

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЛАБОРАТОРІЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ КАФЕДРИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
В.Г. КОРОЛЕНКА
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
БОГДА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ЕВОЛЮЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ГАЛУЗІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ІННОВАТИКА, ДОСЯГНЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВНИЙ ДОСВІД

Збірник матеріалів
II Всеукраїнської Інтернет-конференції
викладачів, студентів, аспірантів та молодих вчених

30 листопада 2021 року

УДК 373.2(063)

Е 20

Редакційна колегія:

О. Г. Брежнєва, д.п.н., проф.; О. Л. Бухало, к.п.н., доцент; Л. П. Загородня, д.п.н., доцент; Л. В. Макаренко, к.п.н., доцент; С. І. Макаренко, к.п.н., доцент; М. Ф. Андрєєва, асистент; В. Ф. Яйленко, старший викладач.

Еволюційні процеси в галузі дошкільної освіти: інноватика, досягнення, перспективний досвід : зб. матеріалів II Всеукр. Інтернет-конф. викладачів, студентів, аспірантів та молодих вчених, м. Маріуполь, 30 листоп. 2021 р. / Маріуп. держ. ун-т ; за заг. ред. О. Г. Брежнєвої, С. І. Макаренко. – Маріуполь : МДУ, 2021. – 182 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на II Всеукраїнську Інтернет-конференцію «Еволюційні процеси в галузі дошкільної освіти: інноватика, досягнення, перспективний досвід». Для викладачів, студентів, аспірантів, молодих вчених та педагогів-практиків.

Тексти публікуються в авторській редакції. Редакція не несе відповідальності за науковий зміст і якість поданих матеріалів.

УДК 373.2(063)

© Автори тез, 2021

© Маріупольський державний університет, 2021

ЗМІСТ

Напрям 1

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ В ГАЛУЗІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

Добренко Вікторія, Вашак Оксана

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У СПАДЩИНІ
УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ 9

Нікіренкова Анастасія

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ І РОЗВИТКУ ДІТЕЙ, ЯК БАЗОВА
СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 13

Омельченко Олеся

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДОШКІЛЬНІЙ
ОСВІТІ 17

Савченко Людмила, Отич Ганна, Савченко Дарина

ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЯК КАТЕГОРІЯ
УЧАСНИКІВ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ 20

Напрям 2

ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Артюхова Олена

СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЯК
УМОВА РОЗВИТКУ НАВИЧОК МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ
ДОШКІЛЬНИКІВ 24

Аторіна Вікторія

ЗБАГАЧЕННЯ ПРАКТИЧНОГО СКЛАДНИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ВИХОВАТЕЛІВ ЗАВДАННЯМИ, СПРЯМОВАНИМИ НА РОЗВИТОК У НИХ
ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ 27

Загородня Людмила

ПІДГОТОВКА МАГІСТРАНТІВ ДО СТВОРЕННЯ ЕКОЛОГО-
РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 30

Єлисеєва Наталія

МЕТОДИКА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО САМООРГАНІЗАЦІЇ У ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 33

Курінна Алла, Сиваш Сніжана

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО МЕГАРЕСУРСУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ РИТОРИЧНИХ ПРАКТИК 36

Марченко Ірина

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ЯК ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 40

Радченко Олена

СИНДРОМ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 45

Яйленко Вікторія

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 48

Напрям 3

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ І РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Брежнєва Олена

АКТИВНЕ РОЗВИВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗДО ЯК ФАКТОР ЯКІСНОГО ЗАСВОЄННЯ МАТЕМАТИЧНОГО ЗМІСТУ ДОШКІЛЬНИКАМИ.....51

Волік Наталія

СИСТЕМА РОБОТИ З РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО 56

Гармаш Ела, Капштікова Світлана

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ЯК ОСНОВИ ЦІЛІСНОСТІ ЖИТТЯ 60

Головачова Альона

ГАРМОНІЙНІ ВІДНОСИНИ В СИСТЕМАХ «ДИТИНА – ДИТИНА», «ДИТИНА – ДІТИ» ЯК ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ 64

<i>Горбенко Дар'я</i> ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКИ В ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	67
<i>Городнича Світлана</i> МЕДІАПРОСТІР ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	70
<i>Демченко Єлизавета</i> УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	74
<i>Житнік Тетяна</i> МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	77
<i>Здиховський Андрій</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОРОЛЬОВОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА В ГРІ	80
<i>Калугіна Юлія</i> СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	84
<i>Лобас Оксана</i> ОЗНАЙОМЛЕННЯ З БАЛЕТОМ ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	87
<i>Макаренко Лілія</i> ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	90
<i>Нетреба Дар'я</i> РОЛЬ ГРИ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО-ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	93
<i>Овдієнко Ірина, Сьоміна Анжела</i> ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В РАННІЙ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ	97
<i>Піщола Світлана</i> РОЛЬ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК ЛІПЛЕННЯ У РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	100

Пономаренко Наталія

ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 104

Рудська Марія

МОЖЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 107

Семенець Анастасія

МЕТОДИКА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ПРИРОДО-ДОЦІЛЬНОГО СВІТОГЛЯДУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ 110

Філінецька Анастасія

НАВЧАННЯ ЧИТАННЮ ТА РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ 5 – ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗА МЕТОДИКОЮ Л. ШЕЛЕСТОВОЇ 113

Чеботарьова Наталя

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 116

Напрям 4 ІНКЛЮЗІЯ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ: ПЕРСПЕКТИВНИЙ ДОСВІД

Андрєєва Марина

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ОГЛЯД ДОСЛІДЖЕНЬ.....122

Бухало Олена

МОТИВАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНИХ ГРУПАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 126

Ємельяненко Ангеліна

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДО УМОВ ІНКЛЮЗИВНОЇ ГРУПИ 129

Єськова Тетяна

ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК АПЛІКАЦІЇ В ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ІНКЛЮЗИВНОЇ ГРУПИ 132

<i>Короткова Ярослава</i> ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ	135
<i>Макаренко Світлана</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗДО НА ЗАСАДАХ ІДЕЙ ВІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ М. МОНТЕССОРІ	140
<i>Михайлова Оксана</i> ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗДО : АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД.....	145
<i>Ожга Оксана</i> ФОРМУВАННЯ АДАПТИВНО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА В ІНКЛЮЗИВНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	149
<i>Савченко Наталя</i> ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРАЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ	152
<i>Суятинова Катерина</i> БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ТА РІВНИЙ ДОСТУП ДО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗДО	157
<i>Шадюк Ольга, Бугай Віта</i> ОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ООП ДО НОВИХ СОЦІАЛЬНИХ УМОВ	162

Напряом 5

ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

<i>Канарова Ольга</i> ВПЛИВ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	166
<i>Лагода Крістіна</i> ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО КОМФОРТУ ДИТИНИ В СІМ'Ї	169

Напря́м 6
ОЦІНКА ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ
МІЖНАРОДНОГО ТА ВІТЧИЗНЯНОГО ДОСВІДУ

Капитикова Світлана, Місюра Лариса

ПРОЄКТНА ТЕХНОЛОГІЯ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА
ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 173

Преснякова Ірина

ОСОБИСТИЙ БРЕНД ПЕДАГОГА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА БРЕНДИНГУ
ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ
ПРОСТОРИ 177

**ЕВОЛЮЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ В ГАЛУЗІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ**

УДК 373.2.091.212-044.332

**ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У
СПАДЩИНІ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ**

Вікторія Добренко, Оксана Вашак

*Полтавський національний
педагогічний університет*

імені В.Г. Короленка,

м. Полтава

Сучасні вимоги які висуваються до освітян з боку держави та суспільства полягають у тому, що процес національного виховання має здійснюватися на всіх етапах навчання дітей та молоді і забезпечувати всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, а також розвиток її здібностей і як наслідок, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності і культури, виховання громадянина, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, спрямованої на процвітання України.

Упродовж багатомісячної історії України, у концепціях багатьох вітчизняних діячів української педагогіки і культури відбувалося осмислення національної системи виховання. Так, питанню національного виховання дітей приділяли увагу видатні українські постаті Г. Ващенко, Б. Грінченко, О. Духнович, С. Русова, Г. Сковорода, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Т. Шевченко та інші. На їхню думку, таке виховання є вкрай необхідним для повноцінного, розумового й морально-етичного розвитку дитини.

На кожному етапі свого розвитку, українське національне виховання

вбирало найкращі здобутки світової культури, акумульовані в народних традиціях і звичаях, що утверджували добро, любов, красу, справедливість в усіх сферах життя. Адже правильно організоване національне виховання формує повноцінну особистість, індивідуальність, яка цінує свою національну й особисту гідність, совість і честь. Народна педагогіка переконливо довела, що дошкільне дитинство, яке становить лише частину життя людини, має надзвичайно важливе значення у становленні особистості.

У Базовому компоненті дошкільної освіти окреслені основні шляхи реформування національної освіти на сучасному етапі, де передбачено впровадження нових підходів, виховних систем, форм і методів які відповідали б потребам особистості, сприяли б її всебічному розвитку [1, с. 7].

Проте, аналіз джерельної науково-педагогічної, етнопедагогічної, народознавчої та методичної бази свідчить про те, що останнім часом, педагогіки практики не надають достатньої уваги проблемі національного виховання дітей дошкільного віку. Незважаючи на достатні напрацювання, ця проблема залишається актуальною і на сучасному етапі розвитку освіти.

Проблемам народного виховання дітей, присвячували свої роботи різні діячі та педагоги. Так, притчі Григорія Сковороди – «Благодарний Еродій», «Убогий Жайворонок», «Байки Харківські» є вихідними і визначальними в системі його педагогічних поглядів, де є ідеї демократизму, гуманізму, народності та патріотизму. Ідеал людяності – мета всього життя філософа, а також і мета виховання. Будучи прихильником принципу народності у вихованні, він обстоював думку, що воно має відповідати інтересам народу, житися з народних джерел і зберігатися в житті кожного народу, висміював плазування перед усім іноземним. На думку автора, мета виховання – підготовка вільної людини, гармонійно розвиненої, щасливої, корисної для суспільства, людини, здатної жити і боротися. Провідне місце у всебічному розвитку відводив розумовій освіті, яка допомагає людині пізнати себе, навколишній світ, суть щастя. Особливу роль у всебічному розвитку

особистості Г. Сковорода відводив формуванню її моральних якостей, зокрема таких, як любов до Вітчизни і праці, людяність, дружба, правдивість, чесність, скромність, сила волі, почуття людської гідності [6, с. 82].

У творчій спадщині М. Драгоманова знаходимо цінні думки про становлення і розвиток української народної системи виховання. Рішуче засуджуючи тогочасне переслідування української мови, літератури, обрядів, звичаїв, культури, М. Драгоманов у педагогічній публіцистиці розробив концепцію духовного розвитку української нації, національного компонента у вихованні; виступав на захист прав українського народу щодо розвитку рідної мови і літератури, навчання дітей мовою свого народу [5, с. 126].

Послідовницею М. Драгоманова була видатна українська діячка Софія Русова. Вченою неодноразово наголошувалося на важливості національного виховання. Вона зазначала: «Національне виховання забезпечує кожній нації демократизацію освіти, коли його творчі сили не будуть покалічені, а, навпаки, дадуть нові оригінальні, самобутні скарби: воно через повагу до свого народу виховує в людях пошану до інших народів...» [4, с. 135].

Ідеал національного виховання найглибше розкрито у педагогічній спадщині українського педагога Г. Ващенко де міститься чимало ідей про дошкільну освіту й дошкільне виховання, які в критичному осмисленні можуть бути успішно використані в сучасних умовах розвитку дошкільної освіти в Україні.

У всіх формах виховання, відзначав Г. Ващенко, необхідно чітко усвідомлювати його мету, або той виховний ідеал, який має бути реалізований у процесі виховання. Таким ідеалом для українців є всебічно розвинена людина, український патріот, що любить свою Батьківщину, переконаний християнин, що щиро дотримується християнської моралі, має міцну волю, керується у своєму житті й діяльності певними нормами в дусі християнської моралі й українського патріотизму, працездатний, наполегливий у досягненні поставленої перед собою мети [2, с. 31].

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки окремі аспекти національного виховання розглядаються у працях Н. Волкової, О. Савченко, М. Фіцули та інших. Так, М. Фіцула, стверджував, що національне виховання – це створена упродовж віків самим народом система поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій, звичаїв та ін., покликаних формувати світоглядну свідомість та ціннісні орієнтації молоді, передавати їй соціальний досвід, надбання попередніх поколінь [7, с. 78].

Як зазначає Н. Волкова, національне виховання – це виховання на культурно-історичному досвіді свого народу, його звичаях, традиціях і багатовіковій мудрості, духовності. Це історично зумовлена і створена народом сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямована на організацію життєдіяльності зростаючих поколінь, у процесі якої засвоюються духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість і досягається духовна єдність поколінь [3, с. 342].

Таким чином, національне виховання ґрунтується на ідеях і засобах народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що уособлюють найкращі здобутки духовної мудрості українського народу. Подальшого вивчення потребує питання інтегрованого підходу до національного виховання дітей дошкільного віку у сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Нова редакція : затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 07.12.2021).
2. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава : Ред. газета, 1994. 191 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка : підручник. Київ : Академія, 2001. 576 с.
4. Дзюбенко Л. В. Концептуальні погляди С. Русової на національне

виховання дітей. *Наука і освіта*. 2008. № 8–9. С. 138–141.

5. Козуб Л. В. Спадщина М. П. Драгоманова як джерело до вивчення історії суспільно-політичного руху ХІХ ст. *Гілея: Наук. вісник* : зб. наук. пр. Київ, 2009. Вип. 21. С. 125–130.

6. Сковорода Г. Сад божественних пісень : вірші, байки, діалоги, притчі / упоряд. В. Шевчук. Київ : Нац. кн. проект, 2011. 336 с.

7. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник. Київ : Академія, 2002. 528 с.

УДК 373.2:001.895

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ І РОЗВИТКУ ДІТЕЙ, ЯК БАЗОВА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анастасія Нікіренкова
*Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь*

Процес реорганізації всієї системи освіти, що відбувається протягом багатьох років, висуває високі, суттєво нові вимоги до організації дошкільного навчання та розвитку дітей дошкільного віку, спонукає до пошуків оновлених, більш результативних навчально-методичних підходів до цього процесу в цілому. Останнім часом, першочерговою метою реформування галузі дошкільної освіти нашої країни є формування та виховання особистості, яка б володіла необхідними навичками для подальшого успішного навчання у школі, різнобічно розвиненим мисленням та творчим підходом до вирішення задач. Інноваційні процеси на етапі розвитку суспільства торкаються насамперед системи дошкільної освіти, як початкову ланку розкриття потенційних

здібностей та інтелектуальних ресурсів дитини. Розвиток дошкільної освіти, перехід до якісного нового рівня не може здійснюватися без активного залучення новітніх технологій.

Сучасні технології дошкільної освіти розглядаються як перспективний напрямок підвищення якості виховання та розвитку дітей дошкільного віку. Над їх створенням, впровадженням у практику освітньо-виховного процесу працюють як цілі науково-методичні колективи, так і окремі підрозділи закладів дошкільної освіти. Інновації окреслюють нові методи, форми, моделі, технології, що застосовуються в педагогічній практиці і спрямовані на розвиток здібностей дошкільників. Для успішного впровадження таких технологій навчання, необхідно застосовувати величезний педагогічний досвід. Така робота вимагає від педагога креативно підходити до своєї діяльності, трансформувати навчальний матеріал, проявляти організаторські здібності. Звичайно, що кожен педагог, кожен вихователь дитячого садка під час опанування новітніх інноваційних технологій професійно зростає, вдосконалює себе та саморозвивається [5].

Намагаючись надати хоч фрагментарне пояснення такому місткому та багатокомпонентному терміну як «новітні технології навчання», розглядаємо як структуровану систему інноваційних методів, способів та засобів навчання, виховання та розвитку особистості дитини у сучасних соціокультурних умовах. Доцільно буде зазначити, що новітні технології навчання та виховання доречно буде досліджувати як певний інструментарій цілеспрямованого використання об'єктів, явищ та елементів у виховному процесі.

У свою чергу, педагогічну технологію, як усталену дефініцію, визначаємо як технологію, створену відповідно до вікових потреб і можливостей особистості і суспільства. Також, це теоретично обґрунтована навчально-виховна система соціалізації, навчання, особистісного і професійного розвитку і саморозвитку людини в дошкільній освітній установі. Педагогічні технології — система методів, прийомів, дій, чітка послідовність виконання яких забезпечує

вирішення завдань виховання, навчання та розвитку особистості вихованця, а діяльність представлена процедурно, тобто, як система дій. Слід наголосити, що педагогічна технологія є конкретизацією методики викладання [1, с. 6].

Водночас, сутнісна своєрідність педагогічної технології полягає у тому, що це окремий компонент педагогічної системи, створеної в освітній організації, спосіб проектування та конструювання освітнього процесу, що дозволяє реалізувати цілі дошкільної освіти, а також цільові орієнтири оновленого Базового компонента дошкільної освіти.

На наш погляд, безперечною перевагою використання новітніх технологій навчання та розвитку дітей дошкільного віку є спрямованість на вирішення актуальних завдань збереження та зміцнення дитячого фізичного та психологічного здоров'я, виховання основ здорового способу життя (йдеться про здоров'язберігаючі технології), орієнтація на виклики і завдання висунуті полікультурним суспільством (формування основ культури споживання, здатності до співіснування, можливість швидкої адаптації дитини з особливими потребами).

На інформаційному рівні інноваційної освітньої діяльності розглядається дослідницька функція, яка передбачає наявність дослідницького потенціалу, що розкривається у здатності педагога чітко визначати проблему, обирати методи, форми та способи вирішення науково-педагогічних задач, досягати результату, який відповідає поставленій меті та завданням. Серед інновацій варто значити сучасні освітні технології, що використовуються на практиці у закладах дошкільної освіти:

- здоров'язберігаючі технології;
- технології проектної діяльності;
- технологія дослідницької діяльності;
- інформаційно-комунікаційні технології;
- особистісно-орієнтовані технології;
- технологія «порт фоліо» дошкільника та вихователя;

- ігрова технологія;
- технологія «ТРВЗ» (теорія рішення винахідливих завдань) [4].

Шляхом застосування означених новітніх технологій навчання та виховання під час заняття можна одержати дві основні переваги, йдеться про якісну і кількісну. Якісно нові можливості навчання є досить очевидними, якщо порівняти словесні описи з безпосереднім аудіовізуальним уявленням. Кількісні переваги насамперед, виявляються у тому, що мультимедіа-середовище значно вище за інформаційною місткістю (наприклад, одна сторінка тексту охоплює великий баласт інформації, яку педагог промовляє приблизно за одну-дві хвилини [2, с. 2]).

Таким чином, показником дослідницької функції інформаційного компонента інноваційної діяльності педагога є його інтелектуальна активність. Специфіка прояву інтелектуальної активності викладача полягає в тому, що мисленнєва діяльність не обмежується лише кордонами актуальної педагогічної ситуації, вона виявляється в інтелектуальній ініціативі, спрямованій на формування шляхів, способів перетворення дійсності, зокрема, у майбутньому.

Можна з упевненістю говорити про різні рівні інтелектуальної активності викладача – від копіювання методичних прийомів до створення оригінальних технологій. Таким чином, сучасні технології дошкільної освіти знаменують якісно новий етап розвитку. Застосування, а тим паче самостійна розробка новітніх педагогічних технологій вимагає принципово іншого рівня професіоналізму – професійної компетентності, базовою складовою якої є розуміння сутнісної своєрідності цього виду технологій як соціальних, у яких вихідним та кінцевим результатом виступає людина.

Список використаних джерел

1. Голубнича Л. Розвиток педагогічних технологій у дидактичній науці. *Педагогіка та психологія*. 2014. Вип. 45. С. 14–23.

2. Захарова Н. Инновационная деятельность педагога. *Достижения науки и образования*. 2016. № 4 (5). С. 38–45.

3. Мозуль І. Впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес на уроках природознавства в початковій школі. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузів. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. 2020. Вип. 27, т. 3. С. 258–261.

4. Султанова Э. Использование современных инновационных технологий, соответствующих ФГОС ДО, в воспитательно-образовательном процессе. *Молодой ученый*. 2018. № 2. С. 146–148.

5. Шалтикова У. Эффективность применения инновационных технологий в дошкольном обучении. *Молодой ученый*. 2017. № 10.1. С. 97–100.

УДК 373.2

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Олеся Омельченко
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

Ситуація, в якій опинилася Україна через COVID-19 змусила педагогів закладів дошкільної освіти шукати нові форми організації освітнього процесу. Завдяки швидкому розвитку інноваційних технологій у педагогів з'явилася можливість підтримувати зв'язок з батьками та дітьми в онлайн-режимі.

Так, у статті 9 Закону України «Про освіту» відмічено, що однією з форм здобуття освіти є дистанційна форма, яка розуміється як індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-

педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1; 2].

В закладі дошкільної освіти впровадження інформаційно-комунікаційних технологій можливе у форматі «педагог – батьки – дитина». Перед педагогами виникло завдання налагодження взаємозв'язку з батьками та їх підтримка; організувати роботу у зручній для всіх час та зацікавити дітей формою подання нової інформації. На допомогу вихователю приходять інформаційно-комунікаційні технології. Використання комп'ютера та його можливостей робить навчання мобільним, доступним, дещо індивідуальним. Готуючись до заняття вихователь повинен обирати ігрові завдання та методики, тому що провідною діяльністю дітей залишається – ігрова.

Можна виділити наступні критерії розвитку інформаційно-комунікативних здібностей педагогів:

- 1) вміє створювати текстові та графічні документи;
- 2) знайомий з використанням комп'ютера як педагогічного технічного засобу;
- 3) вміє розробляти і застосовувати електронні дидактичні та педагогічні програмні засоби;
- 4) вміє використовувати інформаційні технології у освітньому процесі;
- 5) знає способи подання педагогічної інформації за допомогою ІКТ [3].

Ретельно добираючи до кожної теми презентації, відео, комп'ютерні ігри, інтерактивні завдання, є можливість краще опрацювати заняття, збагатити знання та засвоїти інформацію. Використання ІКТ забезпечує наочність, сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу. Впровадження комп'ютерних програм та ігор у практику закладу дошкільної освіти дає змогу:

- поєднувати інноваційні дидактичні функції комп'ютера з можливостями традиційних засобів навчання;
- збагачувати й наповнювати освітній процес новими формами роботи;
- створювати інноваційні методики, що сприятимуть ефективному

засвоєнню дітьми знань, умінь та навичок [4].

Завдяки роботі за комп'ютером діти вчатья аналітично мислити в нестандартній ситуації, узагальнювати поняття, розвивають дрібну моторику рук, та зорово-моторну координацію. Новизна роботи з комп'ютером підвищує інтерес та мотивує дітей до вивчення нового.

Отже, сучасному вихователю необхідно бути обізнаним в засобах впровадження дистанційної освіти, користуючись в її процесі інформаційно-комунікаційними технологіями; вміти добирати матеріал, завдання, ігри відповідно до форм роботи з дітьми дошкільного віку. Комп'ютер як сучасний засіб навчання урізноманітнює дистанційне навчання, робить його зручнішим та цікавішим. Потрібно користуватися інноваційними технологіями, коли для цього є усі ресурси та можливості.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Нова редакція : затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.11.2021).

2. Дистанційна освіта для дошкільнят. Рекомендації педагогам. URL: http://moskovskiy-ruo.edu.kh.ua/doshkiljna_osvita/rekomendacii_pedagogam/distancijna_osvita_dlya_doshkiljnyat/ (дата звернення 28.10.2021).

3. Шевченко О. М. Підвищення ІКТ-компетентності педагогів дошкільного навчального закладу. *Всеосвіта: Національна освітня платформа*. URL: <https://vseosvita.ua/library/pidvisenna-ikt-kompetentnosti-pedagogiv-doskilnogo-navcalnogo-zakladu-411916.html> (дата звернення 28.10.2021).

4. Ночвінова О. Комп'ютер для дошкільників: забаганка чи потреба часу? *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. № 12. С. 35–38.

ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЯК КАТЕГОРІЯ УЧАСНИКІВ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Людмила Савченко,
Ганна Отич,
Дарина Савченко

*Комунальний заклад «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
м. Харків*

Інтегрування дітей з особливими освітніми потребами в соціокультурне та загальноосвітнє середовище нині є надзвичайно актуальною педагогічною проблемою. Переосмислення суспільством ставлення до дітей з порушеннями в розвитку, визнання їхніх прав на здобуття освіти, окреслення пріоритетних цілей, завдань, підходів в галузі спеціальної освіти зумовлює необхідність визначення оптимальних умов навчання таких дітей у сільській школі. Вивчення проблеми інтегрування в умовах сільської школи, аналіз сучасного стану та перспектив освіти в сільській місцевості, прогнозування поступу інклюзивних процесів в сільських освітніх закладах, має виключно важливе значення. Недостатність фінансування навчальних закладів, низький рівень підготовки педагогів, скорочення штату вчителів, збільшення кількості дітей маргінальних груп, відсутність елементарної матеріальної бази, незадовільний фінансовий стан сімей, недостатній рівень культури та освіченості батьків, складність навчальних програм – відсутність навичок адаптування програми для дітей з особливостями психофізичного розвитку та створення індивідуальної програми розвитку (ІПР) – це фактори, що зумовлюють кризу освітньої системи.

Процес інтеграції актуалізує науковий та громадський інтереси до навчання дітей з порушеннями розвитку в загальноосвітньому просторі.

Питанням інтегрованого навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітніх навчальних закладах присвячені праці В. Бондаря, Л. Дробот, В. Засенко, Т. Ілляшенко, А. Колупаєвої, Т. Сак, В. Синьова, Т. Скрипник, Н. Стадненко, О. Таранченко, В. Тарасун та інших.

У соціальній педагогіці проблеми соціально-педагогічної підтримки, соціальної реабілітації дітей та молоді з особливими потребами досліджують І. Зверєва, І. Іванова, А. Капська, В. Ляшенко, О. Молчан, В. Тесленко, М. Чайковський та інші.

В останні роки в дисертаційних дослідженнях розкрито засади соціальної роботи з батьками дітей з особливостями психофізичного розвитку (Н. Грабовенко, І. Макаренко, Т. Соловйова, Я. Юрків); умови адаптації молодших школярів з особливими потребами до навчання в загальноосвітній школі (О. Василенко).

Поняття «діти з особливими освітніми потребами», широко охоплює всіх учнів, чії освітні проблеми виходять за межі загальноприйнятої норми. Воно стосується дітей з особливостями психофізичного розвитку, обдарованих дітей та дітей із соціально вразливих груп (наприклад, вихованців дитячих будинків тощо). Загальноприйнятий термін «діти з особливими освітніми потребами» робить наголос на необхідності забезпечення додаткової підтримки в навчанні дітей, які мають певні особливості розвитку. Вочевидь, прийнятним є визначення, за яким до дітей з особливими потребами відносять дітей з інвалідністю, дітей з незначними порушеннями здоров'я, соціальними проблемами та обдарованих дітей.

Діти з особливостями (порушеннями) психофізичного розвитку мають відхилення від нормального фізичного чи психічного розвитку, зумовлені вродженими чи набутими розладами.

Навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку здійснюється з урахуванням особливостей їхнього розвитку, використанням специфічних заходів та організаційних форм навчальної роботи, залежно від

характеру розладу.

Теоретичне обґрунтування необхідності та широких можливостей соціальної компенсації дефекту за рахунок побудови необхідних шляхів вирішення завдань належить видатному радянському психологу і педагогу початку ХХ століття Л. Виготському, який сформулював та обґрунтував сучасні уявлення про природу та сутність аномального розвитку. Стверджуючи, що нормальна та аномальна дитина розвиваються за однаковими законами, обумовленими культурно-історичним походженням вищих психічних функцій і специфічно людськими здібностями, вчений головну причину дитячої дефективності вбачав у «соціальному вивис» – випадінні аномальної дитини із складеної історично, соціальної за своєю природою системи трансляції суспільно-історичного досвіду [1, с. 55].

У дітей з особливостями розвитку соціалізація відбувається на складній психологічній основі. Негативне сприйняття себе та навколишньої дійсності, усвідомлення інвалідизуючих захворювань спричиняє появу складних проблем, які найчастіше всього знаходяться у психологічній площині, а саме: розвиток негативних відчуттів, комплексу неповноцінності, відсутності бажання життєвої самореалізації тощо. У таких дітей виникають, перш за все, відчуття власної негативної відмінності, життєвої неспроможності виконувати певні дії, ізоляваності, самотності, недоступності навколишнього реально існуючого світу, постійної залежності від інших людей, зокрема від сімейного, суспільного оточення, предметно-просторового середовища. Негативні відчуття впливають на свідомість дитини інвалідністю, що спричиняє розвиток комплексу неповноцінності, усвідомлення своїх відмінностей від однолітків, виявлення байдужості до оточуючого, розуміння відсутності перспективи життя та приреченості [2, с. 53].

Отже, діти з особливостями освітніми потребами мають бути життєстійкими та життєздатними, успішно вирішувати проблеми, долати труднощі, самостійно навчатись. Саме тому сучасні соціально-економічні

реалії, трансформаційні процеси в українському суспільстві актуалізують проблеми, пов'язані з інтеграцією дітей з порушеннями розвитку у соціальне середовище. Включення дітей з особливостями психофізичного розвитку в багатогранне життя суспільства є однією з умов їхньої соціалізації, що реалізуються за допомогою різних моделей соціальної підтримки.

Список використаних джерел

1. Выготский Л. С. Развитие высших психических функций. Москва : Изд-во АПН РСФСР, 1960. 449 с.
2. Гаврись С. Соціальна адаптація школярів з особливими потребами. *Дефектолог.* 2010. № 9. С. 3–22.

**ПІДГОТОВКА КАДРІВ
ДЛЯ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

УДК 373.24

**СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ
ЯК УМОВА РОЗВИТКУ НАВИЧОК
МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ**

Олена Артюхова
*Мелітопольський державний
педагогічний університет
ім. Б. Хмельницького,
м. Мелітополь*

Сьогодні країни ЄС та Україна спостерігають тенденцію до зростання значення індивідуального потенціалу особистості, необхідного для її розвитку і самореалізації в різних сферах життя. Прагнення до успіху в контексті інформаційно-комунікативних перетворень суспільства вимагає постійного оновлення системних знань, підвищення мотивації до пошуку творчих рішень проблем, здатності адаптуватися до соціального середовища, вміння удосконалювати вже освоєні види діяльності, готовність до взаємодії, співпраці та взаєморозуміння з іншими. Ця обставина визначає постановку нових цілей і завдань перед дошкільною освітою, які викладені у низці державних документів: Законі України «Про освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року, Проєкті Концепції розвитку освіти України на період до 2025 року, Концепції Нової української школи, Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти від 12.01.2021 р., Національній програмі «Україна XXI століття», професійних стандартах «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» та «Вихователь закладу

дошкільної освіти» та ін.

У центрі педагогіки завжди стоїть людина зі своїми особливостями, інтересами, здібностями. Вихователь в освітньому процесі має враховувати вимоги часу та норми відносин між людьми у суспільстві, спираючись при цьому на моральні національні та загальнолюдські цінності.

Перші кроки у розвитку міжособистісних навичок та навичок соціалізації у дошкільнят робляться за допомогою дорослого.

Найважливішою умовою формування міжособистісної взаємодії дітей є постать педагога. Вихователь – обличчя дошкільного закладу. Згідно з оновленим Базовим компонентом дошкільної освіти, весь блок педагогічної роботи присвячений розвитку у дітей соціальних та комунікативних навичок і умінь. Якщо педагог матиме власний низький рівень соціальної та комунікативної компетентності, він не зможе успішно реалізувати цей вид діяльності. Цінною вважаємо думку професорки В. Ляпунової, котра у своєму дослідженні зауважила, що «успішна комунікація з оточуючими є одним із ключових факторів розвитку та навчання дитини» [2, с. 104]. Цей процес стає можливим тільки за умови наявності високого рівня соціально-комунікативної компетентності вихователя – зразка й авторитету для малюків.

Звертаючись до наукових праць провідних вчених (М. Голованя, О. Ковальнової, Н. Лук'янчук, О. Пошетун та ін.) приходимо до висновку, що компетентність це володіння педагогом відповідною компетенцією (коло питань, в яких людина добре обізнана, має знання і досвід), і включає його особистісне ставлення до неї та предмету діяльності. О. Ковальова висловлює своє бачення дефініції «соціально-комунікативна компетентність» – це здатність людини забезпечувати власні потреби і цілі шляхом створення партнерських відносин з іншими, згідно з їхніми очікуваннями, потребами і цілями в межах суспільно прийнятої поведінки, а також завдяки ефективній комунікації» [1, с. 28]. Колега авторки Н. Лук'янчук продовжує думку попередниці, що соціально-комунікативна компетентність може формуватися

тільки за умови безпосередньої взаємодії, та виступає результатом комунікації між співрозмовниками [3, с. 4]. Отже, соціально-комунікативна компетентність вихователя завжди особистісно забарвлена безліччю якостей – від смислових та ідеологічних до рефлексивно-оціночних і передбачає розвиток таких навичок як: вміння слухати іншу людину, поважати її думку та інтереси; спокійно обстоювати власну думку; співвідносити свої бажання та прагнення з інтересами інших людей; здатність брати участь у колективних справах; вміння поважати оточуючих, сприймати та допомагати; адекватно реагувати на конфліктні ситуації; стежити за своїм мовленням; вміння розуміти настрій дітей; бачити себе зі сторони, звертати увагу на свою поведінку, манери та жести.

Американський дослідник А. Milsom переконаний, що педагог, спираючись на свою соціально-комунікативну компетентність, під час освітньо-виховного процесу має допомагати вихованцям розвивати відносини співробітництва, розуміючи, що тільки спільна робота і пряма співпраця може сприяти формуванню у дошкільників позитивної міжособистісної взаємодії [4, с. 68].

Вивчаючи проблему міжособистісної взаємодії дітей, розуміємо що саме соціально-комунікативна компетентність вихователя є суттєвою характеристикою його професіоналізму, від якої залежить успішна адаптація та соціалізація маленької особистості до навколишнього світу.

Список використаних джерел

1. Ковальова О. А. Модель соціально-комунікативної компетентності. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 11. С. 27–33.
2. Ляпунова В. Міжособистісне спілкування дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в умовах інклюзивної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70, т. 2. С. 104–107.
3. Розвиток соціально-комунікативної компетентності обдарованих учнів

початкової школи : навч. посібник / Н. В. Лук'янчук, Н. А. Климова, О. А. Ковальова, Ю. Ю. Савченко та ін. ; за заг. ред. Н. В. Лук'янчук, Н. А. Климової. Київ : Ін-т обдарованої дитини, 2014. 132 с.

4. Milsom A. Creating Positive School Experiences for Students with Disabilities. *Professional School Counseling Journal*. 2006. Vol. 10(1). P. 66–72.

УДК 378.015.3:373.2.011.3-051

**ЗБАГАЧЕННЯ ПРАКТИЧНОГО СКЛАДНИКА ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАВДАННЯМИ, СПРЯМОВАНИМИ НА
РОЗВИТОК У НИХ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ**

Вікторія Аторіна
*Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка,
м. Глухів*

Вагомим складником практичної підготовки бакалаврів спеціальності 012 Дошкільна освіта згідно з освітньо-професійною програмою закладу вищої освіти є практика. У значній кількості наукових розвідок висвітлено проблеми педагогічної практики, зокрема й фахівців дошкільної освіти (Л. Артемова, К. Волинець, О. Гур'янова, Л. Загородня, О. Фунтікова, А. Щербакова та ін.).

У наукових працях зазначених учених практику розглядають як такий складник становлення фахівця, який дає можливість у реальних умовах застосувати знання, виявити їх системність, ґрунтовність, ступінь усвідомленості щодо застосування в процесі виконання певних професійних функцій [2; 3].

Практика ґрунтується на низці принципів і зорієнтована на професійні

функції, які в майбутньому буде виконувати фахівець. Серед принципів практичної підготовки майбутніх фахівців О. Фунтікова виділяє такі: нормативності, безперервності, послідовності, системності та результативності. При цьому автор наголошує, що вони поширюються на всі її напрями [4].

Практика бакалаврів спеціальності 012 Дошкільна освіта виконує такі важливі функції: навчальну, виховну, розвивальну, діагностичну [4]. Так, навчальна функція – поглиблення і систематизація знань, їх трансформація на рівень психолого-педагогічних, методичних, спеціальних умінь та навичок, необхідних для здійснення естетичного виховання дітей дошкільного віку. Реалізація виховної функції під час практики полягає передусім у вихованні естетичного смаку, чутливості, сприйнятливості, необхідних для перетворення середовища закладу дошкільної освіти за законами краси й естетичного виховання дошкільників. Під час виконання завдань практики в майбутніх фахівців розвиваються психічні пізнавальні процеси як психологічна основа для естетичного сприймання й оцінювання навколишньої дійсності і перетворення її за законами краси. Діагностична функція полягає в оцінюванні здатності бакалаврів планувати й організовувати різні види дитячої діяльності, в яких вирішуються завдання естетичного виховання дошкільнят (образотворчу, художньо-мовленнєву, музичну, фізкультурно-оздоровчу, самостійну, ігрову, трудову) під час практики.

У процесі нашого дослідження програму педагогічної практики для студентів третього курсу «Методична в закладах дошкільної освіти» було збагачено завданнями, спрямованими на трансформацію їхніх теоретичних знань, отриманих під час вивчення вибіркової інтегрованої навчальної дисципліни «Методика розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти», тобто на розвиток передусім діяльнісного компонента: 1) здійснити аналіз естетико-розвивального середовища закладу дошкільної освіти за схемою; 2) виготовити естетично красиву річ, яка б органічно доповнила інтер'єр закладу дошкільної освіти;

3) провести анкетування серед вихователів та зробити висновок про стан естетичного виховання дітей дошкільного віку (в конкретній віковій групі) в закладі дошкільної освіти [1]. Окрім того, завдання сприяли розвитку когнітивного, мотиваційного, особистісного, рефлексивного компонентів естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в цілому. При цьому враховували мету і завдання практики.

У процесі практичної діяльності з'являлася можливість не просто відтворювати теоретичні знання, а й змінювати власну професійну концепцію, конструювати нові алгоритми фахової діяльності й поведінки, визначати та актуалізувати принципово нові цілі, що зумовлює професійну активність майбутнього педагога.

Наповнення змісту педагогічної практики майбутніх вихователів розробленими завданнями сприяло поглибленню і систематизації знань про організацію естетико-розвивального середовища в закладі дошкільної освіти, формуванню низки вмінь, що уможливають реалізацію завдань естетичного виховання дітей дошкільного віку, розвитку мотивації й особистісно-професійних якостей.

Отже, збагачення практичного складника підготовки майбутніх вихователів розробленими нами завданнями забезпечило ефективний розвиток у них естетичної компетентності.

Список використаних джерел

1. Аторіна В. М. Розвиток естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у фаховій підготовці : дис. ... д-ра філософії: спец. 011. Глухів, 2021. 314 с.

2. Волинець К. І. Організація педагогічної практики в умовах неперервності педагогічної освіти в університеті. *Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 28–29 берез. 2012 р. Київ, 2012. С. 212–221.

3. Загородня Л. П. Теоретичні і методичні засади підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04. Глухів, 2020. 39 с.

4. Фунтікова О. О., Щербакова К. Й. Викладання методик дошкільної освіти : навч. посібник. Мелітополь, 2016. 192 с.

УДК 378.22.01/.09:373.2

ПІДГОТОВКА МАГІСТРАНТІВ ДО СТВОРЕННЯ ЕКОЛОГО- РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Людмила Загородня
*Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка,
м. Глухів*

Екологічна ситуація, в якій опинилася наша планета змушує людство, зокрема педагогів, виховувати екологічну свідомість особистості, яка є вагомим елементом природничо-екологічної компетентності, починаючи з дошкільного дитинства. Природничо-екологічна компетентність – це здатність дитини до природодоцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності [1, с. 12].

Різні аспекти екологічної освіти дітей дошкільного віку вивчаються вітчизняними вченими: Г. Беленькою, О. Вашак, Н. Горопахою, Л. Загородньою [2], Н. Лисенко, Т. Марєвою, З. Плохій та іншими.

Підготовка магістрантів до створення еколого-розвивального середовища (ЕРС) в закладі дошкільної освіти відбувається в процесі вивчення нормативної навчальної дисципліни «Технології формування екологічної культури в дітей

дошкільного віку». Одним із її завдань є формування вмінь здобувачів освіти створювати еколого-розвивальне середовище в ЗДО й організувати в ньому екологічну освіту дошкільнят. Базовими темами, які сприяють реалізації означеного завдання, є: «Розвивальне середовище для екологічної освіти: екологічні комплекси в ЗДО», «Використання міні-музеїв природи в екологічній освіті дітей дошкільного віку», «Екологічна стежина як елемент розвивального екологічного середовища в ЗДО».

Так, під час першої лекції магістранти ознайомлюються з поняттям «еколого-розвивальне середовище в ЗДО», його видами, впливом на дошкільника. Підґрунтям екологічної компетентності майбутніх магістрів є знання про компоненти ЕРС, а саме: екологічну кімнату; кутки в групах (експериментальний, природи, виставковий); зимовий сад; лабораторію (в окремому приміщенні, в груповій кімнаті, на ділянці ЗДО); міні-музей природи; екологічні стежини (в приміщенні ЗДО, на ділянці ЗДО, за межами ЗДО).

Варто наголосити, що інформація подається магістрантам під час лекцій візуалізацій з елементами проблемності, бінарних лекцій, з наперед запланованими помилками. Так, під час проблемної лекції магістрантам пропонується відповісти на такі запитання: «Які, на вашу думку, компоненти еколого-розвивального середовища в ЗДО є найбільш вагомими і утворюють його ядро?», «Чи має природне середовище лише позитивний вплив на дитину?». Для проведення бінарної лекції запрошуємо методистів, вихователів досвідчених у галузі екологічної освіти дошкільнят. Під час неї викладач представляє інформацію науково-теоретичного плану, а методист (вихователь) демонструє на презентації чи відео еколого-розвивальне середовище ЗДО, в якому працює (кутки природи, міні-музеї природи, екологічні стежини, лабораторії). У процесі лекції з наперед запланованими помилками зумисне робимо помилки, але тільки під час викладання відомого магістрантам матеріалу. Наприклад, коротка характеристика кутка природи. Особливості його облаштування і використання в процесі ознайомлення дітей з природою

здобувачі освіти вивчали ще на другому курсі бакалаврату.

До практичних занять магістрантам пропонуємо виконати такі завдання самостійної роботи: розробити ескізи екологічної кімнати, лабораторії, міні-музею природи; скласти мапу екологічної стежини в приміщенні ЗДО; розробити конспект інтегрованого чи комплексного заняття в екологічній кімнаті, на екологічній стежині, в міні-музеї природи; розробити систему занять в ЕРС ЗДО, об'єднаних однією темою і виготовити органайзер до них – дидактичну спідницю; оформити паспорт екологічної стежини.

Практичне заняття з використанням інтерактивних технологій проводимо за таким планом. Інтелектуальна розминка. Мета: актуалізувати знання магістрантами базових понять теми. Її проводимо, застосовуючи технологію «Мікрофон». При цьому один магістрант задає запитання: «Що таке еколого-розвивальне середовище?» і передає уявний мікрофон будь-кому із одногрупників. Той, у свою чергу, повинен дати визначення. Якщо він правильно відповів на запитання, то бере мікрофон і озвучує своє запитання.

Наступним етапом заняття є обговорення основних питань теми (характеристика екологічної кімнати, кутків у груповій кімнаті, лабораторій тощо). Воно може відбуватися у вигляді рольової гри – круглий стіл з теми «Еколого-розвивальне середовище в сучасному ЗДО». Для участі в цій грі магістранти обирають для себе роль із пропонуваного переліку: вихователі, методисти, директори, батьки вихованців, і відповідно до неї обговорюють питання створення еколого-розвивального середовища і реалізацію завдань екологічної освіти дошкільнят в ньому. При цьому вони складають інтелектуальну карту, у фокусі якої поняття «еколого-розвивальне середовище». Перевірку завдань самостійної роботи здійснюємо у формі організації виставки ескізів елементів еколого-розвивального середовища та моделювання фрагментів розроблених конспектів занять. Закінчується заняття рефлексією.

Отже, підготовка магістрантів до створення (ЕРС) в ЗДО відбувається в процесі вивчення нормативної навчальної дисципліни «Технології формування

екологічної культури в дітей дошкільного віку», яка викладається з використанням сучасних видів лекцій та інтерактивних технологій навчання.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Нова редакція : затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.11.2021).

2. Загородня Л. П. Підготовка студентів до забезпечення якісної екологічної освіти дошкільників. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі*. 2017. Вип. 1. С. 236–243.

УДК 373.2.091.12

МЕТОДИКА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО САМООРГАНІЗАЦІЇ У ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталія Єлисеєва
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

Вступ. Самоорганізація у професійній діяльності вихователів дітей дошкільного віку можна визначити двома складовими, а саме: перша складова – постійно діюча, друга складова – ситуативно діюча. Ситуативна актуальність проблеми самоорганізації у професійній діяльності вихователів дітей дошкільного віку визначається нинішнім станом української системи дошкільної освіти, яка здійснюється відповідно до Конвенції про права дитини,

Законів України «Про освіту» та «Про дошкільну освіту».

Аналіз наукових досліджень в полі проблеми вивчення самоорганізації у професійній діяльності вихователів засвідчує її різноаспектність, наявність суперечливих позицій науковців про склад і структуру самоорганізації. Це пояснює актуальність багаточисленних досліджень з формування готовності до самоорганізації у вихователів дітей дошкільного віку (Л.М. Кідіна, О.П. Колесник, С.Д. Максименко, В.О. Соловієнко, В.В. Ягупов та інші).

Мета дослідження - описати рівень сформованості готовності вихователів дітей дошкільного віку до самоорганізації у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Експериментальне дослідження проводилось на базі закладів дошкільної освіти: «Веселка» №159 та «Промінець» №102 Маріупольської міської ради Донецької області. В експерименті брали участь вихователі (всього 64 особи), з яких були сформовані контрольна і експериментальна групи, по 32 осіб в кожній.

Під час дослідження ми вивчали динаміку рівня готовності педагогів до самоорганізації у своїй професійній діяльності до і після впровадження, розробленою нами, експериментальної програми.

Для визначення рівня готовності педагогів до самоорганізації у професійній діяльності ми виділили наступні критерії її сформованості по кожному з компонентів.

Мотиваційний компонент – передбачає наявність мотивації до організованого способу життя і раціональній організації своєї педагогічної діяльності.

Змістовий компонент – передбачає наявність про самоорганізацію та форми власного вдосконалення та розвитку.

Операційний компонент – передбачає здатність організовувати свою професійну діяльність, яка буде спрямована на покращення професійної діяльності в ЗДО.

Рефлексивний компонент – передбачає здатність до рефлексії, можливість

давати оцінку своїй діяльності.

При цьому було виявлено 3 рівні готовності вихователів до самоорганізації у своїй професійній діяльності, а саме : високий, середній і низький.

Розроблені нами критерії дозволили визначити рівні готовності вихователів закладу дошкільної освіти до самоорганізації в контрольній (КГ) та експериментальної (ЕГ) групах.

Ми отримали наступні результати: 12 % - високий рівень, 32 % – середній рівень, і більш, ніж половина вихователів – 56 % – низький рівень готовності до самоорганізації.

Розподіливши вихователів відповідно їх групам та провівши загальний аналіз діагностики, з'ясували, що показник якості знань в обох групах однаковий за усіма рівнями готовності

Висновки. Отже, зазначені групи вихователів є рівнозначними на початку констатувального етапу дослідження, що сприяє чистоті його проведення. Виходячи з цього, завданням формуального експерименту стало розробка експериментальної програми для підвищення рівня готовності вихователів до самоорганізації у професійній діяльності. Саме на це і спрямоване наше подальше дослідження.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Нова редакція : затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 18.11.2021).
2. Колесник О. П. Психологія духовного саморозвитку особистості : монографія. Луцьк : Вежа, 2017. 388 с.
3. Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ : МАУП, 2016. 256 с.
4. Ягупов В. В. Педагогіка. Київ : Либідь, 2017. 560 с.

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО МЕГАРЕСУРСУ
МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ЗАСОБАМИ РИТОРИЧНИХ ПРАКТИК**

Алла Курінна, Сніжана Сиваш
*Запорізький
національний університет,
м. Запоріжжя*

Серед завдань, що стоять перед сучасною вищою освітою, на перше місце виходять завдання, пов'язані з ідеєю безперервної освіти, розвитку та самореалізації особистості здобувача вищої освіти: навчити людину жити у потоці інформації; створити передумови та умови для її безперервного саморозвитку; умови для набуття широкої базової освіти, що дозволяє досить швидко переключатися на суміжні галузі професійної діяльності.

Освіта та рівень компетентності майбутнього фахівця освітньої галузі повинні забезпечити йому реальну можливість досягти успіху в будь-якій сфері життєдіяльності (О. Антонова, О. Березюк, Н. Волкова, С. Вітвицька, І. Дроздова, О. Дубасенюк, І. Зязюн, О. Місечко, В. Паламарчук, О. Савченко, С. Сисоєва тощо), допомогти реалізувати свої можливості, здатність до саморозвитку, нові підходи до діяльності, готовність до продуктивного професійного спілкування (З. Бакум, Н. Голуб, О. Горошкіна, І. Дроздова, К. Климова, О. Ковтун, Л. Мамчур, Л. Мацько, А. Нікітіна, М. Пентиліук, І. Хом'як та ін.).

В останнє десятиліття чітко позначилося протиріччя між потребами суспільства у формуванні самостійної, відповідальної та високоморальної людини-діяча, яка здатна до саморозвитку, з одного боку, і перетворення навколишньої дійсності, і, зокрема, застарілої системи підготовки кадрів, з іншого. Це діалектичне протиріччя між розвитком суспільства та рівнем освіти

на сучасному етапі призвело до необхідності зміни вищої та насамперед педагогічної освіти. Зміни, які змусили по-новому подивитися на постать майбутнього педагога, педагога-ритора, особисто фахівця дошкільної освіти, педагога-вихователя як основного режисера розвитку особистості дитини протягом усього дошкільного дитинства, який саме і творить ритора-вихованця, та зрозуміти: сучасним закладам освіти потрібен освітянин – творча індивідуальність із потребою навчатися впродовж життя та розвивати свій професійний мегаресурс (матеріальні, духовні, тимчасові та інші засоби розвитку людського потенціалу, середовища та діяльності людини).

Риторизація освіти майбутніх вихователів як процес використання законів і закономірностей риторики в організації та вдосконаленні освітньої діяльності у ЗВО уможливорює формування риторичної культури на базі підвищення її мовленнєвої культури (монологічне та діалогічне мовлення) комплексно, виходячи з положень різних сфер наукового знання: професійної комунікації, педагогічної ергономіки, неориторики, лінгвориторики, лінгвосинергетики, андрагогіки, педагогічної акмеології, психології, соціології, психолінгвістики, екології, текстології, етики, естетики тощо.

У зв'язку з цим особливе значення у педагогічній науці та практиці набуває проблема розвитку професійного мегаресурсу/потенціалу людини в цілому та комунікативного/риторичного, зокрема. Діяльність учителя, вихователя, керівника освітньої установи відноситься до професій мовленнєво-комунікативної активності та відповідальності, оскільки вона пов'язана з вчинками, які здійснюються в мовленні (зовнішньому та внутрішньому) і комунікації та суттєво впливають на взаємовідносини із співрозмовником (вихованцями та їх батьками, колегами). За твердженням Н. Голуб, ритор-педагог повинен бути втіленням риторичного ідеалу, бути прикладом для наслідування, бо мовлення педагога виховує, освічує і навчає [1, с. 22].

Продуктивним освітнім мегаресурсом, який забезпечує мотивацію здобувачів вищої освіти не тільки до активної лінгвориторичної діяльності, а й

виконує інші педагогічно доцільні функції: розвиток універсальних здібностей і компетенцій людини; засвоєння предметного змісту неориторики та моральної поведінки у відкритому комунікативному просторі, слугують риторичні практики.

Риторичні практики як закріплені за тією чи іншою сферою професійної комунікації стійкий жанрово-стилістичний репертуар передбачають дотримання правил побудови мовлення (як в усній, так і в письмовій формі) для досягнення цілей комунікантів та стійкість і повторюваність у процесі інтеракції, що розгортається в межах певного дискурсу [2, с. 300].

Так, наприклад, дослідники І. Самад, С. Фітріані та С. Юсуф провели численні спостереження у двох державних університетах Індонезії в Ачесі та Медані щодо захисту сценарію (SDE) під час складання державного іспиту здобувачами вищої освіти рівня бакалаврату наприкінці навчання. Захист сценарію SDE вважається жанром, що має такий елемент, як риторичний патерн (RP). Студенти мають можливість не тільки презентувати зміст власних досліджень, а ще й продемонструвати відповідний рівень комунікативної компетентності. Вчені в роботі «Риторичний зразок іспиту на захист сценарію у державних університетах Індонезії» [4] дійшли висновку, що розуміння риторичного патерну (RP) може допомогти здобувачам вищої освіти компетентно виконувати SDE та зростати професійно.

Риторичні практики-тренажери можуть включати вправи, що припускають отримання досвіду в лінгвориторичній педагогічній діяльності в межах дисциплін «Дошкільна лінгводидактика», «Актуальні проблеми дошкільної освіти», «Екологія слова: розвиток ефективної педагогічної комунікації в умовах профілізації», «Риторичні практики в організації відкритого ергономічного простору сучасного педагога» тощо та уможливають розвиток професійного мегаресурсу фахівця-промовця. Вправи: «Вітаю!» (ритуальні уявлення про міжособистісну комунікацію в діадах «вихованець-вихователь», «вихователь-вихователь», «вихованець-вихованець», «вихованець-батьки»,

«батьки-вихователь» тощо); «Приємне на кожен день» (комплімент у професійному спілкуванні педагога-вихователя); «Знайди свого співрозмовника» (моделювання аудиторії: мовленнєві типи співрозмовників, оцінка поведінки співрозмовника через вербальні та невербальні канали сприйняття); «Батьки та діти» (розігрування ситуацій-спроб у роботі з батьками вихованців); «Добре-погано» (прийняття успішного рішення суперечливих питань під час диспуту, дискусії, полеміки); «Некоректний співрозмовник: за та проти» (прості відповіді на каверзні питання); «Привіт! Це я!» (підготовка до самопрезентації) тощо допомагають «осмислити риторичну скарбницю людства й рідного народу стосовно власних можливостей, конкретної ситуації спілкування, виробити свій оригінальний ораторський стиль, розширити інтелектуально-духовні обрії у широкому контексті світової культури» [3, с. 19].

Отже, виконання риторичних практикумів й творчих проєктів спонукає до розвитку вмінь будувати свою лінгвориторичну діяльність із використанням новітніх програмних засобів відповідно до моральних, духовних, етичних і правових норм, працюючи в команді; оволодіння навичками самоорганізації та саморегуляції. Розвиток професійного мегаресурсу майбутнього фахівця дошкільної освіти засобами риторичних практик сприяє професійному зростанню вихователя нової формації.

Список використаних джерел

1. Голуб Н. Б. Етапи формування риторичного ідеалу. *Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка*. 2008. Вип. 41. С. 21–27.

2. Куликова О. В. Риторические практики профессиональных сообществ (на примере письменных форм профессиональной коммуникации в области экономики и бизнеса). *Романистика в эпоху полилингвизма*: материалы междунар. науч.-практ. конф., 19–21 окт. 2017 г. Москва, 2017. С. 298–307.

3. Сагач Г.М. Риторика : навч. посібник. Київ : Ін Юре, 2000. 568 с.

4. Samad, I., Fitriani, S., Yusuf, S. The Rhetorical Pattern of Script Defence Examination at Public Universities in Indonesia. *Proceedings of the 2nd international conference on education, science, and technology*, 2017. Vol. 149. P. 64–66.

УДК 373.2.091.12:005.336.12

**МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ЯК ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ
РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Ірина Марченко
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

У контексті орієнтації освіти України на досягнення європейського рівня якості та доступності, одним із гарантів модернізації дошкільної освіти стає сучасний компетентний педагог, вихователь, який володіє різноманітними технологіями навчання, виховання і розвитку дітей; орієнтується в інноваціях психолого-педагогічної науки, здатний до креативності, готовий до нововведень та використання їх на практиці, до проведення дослідницької, експериментальної роботи, а також здатний до саморозвитку та проектування в різних сферах життєдіяльності, у тому числі професійній.

Якість освітніх послуг дошкільних закладів, реалізація вимог державних стандартів та освітніх програм великою мірою залежать від компетентності педагогічних кадрів. Важливою умовою ефективності професійної діяльності педагогів закладів дошкільної освіти (ЗДО) є підвищення їхнього професійного рівня. Тож одне з провідних завдань сучасного дошкільного закладу – створити умови, що забезпечать ефективний підхід до вирішення освітніх завдань,

ураховують вищезазначені фактори, стимулюватимуть розвиток майстерності кожного педагога, сприятимуть підвищенню його професійної компетентності [4, с. 144].

У зв'язку з цим виникає потреба в оновленні методичної роботи, яка враховує умови особистісного розвитку і безперервно розвиває професійну компетентність педагогів [1, с. 24]. Методична робота – це систематична, колективна та індивідуальна, теоретична та практична діяльність педагога, спрямована на вдосконалення професіоналізму і майстерності [2, с. 164]. Якісна методична робота сприяє підвищенню ефективності й результативності освітнього процесу, є одним із засобів керування ним. Організація методичної роботи – це якісно сплановані систематичні заходи, що сприяють розвитку професійної компетентності педагогів освітніх закладів [1, с. 21]. Основними базовими характеристиками організованої методичної роботи є здатність вдосконалювати педагогічні навички на робочому місці. Саме систематична методична робота розвиває професійну компетентність педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, розкриває й розвиває їхній творчий потенціал, професійну компетентність. Актуальною й ефективною технологією методичної роботи стає методичний супровід.

Проблеми супроводу, методичного супроводу не є новими – його окремі аспекти вивчалися у психолого-педагогічній науці та практиці Л. Бережновою, М. Битяною, В. Богословським, Е. Казаковою, Т. Сорочан, Л. Шипіциною та іншими дослідниками. Проте аналіз літератури свідчить, що на сьогодні підходи до визначення поняття «методичний супровід» та його змісту оновлюються.

Зокрема, «супроводжувати» – означає йти поруч із кимось у ролі супутника, при цьому не втручатися в його діяльність, доки обидва не відчують потреби у взаємодії. Відповідно «методичний супровід» науковці визначають як комплекс методичної роботи, що передбачає взаємодію супроводжуваного й того, хто супроводжує, і спрямовується на вирішення актуальних для вихователя проблем професійної діяльності; здійснюється у

процесі діагностики сутності конкретної проблеми, інформаційного пошуку можливих шляхів її вирішення та необхідних для цього консультацій, конструювання плану дій та первинної реалізації плану [5, с. 253].

Організація методичного супроводу професійного розвитку вихователя закладу дошкільної освіти передбачає створення системи аналітичної, організаційної, діагностичної, пошукової, методичної, інформаційної діяльності, спрямованої на здійснення підтримки, надання допомоги у вирішенні проблем. Метою методичного супроводу є розвиток професійної компетентності кожного вихователя ЗДО та підвищення ефективності його діяльності, здатності до конкуренції та професійного оновлення, а саме: відсутність жорсткої регламентної педагогічної діяльності, розширення інформаційного поля, активізація соціальних функцій вихователя, мобільність використання професійних якостей, створення психологічної атмосфери стимулювання педагогічної творчості.

Актуальність і потреба у методичному супроводі вихователів сучасних закладів дошкільної освіти пов'язані, по-перше, із необхідністю удосконалювати якість організації педагогічної діяльності, використовуючи ефективніші методи, прийоми і форми роботи з дітьми. По-друге, сприяє активній участі вихователів у вдосконаленні освітнього середовища, реалізації нових освітніх програм, що вимагають розвитку і підвищення професійної компетентності педагога. По-третє, реалізовує особистісно-орієнтоване виховання і навчання, перехід від групових форм до індивідуальних, забезпечує емоційну забарвленість педагогічних відносин [3, с. 128].

Здійснення методичного супроводу розвитку професійної компетентності вихователів забезпечують методологічні принципи: природовідповідності, цілісності, відповідності виховання психологічним умовам розвитку особистості вихованця, особистісної орієнтації, рефлексивності; технологізму для конструювання змісту, вибору форм та методів формування загального виховного середовища; сучасні підходи: особистісно-орієнтований,

компетентнісний, самоорганізаційний та системний.

Упровадження методичного супроводу має здійснюватися поетапно. Тільки за цієї умови можна очікувати результативного ефекту від роботи. Основними етапами реалізації методичного супроводу є такі: 1) діагностика проблеми; 2) пошук вирішення проблеми (інформаційні джерела); 3) вибір найбільш придатного варіанту вирішення; 4) надання допомоги при реалізації обраного варіанту.

Методичний супровід вихователів закладу дошкільної освіти реалізується через:

1) заходи інформативного характеру (семінари, консультування, допомога творчим групам, педради тощо). Використовуються при цьому будь-які форми (пасивні – виступи на педраді, анкетування, ознайомлення з друківаними виданнями тощо; активні – дискусії, тренінги та інші);

2) створення організаційно-методичних умов для залучення вихователів до різних заходів поза дошкільним закладом (курси, тренінги, круглі столи, майстер-класи та інші). Зазначені форми організації методичного супроводу поділяються на дві взаємопов'язані групи: групові форми – консультації, семінари і практикуми, взаємовідвідування, творчі і робочі групи, виставки та інше; індивідуальні форми – стажування, співбесіди, самоосвіта, бесіди.

Ефективність методичного супроводу вихователів закладів дошкільної освіти забезпечується шляхом їхнього долучення до самовизначення, саморозвитку; вивчення особистості кожного вихователя з різних сторін, створення ситуацій розвитку потенціалу кожного; удосконалення психологічних та технічних ресурсів управління освітнім процесом, зорієнтованим на підвищення мотивації до професійного розвитку.

Отже, успішна робота закладу дошкільної освіти залежить від якості методичної роботи з кадрами. Технологія методичного супроводу як одна з найбільш ефективних сучасних технологій методичної роботи, ґрунтуючись на наукових досягненнях та передовому педагогічному досвіді, забезпечує адресну

дієву допомогу вихователям у професійному розвитку на основі партнерської взаємодії з вихователем-методистом та колегами за індивідуальними запитами й потребами. Методичний супровід розвитку професійної компетентності сприяє всебічному підвищенню майстерності кожного вихователя ЗДО, активізації їхнього творчого потенціалу, а в кінцевому результаті призводить до підвищення рівня освіченості, професійного та культурного зростання.

Список використаних джерел

1. Бачинська Є. Сучасні підходи до організації методичної роботи з педагогічними кадрами. *Підручник для директора*. 2003. № 7–8. С. 3–21.
2. Дудніченко Н. В. Розвиток творчого стилю діяльності педагога засобами методичної роботи школи: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 Теорія та методика професійної освіти. Кривий Ріг, 2003. 164 с.
3. Жерносек І. П. Організація науково-методичної роботи в школі. Харків : Основа, 2006. 128 с.
4. Кузьміна Н. В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования. Москва : Исслед. центр проблем качества подготовки спец., 2001. 144 с.
5. Морозова А. Н. Управление методической работой в дошкольном учреждении на диагностической основе : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07. Москва, 2003. 253 с.

СИНДРОМ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Олена Радченко
*Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка,
м. Полтава*

Соціальні та економічні трансформації, що відбуваються упродовж останніх десятиліть в українському суспільстві значно підвищують вимоги до освітян та призводять до виникнення широкого кола міжособистісних проблем, сприяють формуванню професійної деформації педагога і потребують кваліфікованої психологічної допомоги. Професія вихователя закладу дошкільної освіти належить до напружених в емоційному плані видів діяльності, є однією з тих, де синдром «професійного вигорання» є найбільш поширеним. Тому сьогодні дуже важливим є вивчення особливостей його виникнення, розвитку та перебігу саме у професійній діяльності вихователя.

Останнім часом в багатьох публікаціях (В. Орел, Д. Трунов, Дж. Фрейденбергер) вказується на те, що дуже розповсюдженою професійною деформацією для представників багатьох професій можливе таке явище, як професійне вигорання. Встановлено, що до професійного вигорання більш схильні спеціалісти, які змушені в силу своєї професійної діяльності інтенсивно контактувати з іншими людьми (психологи, педагоги, соціальні працівники, юристи, медики тощо). Професія вихователя у цьому переліку займає особливе місце, оскільки під час роботи педагоги зазнають сильних нервово-психічних навантажень, що проявляються в емоційній втомі. Як наслідок, змінюється поведінка, почуття, мислення, здоров'я. Змінюється ставлення до роботи, до оточуючих і до власного життя.

Аналіз літератури свідчить, що проблема вигорання знайшла своє відображення у роботах зарубіжних і вітчизняних учених, які у своїх працях характеризували зміст та структуру синдрому професійного вигорання (Л. Карамушка, С. Максименко, В. Орел та ін.), а також описували методи його діагностики (В. Бойко, Н. Водоп'янова, С. Джексон, К. Маслач, О. Старчекова та ін.).

Варто зауважити, що розповсюдження синдрому професійного вигорання серед вихователів сьогодні поступово набуває все більших масштабів. Перед сучасною психологічною наукою гостро стоїть проблема оцінки та корекції реагування на стрес. Політична та соціальна криза України, упровадження дистанційних форм роботи істотно підвищують вимоги, що висуваються до працівників освітньої галузі.

Професійний розвиток вихователя ЗДО є складним довготривалим процесом, який передбачає не тільки поступовий перехід від одного етапу професійного розвитку до іншого, а й виникнення професійних криз, які є накопиченням як зовнішніх так і внутрішніх протиріч. Кризи визначаються як певні ланки розвитку особистості, як процес переходу від одного етапу до іншого. Саме тому вони простежуються у рамках певних періодів і їх неможливо розглядати окремо від етапів професійного розвитку. У загальнонауковому розумінні поняття «криза» розглядається як різкий, крутий перелом у чомусь, важкий перехідний стан. Згідно психологічного підходу, «кризи» – це особливі, відносно нетривалі періоди індивідуального розвитку особистості, що характеризуються різкими психологічними змінами [1, с.125].

Феномен професійного вигорання вихователів ЗДО характеризується сучасними науковцями як стан перевтоми, реакція у відповідь на стрес, наслідки довготривалого перевантаження, певні розлади процесу адаптації [3, с. 5].

Існує чимало конкретних способів припинити шлях синдрому професійного вигорання у вихователів ЗДО:

- 1) внесення різноманітності у свою роботу;
- 2) підтримання свого здоров'я, дотримання режиму сну і харчування;
- 3) уміння не поспішати і давати собі достатньо часу для досягнення позитивних результатів у педагогічній діяльності;
- 4) читання не тільки професійної, а й іншої улюбленої літератури;
- 5) участь у семінарах, конференціях, де надається можливість зустрітися з новими людьми і обмінятися досвідом;
- 6) періодична спільна робота з колегами;
- 7) спілкування з друзями, терапія музикою, природою, гумором тощо [2, с. 24].

Таким чином, означена проблема потребує подальших експериментальних досліджень. Лише за наявності відповідного діагностичного інструментарію можна відслідкувати фази розвитку професійного вигорання у вихователів ЗДО, підтвердити їх статистичними даними, розробити психопрофілактичні заходи щодо запобігання появи професійного вигорання. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у дослідженні особливостей гендерного прояву професійного вигорання.

Список використаних джерел

1. Андрющенко Т. Формування здоров'язберезувальної компетентності як соціально-педагогічна проблема. *Науковий вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Педагогічні науки*. 2019. № 7. С. 123–127.
2. Козлова А. Згоріти на роботі. Про виснаження психофізіологічних ресурсів, необхідних для успішного виконання професійної діяльності. *Початкова освіта*. 2020. № 6. С. 22–25.
3. Пасьовин Г. Емоційне вигорання педагогів: ресурси та шляхи підтримки. Семінар-практикум. *Дошкільний навчальний заклад*. 2020. № 10. С. 4–9.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вікторія Яйленко
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

Протягом усієї історії розвитку суспільства моральне виховання підростаючого покоління розглядалося як один з основних напрямків педагогічної науки.

Особливо гостро проблема морального виховання дітей постає в теперішній час, коли головне своє завдання держава вбачає у економічному, а не у духовному розвитку. Звідси і криза у моральному розвитку дітей, яку відчуває сучасна система освіти.

Формуванню особистості дитини-дошкільника у всі часи приділялася особлива увага, тому що дитячий вік є найбільш чутливим, отже, найбільш сприятливим для засвоєння морально-етичних норм і правил.

Закон України «Про дошкільну освіту» визначає: «Дошкільна освіта – цілісний процес, спрямований на: забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку...; формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду» [1, с. 6].

Моральний розвиток дитини неможливий без допомоги дорослого, а в умовах суспільної дошкільної освіти без вихователя. Саме вихователь у тісній взаємодії з сім'єю повинен забезпечити високий рівень моральної культури дітей дошкільного віку.

Формування моральної компетентності дитини дошкільного віку повинно відбуватися не тільки через належні знання, а й через усвідомлення їх сенсу,

через чуттєве переживання їх змісту, прагнення їх використання та моральному задоволенні від здобутого результату, який має користь не тільки для самої дитини, а і для оточуючих.

Вимоги до модернізації дошкільної освіти, змісту, методів виховання дітей диктують і зміну цілей та принципів підготовки вихователів дошкільних закладів, оскільки саме від них залежить побудова змісту і кінцевої мети виховання дитини-дошкільника.

Чи буде дієвою та ефективною програма формування моральної компетентності дитини багато в чому залежатиме від педагога, від рівня його професійного та морального розвитку, його культури й духовних потреб, досконалого володіння засобами, методами і прийомами співробітництва з дітьми.

В Україні проблема професійної підготовки майбутніх вихователів сучасними вченими розглядається у контексті вимог нової освітньої парадигми, яка «передбачає становлення компетентності, ерудиції, креативності та культури особистості» [2, с. 5].

Компетенція розглядається як «сукупність доступних для вимірювання чи оцінювання вмінь, знань і навичок, набутих упродовж навчання й необхідних для виконання певного виду професійної діяльності» [3, с. 8].

Готовність майбутнього педагога до професійної діяльності визначається як «складне структурно-динамічне утворення, яке характеризується певним рівнем спеціальних теоретичних, практичних та мотиваційних цінностей, які утворюються під час навчання у ЗВО» [3, с. 8].

Модель професійно компетентного педагога розглядається як сукупність багатьох компетентностей, а саме: у сферах самостійної наукової та навчальної діяльності, у сфері суспільних стосунків, у сфері професійної діяльності. На основі моделі фахівця була розроблена модель процесу професійної підготовки.

Упровадження в життя оновленого змісту, методів морального виховання дітей дошкільного віку потребує від вихователя педагогічної і психологічної

грамотності, професійної майстерності, активності і ініціативності, інноваційної спрямованості мислення, високого рівня особистісної культури.

У цьому зв'язку підготовка майбутніх вихователів у закладах вищої освіти до здійснення морального становлення дошкільників набуває особливого значення.

Щоб процес морального становлення дитини був якісним, відповідав вимогам суспільства, яке переживає процес духовного відродження, вихователь повинен одержати професійну підготовку, яка зможе забезпечити високий рівень компетентності майбутнього фахівця-дошкільника як з боку особистої моральної вихованості, так і з боку моральної грамотності щодо володіння оновленими методами впливу на моральний розвиток та становлення дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Крутій К. Л., Маковецька Н. В. Збірник законодавчих і нормативних актів про дошкільну освіту. Запоріжжя : ЛПС ; ЛТД, 2003. 356 с.
2. Гавриш Н. В. Болонські освітні ініціативи щодо професійної підготовки фахівців з дошкільної та початкової освіти. *Освіта Донбасу*. 2005. № 4. С. 5–7.
3. Міхеєва О. І., Трубник І. В. До проблеми розробки професіограми випускника зі спеціальності «Дошкільне виховання» рівнів «бакалавр», «магістр». *Освіта Донбасу*. 2005. № 4. С. 8–11.

**СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ І РОЗВИТКУ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

УДК 373. 24.12

**АКТИВНЕ РОЗВИВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗДО ЯК ФАКТОР
ЯКІСНОГО ЗАСВОЄННЯ МАТЕМАТИЧНОГО ЗМІСТУ
ДОШКІЛЬНИКАМИ**

*Олена Брежнєва,
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь*

Актуальність досліджуваної проблеми обумовлюється низкою причин: швидкими темпами оновлення знання в сучасному інформаційному світі; трансформацією моделі репродуктивного навчання у модель активної та інтерактивної взаємодії; недостатньою мотивацією вихователів на створення активного, розвивального середовища як платформи для прояву самостійності, активності дошкільників; недостатнім використанням активних методів у роботі з дітьми. В останні десятиліття проблемі методів навчання, розробці нових інтерактивних технологій, питанням створення активного розвивального середовища було присвячено цілий ряд досліджень (А. Богуш, Н. Гавриш, С. Малихіна, Р. Нізамов, Н. Нікадров, М. Поташнік, О. Ліннік, Г. Тарасенко, К. Щербакова та ін.). Чимало вітчизняних і зарубіжних вчених досліджували питання активізації навчання в різних аспектах. У психології досліджувались пізнавальні та мисленнєві процеси, пов'язані із застосуванням різних методів навчання (Б. Ананьєв, Д. Богоявленська, Л. Виготський, Л. Занков, Г. Костюк, С. Рубінштейн та ін.). Вивчались загально психологічні та вікові особливості активізації освітнього процесу (Н. Антонюк, Р. Басангова, Л. Буркова, Н. Лейтес

та ін.). В педагогіці розроблялись технологічні аспекти застосування методів активізації навчання (Я. Голант, Є. Перовський, О. Пометун, Л. Пироженко, І. Харламов та ін.). Водночас практика роботи з дошкільниками відчуває труднощі в аспекті організації активного, дієвого середовища, що стимулюватиме дитину до самостійності в пізнавальній діяльності, забезпечуватиме її прагнення до самореалізації.

Самореалізація особистості дошкільника розглядається вченими як можливість стимуляції саморозвитку та особистісного зростання в процесі набуття пізнавального досвіду (Н. Гавриш [2; 3], О. Вовчик-Блакитна [5], О. Безсонова, С. Ладивір [5], М. Машовець, Т. Пироженко [4], О. Хартман [4] та ін.). Дослідниками визнається, що процес усвідомленої самореалізації інтенсивно здійснюється в дошкільному дитинстві і найбільш продуктивною його сферою є самонавчання. Учені виділяють умови самореалізації особистості дошкільника: 1) доцільно організоване навчання і розвивальне середовище; прогресуюче збагачення змісту і форм пізнавальної діяльності з елементами гри і високої особистої включеності кожної дитини; 2) компетентний педагогічний вплив вихователя на дошкільника; 3) створення в співтоваристві дошкільників емоційно-позитивного і сприятливого мікроклімату, емпатійної і доброзичливої атмосфери забезпечує ситуацію успіху кожному [2; 3; 5]. Як бачимо, одним з факторів саморозвитку дитини є розвивальне середовище закладу дошкільної освіти. На наше переконання організоване розвивальне середовище є впливовим фактором якісного засвоєння дошкільниками математичного змісту.

Тож **мета** публікації полягає у визначенні розвивального середовища ЗДО як однієї з педагогічних умов, що забезпечують ефективну самореалізацію дитини-дошкільника в освоєнні математичного змісту.

Активне розвивальне середовище закладу дошкільної освіти – це комплекс естетичних, психолого-педагогічних умов, необхідних для математичного розвитку дітей, раціонально організованих у просторі й часі,

насичених різноманітними предметами й ігровими матеріалами. У такому середовищі дошкільник включається в активну пізнавальну творчу діяльність, розвиваються його допитливість, уява, розумові і художні здібності, комунікативні навички, а найголовніше – відбувається гармонійний цілісний розвиток особистості. Розвивальне середовище сприяє встановленню, утвердженню почуття впевненості в собі, дає змогу дошкільнику відчувати й використовувати власні здібності, стимулювати прояв ним самостійності, ініціативності, творчості в опануванні математичного змісту.

Предметне середовище дитинства забезпечує різні види діяльності дитини-дошкільника і стає основою для його самостійної активності. Домінантним видом діяльності в закладі дошкільної освіти має стати ігрова й дослідницька діяльність. Розвивальне середовище сприяє розвиткові творчої уяви дітей під час створення ігрового задуму; формування культури взаємин, зміст якої впливає на тематику ігор, вибір і використання ролей.

Модель сенсорно-пізнавального середовища відображає його структуру та зміст у процесі математичного розвитку дитини. Прокоментуємо підходи до моделювання розвивального середовища ЗДО. Математичний розвиток дошкільника відбувається в певному предметному середовищі. Для забезпечення якісного саморозвитку особистості дитини дошкільного віку під час моделювання розвивального середовища необхідно враховувати: базові компоненти предметно-розвивального середовища; предметний зміст для самостійної або спільної з дорослими й однолітками діяльності; ігри, предмети й ігрові матеріали для самостійної або спільної діяльності з дорослими і однолітками; забезпечення й активне використання можливостей сенсорно-пізнавального простору дітьми (поділ на центри інтересів – ігровий, сенсорний, логіко-математичний, дослідницький тощо); зовнішнє оформлення інтер'єру та ін.; тимчасові зміни предметного змісту для стимулювання дитячої активності, урахування змін, що відбуваються в пізнавальній діяльності дитини і пов'язаних із нею логічних операціях; навчально-методичні посібники, які

вихователі використовують у навчанні; обладнання для різноманітних типів діяльності дітей (мольберти, підлогові покриття, ігрові та спортивні куточки, куточки для експериментування та ін.).

Модель розвивального середовища враховує: *основні напрями діяльності* (фізичної, художньо-естетичної, пізнавально-мовленнєвої та соціальної), що забезпечують розвиток цілісної гармонійної особистості дошкільника; *принцип інтеграції* освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти: матеріали й обладнання для однієї освітньої лінії можуть використовуватися і в інших змістових лініях; *принцип варіативності*, відповідно до якого визначальними чинниками є: тип закладу дошкільної освіти, культурні та художні традиції, кліматичні особливості, організація простору для активного використання його дітьми (творчі студії, центри дитячих інтересів, ігрові осередки); *реалізацію освітніх напрямів БКДО у двох основних моделях*: 1) організація математичного розвитку (ігрове – з 3 до 5 років, і саморозвивальне – для дітей 5-6 років), які містять спільну партнерську діяльність дітей і дорослих; вільну самостійну діяльність самих дітей в умовах створеного педагогами сенсорно-пізнавального освітнього середовища, що забезпечує вибір кожною дитиною діяльності за інтересами і дозволяє їй взаємодіяти з однолітками або діяти індивідуально; *реалізація освітнього модуля «взаємодія-комунікація»*, який містить матеріали й обладнання для спільної діяльності дітей, що забезпечує математичний розвиток їх [1, с. 40-41; 2; 3].

Розвивальне предметно-просторове середовище необхідне для задоволення потреб дитини на кожному окремому етапі її розвитку. Крім того, діяльність в умовах збагаченого розвивального середовища дає змогу дитині проявити допитливість, пізнавати навколишній світ без примусу, прагнути до творчого осмислення пізнаного. Необхідно також урахувувати, що розміри й організація цього середовища пов'язані з віковими особливостями дитини. Середовище, створене для дітей дорослими, має позитивно впливати на дошкільника. Для цього необхідно дотримуватися певних умов. Розвивальне

середовище ЗДО повинне: мати привабливий вигляд; бути природним фоном життя дитини; нівелювати стомлюваність; позитивно впливати на емоційний стан; допомагати дитині індивідуально пізнавати довкілля; давати змогу дошкільнику займатися самостійною діяльністю. У такому середовищі розвивальне навчання здійснюється через особистісно орієнтовану модель взаємодії між вихователем та дитиною, а також реалізується принцип партнерської взаємодії.

Висновки та узагальнення: залежність якості математичного розвитку дітей від створених педагогічних умов та психологічної комфортності беззаперечна. Визначені педагогічні умови забезпечують невідривність пізнавально-творчого від особистісного розвитку дитини. Доведено необхідність стимулювання проявів суб'єктності дитини (самостійності, ініціативності, творчих начал, рефлексії) у різних видах активності (іграх, вправах, ігрових навчальних ситуаціях) математичного змісту. Найважливішою з умов математичного розвитку визначено предметно-ігрове збагачення розвивального середовища (застосування ефективних розвивальних ігор, навчально-ігрових посібників і матеріалів) на фоні позитивної взаємодії дорослих і дітей як суб'єктів освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Брежнева О. Г. Освоюємо простір дитячого садка з математикою. *Методична скарбничка вихователя*. 2017. № 9. С. 40–43.
2. Брежнева, О. Г., Гавриш, Н. В. Мовленнєвий аспект математичного розвитку дошкільників. *Освітній простір України*. 2016. Вип. 7. С. 155–163.
3. Впевнений старт: Книга вихователя : метод. посібник / Н. В. Гавриш, О. Г. Брежнева, І. Р. Кіндрат та ін. ; наук. ред., О. Ю. Хартман : в 3 ч. Київ : Укр. акад. дитинства. 2017. Ч. 1. 96 с.
4. Піроженко Т. О., Хартман О. Ю. Становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в ігровій та навчальній діяльності в

освітній системі «Радість розвитку» : доп. на засіданні Президії НАПН України 20 лют. 2020 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020, Т. 2, № 1. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-2-1> (дата звернення: 01.12.2021).

5. Становлення внутрішньої картини світу дошкільника : монографія / Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, О. О. Вовчик-Блакитна та ін. Кіровоград : Імекс-ЛТД. 2012. 236 с.

УДК 373.2.015.31:159.942

СИСТЕМА РОБОТИ З РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО

Наталія Волік
*Мелітопольський державний
педагогічний університет
ім. Б. Хмельницького,
м. Мелітополь*

Вступ. Одним з основних показників соціальної компетентності дитини дошкільного віку, є рівень розвитку емоційного інтелекту. Нагадаю, що американський вчений Джон Маєр Саловей [5], один із засновників поняття “емоційний інтелект”, поділив здібності, що лежать в його основі, на п’ять категорій: усвідомлення власних емоцій, управління емоціями, само мотивація, вміння розпізнавати емоції інших людей, уміння будувати стосунки.

Залежно від соціальних впливів тимчасовий прояв у поведінці дитини може перетворитися і на рису характеру, і на патологію, і навпаки: перші прояви відхилень в емоційній сфері за належного ставлення з боку оточення з часом нівелюються або трансформуються в індивідуальну особливість в межах норми. Тож, сформувати належний рівень емоційної обізнаності дошкільника – завдання сучасного педагога. Як реалізувати таке завдання на практиці описує

представлена система.

Виклад основного матеріалу. В процесі вивчення організації роботи з розвитку емоційної обізнаності старших дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти, нами було виявлено наступні *педагогічні умови*, за яких означена робота перебігає найефективніше: високий рівень розвитку емоційного інтелекту педагогів закладу дошкільної освіти; емоційно забарвлене предметне середовище в групових осередках та прогулянкових майданчиках; належний рівень психолого-педагогічних знань та обізнаності з питань вікових особливостей розвитку емоційної сфери дошкільників серед батьків здобувачів освіти.

Таким чином, були сформульовані наступні *завдання*: збагачення знань здобувачів освіти щодо базових емоцій та соціально сприйнятливих способів їх вираження; організація емоційно-забарвленого предметного середовища в групових осередках та прогулянкових майданчиках; формування вмінь керування своїми емоціями та навичок емпатії у всіх учасників освітнього процесу; просвітницька робота з батьками здобувачів освіти; методична робота з педагогічним колективом закладу дошкільної освіти.

Складниками системи [2] з розвитку емоційного інтелекту на функціональному рівні є: *змістовно-цільовий, організаційно-комунікативний, навчально-виховний та контрольно-результативний* компоненти.

За змістом роботи з дітьми, нами було виділено наступні етапи: ознайомчий (знайомство з базовими емоціями та засобами їх невербального вираження), продуктивний (обговорення та інсценування емоційних ситуацій, а також вербальних способів взаємодії в цих ситуаціях) та закріплюючий (узагальнення отриманого досвіду та впровадження його у повсякденне життя дитячого колективу).

Мотиваційним підґрунтям складання даної системи було: налагодження механізму взаємодії усіх учасників освітнього процесу, організація ефективного взаємозв'язку між фахівцями в закладі дошкільної освіти, закладення основ для

подальшої реалізації освітніх завдань Базового компонента [1] та пріоритетних напрямків розвитку дошкільної освіти [3; 4]; покращити абілітаційні можливості закладу дошкільної освіти (як установи) щодо успішної соціалізації дошкільника, у тому числі в напрямку підготовки дитини до шкільного життя.

Метою системи є: формування базових знань щодо емоційного життя людини; ознайомлення і вивчення дітьми особливостей світу емоцій, способів пізнання і адекватного вираження свого емоційного стану і настрою, сприйняття і розуміння проявів емоцій оточуючих, вміння управляти своїми емоціями.

Також, нами було визначено наступний *програмовий зміст*: розширювати знання дитини про емоційні стани людини та вміння їх адекватно застосовувати в повсякденному житті; формувати у дітей уміння та навичок практичного володіння засобами невербального спілкування (виразні рухи, міміка, жести, пантоміма); формувати емоційну компетентність дітей (готовність помічати та розуміти власні емоції та емоції інших людей – розвиток емпатії);

Форми роботи вар'юються відповідно до категорій реципієнтів впливу:

З дітьми: «ранкові зустрічі», організовані режимні моменти, ігрові та проблемні ситуації, тренінг; тематичні дні та тижні. *Засоби*: «екран настрою», тематична бесіда, читання та слухання художніх творів, складання колективної розповіді, дидактичні ігри, психогімнастичні, ігрові вправи, фізкультхвилинки та усі інші традиційні та інноваційні засоби, що не суперечать методиці навчання та виховання. З педагогами: тематична педрада, виступи, доповіді та консультації на педгодинах; тренінги, презентації, «круглі столи»; конкурси, відкриті покази, майстер-класи, семінари (вебінари); опрацювання книжкових та періодичних видань на вказану тематику; засідання творчих груп; нетрадиційні форми роботи з педколективом. З батьками: бесіди, консультації, поради, корисна інформація в батьківських куточках та онлайн-ресурсах (соцмережі, групи в месенджерах, сайт закладу); тематичні конкурси, святкові ранки, урочисті зустрічі; батьківський психологічний клуб, родинні зустрічі, та

ін.

Для успішного впровадження системи в освітній процес, необхідно також організувати відповідне *кадрове забезпечення*: завідувач, методист, вихователі, практичний психолог, музичний керівник, інструктор з фізкультури, керівник гуртка. Зазначимо також, що реалізація системних завдань не потребує додаткового матеріально-технічного забезпечення, окрім виготовлення дидактичних ігор та посібників в звичайному режимі підготовки до проведення занять.

Висновки. Основним завданням роботи в означених напрямках, є ефективна організація освітнього процесу, з урахуванням системи розвитку емоційного інтелекту. Поряд із тим, інші напрямки освітньої роботи в закладі, не повинні бути відкладені та ставати другорядними. Навпаки, зазначена робота має стати інтегрованою в усі сфери освітнього процесу, та доповнювати основні навчально-виховні завдання у будь-яких режимних моментах організованої діяльності дитячого колективу. У зв'язку з цим, необхідно внести корективи в річний план закладу та календарне планування по групам, не змінюючи при цьому сітку занять та допустимих граничних навантажень на дитину.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Нова редакція : затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 08.11.2021).
2. Енциклопедія освіти. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Київ : Шкільний світ, 2001. 16 с.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. URL: <https://pon.org.ua/novyny/2446-nacionalna-strategiya-rozvitku-osviti-v-ukrayini.html> (дата звернення 25.11.2020).

5. Salovey P., Meyer M. Emotional Intelligence. *Sage journals*. 1990. Vol. 9, Issue 3. URL: <https://doi.org/10.2190%2FDUGG-P24E-52WK-6CDG> (дата звернення 08.11.2021).

УДК 373.2.015.31:316.4

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАСТАНОВ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ДОШКІЛЬНИКІВ У ЗДО

Ела Гармаш

*Управління освіти Костянтинівської ОТГ,
м. Костянтинівка*

Світлана Капштикова

*Костянтинівський ДНЗ № 7 «Ромашка»
міської ради м. Костянтинівка*

Обов'язковою умовою вдосконалення українського суспільства є формування висококультурної, освіченої та розвиненої особисті. Коли дитина починає активне життя в людському суспільстві, вона стикається з великою кількістю проблем і труднощів, що пов'язані не тільки з малими знаннями про світ, а ще й із тим, що цей світ вона хоче пізнати. Дитині потрібно навчитися жити серед інших людей, комфортно почуватися й розвиватися в суспільстві, удосконалюватися. Але для цього необхідно зрозуміти, як люди спілкуються одне з одним, яким чином вирішують проблеми, що цінують, що засуджують. Однак, саме сьогодні система поглядів і ціннісних орієнтацій у дітей формується стихійно, під впливом різноманітних джерел інформації, стереотипних суджень оточуючих. Саме у процесі цього пізнання сама дитина стає особистістю зі своїм світоглядом, розумінням добра, зла, реакціями на вчинки інших і власною поведінкою.

Сьогодні дитина, як ніколи, потребує орієнтирів та дороговказів, що допоможуть їй краще зрозуміти себе та суспільство, в якому вона живе; визначити життєві та соціальні пріоритети, діяти свідомо та відповідально.

Отже, постає проблема формування соціальних навичок у дітей як основи цілісності життя. А завдання освітнього процесу повинні спрямовуватись на становлення особистості дитини: розвиток її соціальної компетентності, креативності, ініціативності, самосвідомості й самооцінки.

Педагогічним працівникам необхідно урізноманітнювати освітній процес завдяки введенню в нього різних видів дитячої діяльності творчого характеру, насиченості змісту освіти про соціум, які б максимально активізували пізнавальні інтереси дітей, формували почуття відповідальності за найближче оточення. Потрібно створювати «середовище», в якому розвиток дитини відбувається не шляхом одностороннього впливу на особистість, а у процесі постійної взаємодії. А це не можливо без розвитку «сімейної соціалізації», спрямованої на здобуття різних практичних навичок у процесі спілкування й взаємодії дитини з членами сім'ї.

Отже, метою та завданням розвитку особистості є:

У зв'язку із зазначеними завданнями необхідно зорієнтувати педагога на успішне розкриття життєво-громадського потенціалу особистості для формування нового громадянина та високоосвіченої, духовно розвиненої особистості.

Тому педагогічним працівникам рекомендується спрямувати свою роботу за такими напрямками:

А допоможе у засвоєнні соціальних норм, моральних вимог і зразків поведінки тісна співпраця з родинами. Тому необхідно урізноманітнити форми роботи з батьками:

- просвітницькі променаді та батьківські збори на духовно-моральну тематику;
- фото-челенджі, zoom-толоки, відеолекторії;
- селфі-марафони, семінари-співбесіди;

- віртуальні виставки, квести, тематичні семінари та вебінари;
- майстер-класи, факультативні заняття, інформаційні стенди;
- анкетування й тестування батьків з метою виявлення помилок і корекції процесу родинного виховання;
- індивідуальні консультації фахівців;
- відвідування родин;
- ведення соціальної карти з метою вивчення, узагальнення та поширення досвіду родинного виховання;
- організація та проведення спільно з батьками свят, розваг, вистав, днів іменинників, тощо.

Сучасна освіта спрямована на розвиток особистості дитини, що зумовлює нову стратегію виховання на основі гуманістичних засад. Це передбачає визнання особистості дитини найвищою соціальною цінністю. Особистість дитини – це продукт усього суспільства, починаючи від народження, перш за все, із відносин у сім'ї, дошкільному закладі та школі, в які дитина послідовно входить. Особистість можна виховувати не тільки педагогікою, а й «особливою організацією» стилю життя, коли діти просто живуть у такій атмосфері (створеній вихователем, психологом, адміністрацією ЗДО), яка формує уважність, доброту, радість буття, дає певні знання.

Форми та методи роботи щодо формування соціальної компетентності передбачають розвиток загальної здатності дитини до засвоєння системи соціальних зв'язків та відносин в оточуючому середовищі внаслідок цілеспрямованого навчання, що сприяє успіху в будь-яких напрямках життєдіяльності, зумовлює вміння жити повноцінним життям й адаптуватися в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного віку та молодшого шкільного віку : монографія / А. М. Богущ, Л. О. Варяниця,

Н. В. Гавриш та ін. Луганськ : Альма-матер, 2006. 368 с.

2. Жадан Р. П., Григоренко Г. І. Економічна освіта дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя : ЛПС, 2006. 116 с.

3. Жуковская Р. И., Виноградова Н. Ф., Козлова С. А. Родной край. Москва : Просвещение, 1985. 238 с.

4. Ніколаєнко В. М. Народознавство в дошкільному закладі. 2–6 роки. Харків : Основа, 2010. 208 с.

5. Українське народознавство в дошкільному закладі: програма та довідковий матеріал вихователям навчальних закладів / А. М. Богуш, Г. І. Григоренко, Н. В. Лисенко та ін. Запоріжжя : ЛПС, 2001. 84 с.

УДК 373.2.013

**ГАРМОНІЙНІ ВІДНОСИНИ В СИСТЕМАХ «ДИТИНА – ДИТИНА»,
«ДИТИНА – ДІТИ» ЯК ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ**

Альона Головачова
*Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка,
м. Полтава*

Проблема соціалізації особистості дошкільнят є однією з базових у дошкільній педагогіці та віковій психології, оскільки успішність її розв'язання визначає можливість особистості повноцінно функціонувати в суспільстві як активний суб'єкт. Науковці В. Абраменкова, Г. Беленька, І. Богданова, А. Богуш, Л. Варяниця, О. Вишневський, Н. Гавриш, Н. Дубинін, С. Курінна, Н. Лисенко, Т. Логвиненко, М. Лукашевич, А. Мудрик, Н. Побірченко, Т. Поніманська, Ю. Приходько, О. Рейпольська, І. Рогальська-Яблонська, С. Савченко, Л. Тарабасова та інші зауважують, що від ступеня соціалізації залежить те,

наскільки гармонійно розвиненим буде дошкільник, засвоюючи на початкових етапах процесу соціалізації норми та установки, необхідні для того, щоб стати повноцінним і рівноправним членом свого соціального середовища.

Соціалізація (від лат. *socialis* – суспільний) – процес становлення особистості, навчання та засвоєння індивідом цінностей, норм установок, зразків поведінки, властивих певному суспільству, соціальній спільноті, групі.

У дітей раннього віку з'являється потреба в спілкуванні в дитячому колективі. Саме тому важливо створити умови для можливості повноцінних міжособистісних комунікацій – тобто водити дитину в групи закладів дошкільної освіти, на дитячі майданчики, в дитячі центри. У цих умовах діти спілкуючись з ровесниками, вчать один одного простих норм співжиття у суспільстві, наприклад, що потрібно дружити, ділитися, співпереживати [2, с. 153–154].

Важливим фактором соціального зростання дитини є гармонійні відносини в системах «дитина – дитина», «дитина – діти». Діти відчують потребу в розвитку багатопланових зв'язків між собою. Якщо родина й дорослі визначають «зону найближчого розвитку дитини» (Л. Виготський), готуючи її до освоєння соціальних норм, цінностей і стереотипів певної культури, то дитяче співтовариство, дитяча субкультура, обумовлюють зону варіативного розвитку, задаючи одночасне існування й «перегук» різних культур, інших логік. У такий спосіб забезпечується готовність дитини до розв'язання завдань у непередбачених обставинах. До того ж зона варіативного розвитку створюється групою ровесників у процесі ігрової взаємодії, що передбачає спілкування, стосунки, взаємодію [3, с. 70–71].

Структурно співтовариство ровесників представляють неформальні дружні групи, де можна не дотримуватися правил поведінки, необхідних у спілкуванні з дорослими, тобто тут можна бути самим собою. Дитяче співтовариство формується на досить ранніх стадіях індивідуальної історії людини в процесі спільної діяльності дітей, спрямованої на оволодіння й відтворення ними

суспільно-історичного досвіду й форм людських взаємин. Основу дитячого співтовариства складає спілкування з ровесниками та специфічні види діяльності й міжособистісних відносин. Поза спільнотою ровесників, де взаємини будуються принципово на рівних началах і статус треба заслужити й уміти підтримувати, дитина не може виробити необхідних комунікативних якостей [3, с. 67–68]. На думку І. Кона, «включення в суспільство ровесників розширює можливості самоствердження дитини, дає їй нові ролі й критерії самооцінки» [3, с. 71].

Кожний вид діяльності – спілкування, предметна діяльність, гра, праця, навчання, художня діяльність – є важливою умовою залучення дитини до соціальної дійсності. Ігрова діяльність з ровесниками дає можливість дитині моделювати соціальний світ дорослих (їхню діяльність, взаємовідносини), у який вона прагне увійти. Через роль діти практично «входять» у світ соціальних взаємовідносин. Відтворюючи в іграх події навколишнього світу, вони ніби стають їхніми учасниками, знайомляться з навколишньою дійсністю, активно діють. У спілкуванні з ровесниками відбувається активний процес соціалізації особистості дошкільника. У дітей розвиваються соціальні почуття та емоції, формується соціальна поведінка [4, с. 32].

Дослідниця Т. Захарова зауважує, що ровесницькі стосунки дозволяють формуються у дошкільників такі основи соціальної компетентності: уміння орієнтуватися у світі людей; здатність розуміти іншу людину, її настрій, потреби, особливості поведінки; уміння поважати інших людей, допомагати, дбати про них; обирати відповідній ситуації стиль спілкування та спільної діяльності [1, с. 102].

Процес соціалізації дошкільників у стосунках з ровесниками створює умови для засвоєння соціокультурного досвіду у вигляді правил, норм, способів поведінки, еталонів дії і взаємодії людей у соціумі, а з іншого – розвиває сутнісне «Я» дитини, її індивідуальність та неповторність, надає певної автономності та незалежності від соціуму, здатності гармонійно та ефективно

адаптуватися до нових умов постійно змінюваного соціального середовища.

Список використаних джерел

1. Захарова Т. А. Соціалізація дошкільника як чинник розвитку компетентності майбутньої особистості. *Молодий вчений*. 2015. № 5, ч. 3. С. 101–104.
2. Павлюх Н. Сутність та специфіка соціалізації дитини-дошкільника. *Молодь і ринок*. 2016. № 11–12. С. 152–155.
3. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ : монографія / Н. Гавриш, О. Рейпольська та ін. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 280 с.
4. Тарабасова Л. Г. Соціальний розвиток дошкільника: фактори впливу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70, т. 4. С. 29–33.

УДК 37.01/.09+78.05:781.1

ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКИ В ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

**Дар'я Горбенко
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь**

Музика – один з потужних засобів всебічного розвитку дитини, засіб до формування її духовного світу. Музика розширює дитячий кругозір, ознайомлює малюків з багатьма явищами, викликає в них радісні переживання, збагачує почуттями, сприяє вихованню правильного ставлення до світу, який нас оточує. Залучення до музики активізує у дітей увагу, мислення та мову,

виховує естетичний смак, розвиває музичні здібності та творчу ініціативу, уяву, всебічно впливає на її розвиток.

Вводять дитину в чарівний світ музики, для розвитку її музичних і творчих здібностей музичні керівники закладів дошкільної освіти. Але важливо не тільки на музичних заняттях, а й у повсякденному житті створювати умови для розвитку музичних нахилів, здібностей, інтересів дітей і для цього необхідна активна участь вихователя, їх співпраця з музичним керівником, аби досягти бажаних результатів.

І. Малашевська у своїй роботі зазначала, що одним з багатьох варіантів використання музичного потенціалу пов'язаний саме з фоновою музикою – музикою, що звучить «другим планом», без установки на усвідомлене сприйняття під час занять, або під час самотійної діяльності [2, с. 6].

У роботах таких авторів як Л. Мазель, Є. Назайкінський, Б. Теплов, А. Сохорта висвітлено тему особливості регулятивного потенціалу музики.

Свого часу П. Анохін, який вивчав питання впливу мінорного та мажорного ладів на стан організму дитини, зробив висновки, що при правильному використуванні мелодії, ритму, та інших компонентів музики, відбувається вплив на формування особистості дитини під час роботи та відпочинку.

Такі автори, як В. Драганчук, І. Волженцева, Г. Лозанов, Д. Кемпбел, С. Нечай, В. Петрушин, Г. Побережна, Н. Савельєва-Кулик, М. Чепига, та ін. у своїх роботах вивчали вплив музикотерапії, а також підіймали питання, що до застосування музики та звуків у цілях оздоровлення та гармонізації психофізіологічного стану особистості.

Використання фонової музики є одним з доступних і ефективних методів психолого-педагогічного впливу на дитину в умовах освітнього закладу та допомагає вирішувати багато завдань освітньо-виховного процесу:

- створення сприятливого емоційного фону, усунення нервового напруження та збереження здоров'я дітей;

- розвиток уваги в процесі творчої діяльності, підвищення творчої активності;
- активізація розумової діяльності, підвищення якості засвоєння знань;
- перемикання уваги під час вивчення важкого навчального матеріалу, попередження втоми і стомлення;
- психологічна і фізична розрядка після навчального навантаження, під час психологічних пауз, фізкультурних хвилинок;
- накопичення досвіду сприйняття інтонаційного запасу;
- розвиток самостійної музично-ігрової діяльності дітей;
- несвідоме повторення та закріплення навичок, набутих під час музичних занять, під час самостійної музично-ігрової діяльності [3, с. 207].

Звучання музики фоном в режимні моменти (прийом дітей вранці, настрої на заняття, підготовка до сну, підйом тощо) створює емоційно комфортний клімат у групі. Супроводжуючи рухливі ігри, різні заняття, прогулянки, ранкову гімнастику, музика створює певний настрій, поглиблює враження, єднає спільними переживаннями, дисциплінує дітей. Така організація вимагає від вихователя великої майстерності, винахідливості, творчого підходу, щоб зуміти своєчасно запропонувати дітям проспівати відповідну для цього моменту пісню, послухати з дітьми кілька творів в аудіо запису чи потанцювати з ними. Самостійну музичну діяльність дітей стимулюють ігри, поспівки, лічилки, які спонукають дітей до створення власних пісеньок та ігор.

Як зазначала Н. Ветлугіна, «підґрунтям для самостійної музичної діяльності дитини є оточуюче життя, так як мотиви її вчинків, інтереси пов'язані з досвідом, накопиченим у процесі навчання, ігор, розваг, свят» [1, с. 63].

Як впливає використання музики фоном у повсякденному житті дітей дошкільників, як це відображається на їхньому настрої, поведінці, увазі, іграх, спілкуванні між однолітками та з вихователями? Чи справді це досить добрий спосіб, аби використовувати його з метою психологічної та фізичної розрядки,

як спосіб неусвідомленого повторення та закріплення вивченого раніше матеріалу, на музичних заняттях? Як варто використовувати музичний фон для розвитку самостійної музичної та музично-ігрової діяльності? Ставлячи ці питання та ознайомлюючись з роботами науковців з даної теми, можна зазначити її актуальність та необхідність дослідження, аби отриманим досвідом могли скористуватися працівники закладів дошкільної освіти для підвищення якості освіти за збереження здоров'я дітей.

Список використаних джерел

1. Ветлугина Н. А. Методика музикального виховання в детском саду. Москва : Просвещение, 1981. 63 с.
2. Малашевська І. А. Використання досвіду вальдорфської педагогіки на музикотерапевтичних заняттях із дошкільниками. *Музичний керівник*. 2015. № 5. С. 4–8.
3. Матвієнко С. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посібник. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 207 с.

УДК 373.21.77

МЕДІАПРОСТІР ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Світлана Городнича

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь*

В наш час достатньо розповсюдженою постає інформація (маніпуляції свідомістю, фейкові повідомлення, небезпечні знайомства, виникнення

залежності від нових медіа, провокування агресії, жорстокості, насильства тощо) медіапростору, а особливо дітей дошкільного віку. Науковцями (В. Абраменкова, Г. Апостолова, Н. Повякель, Л. Масол) доведено, що сучасна дитина-дошкільник більшість часу перебуває під впливом засобів масової інформації, що неухильно позначається на її індивідуальному розвитку і соціальному становленні.

«Медіапростір», «медіаосвіта», «медіаграмотність» є недостатньо сформованою для батьків. Але все більш у наукових виданнях розкривається та наголошується увага на необхідність впровадження медіапростору вже з дошкільного віку. Зокрема, доцільність формування медіаграмотності дошкільників обґрунтована в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) [2].

Соціальна компетентність в старшому дошкільному віці розглядається нами як здатність дитини відповідно до своїх можливостей та потреб проявляти ціннісне ставлення до себе та інших, налагоджувати міжособистісну взаємодію з однолітками, дорослими, ефективно адаптуватися та діяти в різних життєвих ситуаціях. Соціальна компетентність, як відповідна інтеграція особистісних якостей, знань, умінь, ставлень, досвіду, планомірно, цілеспрямовано та систематично формується в процесі виховання і навчання в різних видах діяльності та забезпечує готовність дитини до школи.

Сформована соціальна компетентність характеризує особистісну зрілість дитини, її досвід взаємодії з навколишнім світом. У Базовому компоненті дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти, нова редакція 2020) соціально-громадянська компетентність визначена як здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини, готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя [1, с. 17].

В цей час діти опановують уміння контролювати себе, розуміти свої

почуття й почуття інших, ділитися, брати на себе відповідальність, допомагати іншим, з повагою та розумінням ставитися до особливостей людей тощо [3, с. 3]. Особливої уваги заслуговує опис унікальних можливостей інформаційно – комунікаційних технологій, реалізація яких створює передумови для покращення процесу формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Сучасне медіа середовище є прогресом в науці та альтернативною можливістю організації діяльності дітей старшого дошкільного віку. Воно може бути як агресивним – поширювати інформаційний шум, так і бути допоміжним засобом роботи з дітьми в пошуку та поданні інформації.

Вивчення літератури з проблеми медіапростору, як засобу формування соціальної компетентності дозволило також встановити, що вчені виділяють три компоненти соціальної компетентності, які потрібно формувати в дітей старшого дошкільного віку, зокрема: особистісний – спрямований на реалізацію дитиною себе як члена суспільства, прояву особистісних якостей (самостійність, відповідальність, людяність, справедливість, доброзичливість, ініціативність та ін.) у взаємодії з засобами масової інформації, інтересу до загальнолюдських цінностей, уміння дружити, співпереживати, допомагати; когнітивний – усвідомлення дітьми сутності людини в межах медіапростору, норм її поведінки, уявлення про себе як члена суспільства в інформаційному суспільстві, розуміння своїх прав й обов'язків, знання про свою Батьківщину, національні традиції, культуру; діяльнісний – ідентифікація дитиною своїх соціальних ролей, дотримання норм і правил поведінки, прояв ініціативності, креативності, навичок саморегуляції у взаємодії з іншими в різних видах діяльності.

Отже, формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами медіапростору залежить від спільних зусиль батьків та вихователів. У сім'ї дитина встановлює свої перші зв'язки з людьми та рідними. Другим етапом соціальної компетентності є формування зв'язків дитини поза

межами сім'ї та завдяки медіапростору. Ці зв'язки діти встановлюють з однолітками та новими дорослими в закладах дошкільної освіти, (соціальна компетентність, взаємодія з іншими, ставлення до людей, мультимедіа, логічне мислення, емоційний розвиток, розвиток моделей поведінки, засвоєння соціальних норм, правил, стійка поведінка) набувають важливого суспільного досвіду, необхідного для подальшого життя.

Отже, період старшого дошкільного віку є сензитивним у формуванні соціальної компетентності як засобу медіапростору, оскільки на цьому етапі відбувається розвиток тих якостей, які визначають подальшу соціалізацію особистості, активне входження у різні види діяльності, зокрема, соціального характеру.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Нова редакція : затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 05.11.2021).
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprova_dzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/ (дата звернення: 05.11.2021).
3. Сіроштан С. Соціальний та емоційний розвиток малят. *Психолог*. 2005. № 12. С. 3–10.

УДК 373.2.015.311:111.852]:745/749(477)

УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Єлизавета Демченко
*Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка,
м. Полтава*

В умовах становлення та розвитку національної системи освіти особливої актуальності набуває проблема розвитку духовності особистості. Однією з основних складових виступає естетичне виховання, що передбачає розвиток здатності сприймати прекрасне у творах мистецтва, пробудження та формування у дітей дошкільного віку естетичного смаку та почуттів.

Нині у своїй роботі педагоги все частіше звертаються до надбань етнопедагогіки, народних традицій освіти й виховання підростаючого покоління, адже за допомогою них передається історична спадщина народу, розуміння унікальності національної культури.

Одним із елементів національної культури є українське народно-прикладне мистецтво, у витворах якого закладена життєва мудрість предків, краса рідного краю, його душа, яка дозволить відкрити широкий простір можливостей для творчості і розвитку дошкільників, зробить їхнє життя духовно багатшим.

Важливу роль народного декоративно-прикладного мистецтва в естетичному вихованні дітей дошкільного віку відзначали мистецтвознавці, педагоги, дослідники особливостей дитячої творчості (З. Богатеєва, А. Грибовська, Т. Доронова, Т. Комарова, А. Усова, Н. Халезова, Т. Шпікалова та ін.). До питання естетичного виховання дітей засобами народної художньої творчості звертались Е. Белкіна, О. Поліщук, Л. Шевчук та ін., які обґрунтували

роль народного декоративно-прикладного мистецтва у збагаченні естетичних почуттів дошкільників, розвитку їхніх оцінних суджень, стимулу до організації дитячої творчості.

Естетичне виховання дітей дошкільного віку засобами українського народно-прикладного мистецтва є питанням важливим і актуальним, адже основною метою виховання є всебічно і гармонійно розвинена особистість – майбутній активний громадянин держави.

Декоративно-прикладне мистецтво – це особлива галузь художньої творчості, яка підпорядкована своїм законам розвитку, має власну особливу художньо-образну мову. Основна його мета – естетичне освоєння матеріального світу, художнє оформлення довкілля [2, с. 4].

Ознайомлення дітей з мистецьким світом має починатись з народного декоративного мистецтва, адже саме воно є близьким дошкільнику, зрозумілим, зважаючи на особливості дитячого світосприймання. Серед розмаїття видів народно-прикладного мистецтва важливо обирати ті, які є доступними для сприйняття дітьми дошкільного віку, потужним підґрунтям для здійснення естетичного й національно-патріотичного виховання. Елементами українського народно-прикладного мистецтва має наповнюватись і повсякденне життя дошкільників. Доцільно використовувати предмети побуту, репродукції народного мистецтва в оформленні групових кімнат, збагачувати дидактичні ігри народознавчою тематикою, залучати дітей до виготовлення дидактичних матеріалів [3, с. 270–273].

Розглядаючи вироби народно-прикладного мистецтва, діти набувають нових знань про життя і працю людей, їх побут, людські цінності, красоту навколишнього світу. Вони пізнають художню мову творів, у результаті чого збагачується їх власна творчість, яскравішою стає мова, діти вчаться розуміти прекрасне, засвоюють еталони краси. Народно-прикладне мистецтво, яке покладено в основу різних видів творчої діяльності, сприяє розвитку психічних

процесів дитини дошкільного віку: сприйняття, образного мислення, уяви та позитивного ставлення до об'єктів естетичного змісту [1, с. 17].

Народно-прикладне мистецтво є тим соціальним надбанням кожної нації, у якому знаходять відображення світогляд, традиції, художні та моральні цінності, історія країни та народу, що живе в ній. Поєднуючи практичну та естетичну функції воно стає середовищем матеріальної й духовної культури українського народу, необхідним для найповнішого розкриття і розвитку природних здібностей дітей, становлення індивідуальності, власної активної життєвої позиції, почуттів обов'язку, відданості, працелюбності [4, с. 54].

Здатність приймати й перетворювати дійсність за законами краси – ключовий елемент духовного збагачення особистості. Без естетичної вихованості, сформованості естетичних потреб, смаків, почуттів неможливий всебічно гармонійний розвиток людини.

Список використаних джерел

1. Котелянець Н. Значення народного мистецтва для виховання та розвитку дітей дошкільного віку. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2010. № 5. С. 16–18.
2. Псатій А. Краса в побуті. Особливості народного декоративно-ужиткового мистецтва. *Трудове навчання*. 2020. № 9–10. С. 4–17.
3. Саприкіна О. В. Національно-патріотичне виховання старших дошкільників засобами українського декоративного мистецтва. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2015. № 7 (296). С. 268–275.
4. Терешина О. Національно-патріотичне виховання в ЗПО засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Позашкілля*. 2019. № 12. С. 53–57.

УДК 373.2.015

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Тетяна Житнік
*Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь*

Мистецтво, як складова культури, впливає на свідомість народу й збагачує духовність суспільства. Його природа – це творча діяльність, в якій втілюються прагнення людини змінювати світ на краще. Тому, одним із найважливіших завдань сучасної освіти є удосконалення методів естетичного виховання у роботі з дітьми дошкільного віку. Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена соціальною потребою та практичною необхідністю у вихованні культурної особистості за допомогою використання творчих ресурсів дитини, що є основною силою у вирішенні завдань активізації її творчого потенціалу та формуванні естетичних, зокрема художніх цінностей у старших дошкільників засобами мистецтва. Актуальним є розв'язання проблеми формування естетичної культури у дітей старшого дошкільного віку у навчально-виховному процесі, що дає можливість розглядати їх як багаторівневий фактор естетичного виховання.

Актуальність досліджуваної проблеми пояснюється, насамперед, концептуальними поглядами на естетичне виховання як на вагомий компонент особистісної культури (Є. Бондаревська, О. Запорожець, Т. Комарова та ін.). Аспект естетичного ставлення до історичних цінностей людства розглядали М. Каган, Л. Столович, В. Сухомлинський, С. Русова та інші. Дослідження особливостей естетичного сприйняття та його впливу на естетичну культуру дитини загалом пов'язані з іменами В. Мухіної, К. Присяжнюк, Г. Янчак. Роль

мистецтва як багатогранного засобу розвитку особистості, естетичної свідомості розкрито у працях Р. Арнхейма, Л. Когана, М. Миропольської, О. Рудницької, Г. Шевченко та ін. Значущість засобів мистецтва і мистецької діяльності для формування естетичної культури особистості розкрито в естетико-мистецтвознавчих дослідженнях (Ю. Борєв, М. Каган, В. Кандинський, М. Киященко, Л. Левчук, О. Оніщенко та інші), дослідженнях з педагогіки мистецтва (О. Комаровська, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Падалка, О. Рудницька та інші). Проблемою формування ціннісних орієнтацій особистості засобами мистецтва висвітлено у працях Н. Аніщенко, В. Моляко, Л. Радковської. Проблемою естетичного виховання дітей засобами візуального мистецтва опікувалися Н. Ветлугіна, Т. Голінська, Н. Голота, О. Дронова, В. Єзикеєва, Т. Комарова, О. Опалюк, О. Половіна, В. Полуніна, Н. Сакуліна, Г. Сухорукова, Л. Шульга, Є. Фльоріна та інші.

Мистецька освіта спрямована на здобуття особистістю спеціальних здібностей, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій у процесі активної мистецької діяльності, а також професійних компетентностей початкового рівня в обраному виді мистецтва, художньо-творчу самореалізацію [1; 2].

Основними завданнями мистецької освіти є надання особистості можливості розвинути мистецькі здібності, набути естетичного досвіду та ціннісних орієнтацій через активну мистецьку діяльність. Основними загально-мистецькими компетентностями доцільно визначати знання, вміння аналізувати та оцінювати ключові досягнення національного та світового мистецтва, мистецьких традицій свого народу тощо, розуміння культурного розмаїття, творчість, ініціативність, здатність розпізнавати естетичні категорії та застосовувати їх при оцінюванні творів мистецтва, культурно-мистецьких заходів, навколишнього середовища, уміння висловлювати свої думки, образно мислити, творчо підходити до виконання завдань, співпрацювати з іншими людьми [1].

Наявними є суперечності між: об'єктивними запитами суспільства на

творчу, естетично-розвинену особистість, цілеспрямований розвиток якої спроможний оптимізувати становлення культури у суспільстві, та недостатнім теоретичним осмисленням цієї проблеми; потребою сучасної дитини дошкільного віку у нових знаннях, що постійно поглиблюється, та низькою увагою педагогів і батьків до задоволення її потреб під час занять мистецтвом; значним педагогічним потенціалом мистецтва щодо формування художніх цінностей, естетичної культури дошкільників та недостатнім методичним забезпеченням процесу його реалізації в мистецькій освіті дітей зазначеного віку.

Для успішного впровадження змісту мистецької освіти всі групи інтересів мають об'єднати свої зусилля навколо створення необхідних інструментів та механізмів забезпечення її діяльності. Першим кроком у її реалізації є розробка інструментарію для педагогів. Своєчасність проблеми спричинена суперечністю між необхідністю естетично виховувати дитину, в якій є бажання пізнавати, самостверджуватися, творчо реалізовуватися і недостатнім методичним забезпеченням, що залучають дитину до художньої діяльності та естетичного середовища. Посилення уваги до художньої освіти та естетичного виховання дитини, вивчення індивідуальних особливостей, естетичних уподобань і смаків дитини є важливим завданням, за умови виконання якого можна активізувати індивідуальний розвиток естетичної культури дитини.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про мистецьку школу : наказ М-ва культури України від 09.08.2018 № 686. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32456.html (дата звернення: 19.10.2021).

2. Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Бесіди про мистецтво» елементарного підрівня початкової мистецької освіти / уклад. Т. С. Житнік, І. В. Копиловська, Т. М. Корнакова та ін. Київ, 2020. 75 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОРОЛЬОВОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА В ГРІ

Андрій Здіховський
Волинський
національний університет
імені Лесі Українки,
м. Луцьк

Дошкільна освіта є невід'ємною складовою та першим рівнем у системі освіти – стартовою платформою особистісного розвитку дитини. Серед вимог до обов'язкових результатів навчання та компетентностей дошкільнят, які визначені Базовим компонентом дошкільної освіти визначено такі освітні напрями: особистість дитини; дитина в сенсорно-пізнавальному просторі; дитина в природному довкіллі; гра дитини; дитина в соціумі; мовлення дитини; дитина у світі мистецтва. Наступність між дошкільною та початковою освітою простежується через призму формування наскрізних умінь. Спільними для ключових компетентностей дошкільної та початкової освіти є вміння дитини: проявляти творчість та ініціативність керувати емоціями висловлювати та обґрунтовувати власну думку критично мислити приймати рішення розв'язувати проблеми співпрацювати в колективі. Саме тому важливими компетентностями дитини дошкільного віку є формування соціорольової поведінки у грі. Підґрунтям до її появи є соціорольова діяльність. За визначеннями О. Сас, поняття «соціально-рольова діяльність» – це прояв активності суб'єкта, спрямованої на реалізацію власного «Я» та набуття життєвого досвіду в процесі рольової взаємодії [5, с. 8]. При цьому авторка зосереджує увагу на специфічних особливостях соціальної ситуації розвитку дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку і «соціально-рольову діяльність дітей 6–7-річного віку» розуміє як процес засвоєння дитиною

міжрольової взаємодії, яка спрямована на формування власного «Я» дитини та зміну соціальної ролі, а саме учня ПШ» [5, с. 8]. Одним з компонентів становлення життєвої компетентності дитини дошкільного віку, як стверджує О. Поперечняк, є засвоєння соціальних ролей. Соціально-рольова взаємодія дає можливість дитині відчувати себе членом суспільства, носієм суспільно значимої позиції [4, с. 137]. Визначальним чинником успішного соціального розвитку дитини є правильна організація дорослим взаємодії дитини з соціальним середовищем, яка дає можливість виявляти активність, здійснювати власний вибір, самостійно приймати рішення й відповідати за кожен дію та вчинок. При цьому розвиток дитини не обмежується засвоєнням певних соціальних норм, а становить особливий стан порівневого накопичення соціального досвіду, формування життєвої компетентності [4, с. 137]. Т. Поніманська зазначає, що в процесі взаємодії дитини зі світом та людьми задовольняються водночас дві найважливіші її потреби: потреба в самореалізації як виявлення та ствердження себе серед інших і потреба в соціалізації як можливість «вписатися» у світ, знайти у ньому своє місце [3]. У дошкільному віці формування соціальної діяльності відбувається у контексті ігрової діяльності, як провідної у цьому віці. У «Базовому компоненті дошкільної освіти» детально окреслено компетенції, які дитина має засвоїти. Освітній напрям «Гра дитини» передбачає формування у дітей дошкільного віку ігрової компетенції, у змісті якої визначено, що дитина повинна уміти залучати та приймати партнерів до спільної гри; моделює правила гри, приймати пропозиції від інших дітей та узгоджувати їх з усіма учасниками ігрового процесу; а також уміє налагоджувати партнерські стосунки завдяки діалогічному спілкуванню, рольовій взаємодії, радіє спільному успіху. Таким чином, об'єднуючись з однолітками на основі ігрового задуму в дитини також формуються навички рольової взаємодії, які сприяють ефективній соціалізації дитини. Окрім того важлива роль у підтримці інтересу до гри, творенню спільного ігрового середовища і встановленню правил відводиться батькам.

Таким чином, формування соціорольової поведінки старшого дошкільника є важливою компетентністю. У розумінні соціорольової поведінки опираємось на визначення, яке пропонує П. Горностай: «Рольова поведінка – це особлива форма соціальної поведінки, що пов'язана з певними соціальними нормативними функціями особистості та закріплена у відносно певних моделях поведінки» [1, с. 11].

У дошкільному віці у дітей формується уявлення про суспільні норми і правила поведінки у рольових іграх, які передбачають виконання певних дій, дотримання правил, способи поведінки, які відповідають тій чи іншій ролі. Як зазначає з цього приводу В. Мухіна, у цей період інтенсивно розвивається здатність дитини до ідентифікації з іншими людьми, казковими персонажами, природними об'єктами, іграшками тощо [2, с. 164]. Таким чином дитина вчиться розуміти інших людей, виконувати певні зобов'язання, завоює етичні та моральні норми. Отже, соціорольова поведінка дошкільників характеризується низкою ознак, а саме: відповідає суспільним нормам і правилам; формується у контексті різних видів діяльності, однак найбільший потенціал має ігрова діяльність; реалізовується у процесі взаємодії з однолітками та дорослими; на початкових етапах визначається прикладом дорослих, поступово ускладнюється і набуває особистісного характеру. Узагальнюючи перелічені ознаки, ми розуміємо поняття «соціорольова діяльність дітей дошкільного віку» як вид соціальної активності дитини, обумовлений суспільними нормами, який визначає її поведінку, дії, емоції й проявляється у рольовій взаємодії з іншими людьми в ігрових та життєвих ситуаціях. Присвоюючи собі певні ролі в спеціально створених або ігрових ситуаціях, дитина моделює життєдіяльність і взаємодію дорослих, вчиться діяти відповідно до моральних та етичних норм, засвоює визначені суспільством способи поведінки. Таким чином у дітей розвиваються вміння коригувати власну поведінку залежно від ситуації, керувати вербальними та невербальними проявами, а також формуються комунікативні уміння й навички ефективної взаємодії з іншими людьми. У

процесі організації рольової діяльності дошкільників необхідно акцентувати увагу на вікових аспектах розвитку дітей. Насамперед необхідно сформувати у дітей уявлення про суспільні вимоги до ролі (рольові очікування, норми відповідної поведінки) з урахуванням вікових особливостей дошкільників.

Список використаних джерел

1. Горноста́й П. П. Личность и роль. Ролевой подход в социальной психологии личности. Киев : Интерпресс ЛТД, 2007. 312 с.

2. Мухина В. С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество : учебник для студ. вузов. Москва : Академия, 1999. 456 с.

3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.

4. Поперечняк О. О. Соціально-рольова взаємодія дітей 6–7-ми річного віку в контексті формування життєвої компетентності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 11 : Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління* : зб. наук. пр. 2008. Вип. 8. С. 133–139.

5. Сас О. О. Соціально-рольова діяльність дітей 6–7-річного віку: визначення поняття. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 28. С. 309–313.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Юлія Калугіна
*Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь*

Найбільш ефективною стратегією соціального становлення особистості сьогодні є формування готовності дитини дошкільного віку до життєдіяльності в нових соціально-економічних умовах.

Сучасні дослідження вчених (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Грама, Г. Григоренко, Р. Жадан, Е. Курак, А. Шатової,) свідчать про необхідність впровадження економічної освіти саме з дошкільного віку та вказують на роль і значимість економічної грамотності: знайомства дітей з ринковими відносинами, економічними уявленнями, економічними поняттями та безпосереднім застосуванням їх у різних видах діяльності. У педагогічній спадщині А.С. Макаренка багато уваги приділялось економічному вихованню дітей у колективі. Він повною мірою розкрив господарювання дитячого закладу як педагогічний фактор.

Сучасні технології допомагають дитині оволодіти уявленням про економіку та її значення для кожної людини; ознайомитись з видами потреб людини та способами їхнього задоволення; навчитися на життєвих прикладах робити вибір; розкрити для себе поняття «ресурси», знати про їх взаємозв'язок та важливість для створення різних товарів; дійти висновку про обмеженість ресурсів та необхідність їхнього економного використання

Основний вид діяльності дошкільників – гра. В зв'язку з цим завдання економічної освіти вирішується через ігрову діяльність, ігрові прийоми, за

допомогою яких закладаються основи економічного образу мислення у дитини, пізнання ним того, який «Я» у світі економічних цінностей.

Одним із головних стимулів опанування економічними знаннями та виявлення економічної поведінки дитиною є її бажання. Н. Гавриш зазначає, що отримані дітьми в соціальному середовищі враження завжди породжують нові бажання. Позиція дітей в таких ситуаціях залежить від рівня розвиненості у них культури бажань. Її формуванню сприяє міркування дитини разом з дорослим про ці бажання, метою яких є усвідомлення нею власних бажань, розуміння наявності бажань у інших людей, які теж слід враховувати. Вирішенню зазначених завдань допомагає читання літературних текстів з духовно-моральним змістом, а також використання мовних ігор та вправ, полілогу, експериментальної діяльності, створення іграшок-саморобок, ігрового поля власними руками тощо [2, с. 10].

Зробити процес формування економічної компетентності у дітей дошкільного віку зрозумілим допомагають сюжетно-рольові ігри. Так, граючи в сюжетно-рольову гру «Професії», діти починають розуміти смисл праці, повторюють трудові процеси дорослих і одночасно оволодівають економікою.

У сюжетно-дидактичних іграх відтворюються реальні життєві ситуації: операції купівлі-продажу, виробництва і збуту готової продукції та ін.

На думку Н. В. Гавриш, інтерактивною формою навчання дошкільників є гра-стратегія, яка дозволяє спонукати формування суб'єктивності як надзвичайно важливої особистісної якості дитини. Вона є складною різнобічною діяльністю, яка передбачає не лише усвідомлення ігрового задуму, сюжетної лінії, а й послідовність сукупних дій усіх учасників гри [3].

Сьогодні великої популярності набувають й комп'ютерні ігри для розвитку дитини у різних сферах, вчасності під час формування економічної компетентності. Існує багато різновидів комп'ютерних ігор:

- розвивальні – спрямовані на розвиток пам'яті та уваги;
- навчальні комп'ютерні ігри – ознайомлюють дитину з початковими

економічними поняттями, навчають грамоті та читанню;

- ігри-забави – без навантажень на розумову діяльність дитини, дають можливість дитині розважитись та відпочити;

- комп'ютерні діагностуючі ігри – допомагають визначити рівень знань, розвитку та сформованості економічної компетентності вчасності [1, с. 24].

Так, набуває актуальності проблема впровадження нових інноваційних та інформаційних засобів і методів формування економічної компетентності дітей дошкільного віку. Одним із таких засобів є мультимедійні презентації з використанням комп'ютерної графіки, за допомогою яких дітям можна краще пояснити смисл деяких прислів'їв та понять економічного характеру.

Як зазначає Т.М. Коваленко, використання на заняттях мультимедійних презентацій дозволяє побудувати навчально-виховний процес на основі психологічно коректних режимів функціонування уваги, пам'яті, гуманізації змісту навчання і педагогічних взаємодій. [4, с. 20].

При застосуванні сучасних технологій діти виявляють ініціативність у здобутті та осмисленні нових знань економічної спрямованості, інтерес до економічної сфери життєдіяльності, уміння формулювати запитання та аргументувати відповіді економічного змісту; демонструвати вольові прояви під час виконання тривалої чи небажаної роботи; створювати позитивний емоційний фон спілкування під час спільної діяльності; використовувати економічні поняття в активному мовленні.

Тож можна стверджувати, що тільки за умови комплексного підходу до розв'язання завдань економічного виховання дітей дошкільного віку, які передбачають формування знань, виховання особистісних якостей та збагачення досвіду, можна досягти достатнього рівня економічної соціалізованості дошкільників.

Список використаних джерел

1. Впровадження та поширення інформаційно-комунікаційних технологій у

роботі дошкільного навчального закладу з дітьми, педагогами, батьками та громадськістю : темат. зб. пр. / упоряд. А. А. Волосюк ; за заг. ред. Л. А. Шишолік. Рівне, 2015. 85 с.

2. Гавриш Н. Книга – незамінний засіб духовно-морального виховання. *Дошкільне виховання*. 2013. № 9. С. 9–12.

3. Гавриш Н. В. Гра в освітньому просторі дошкільного закладу: Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : навч.-метод. посіб. / за ред. Г. С. Тарасенко. Київ : Слово, 2010. 318 с.

4. Коваленко Т. М. Використання ІКТ у навчально-виховній роботі з дітьми дошкільного віку. *Впровадження та поширення інформаційно-комунікаційних технологій у роботі дошкільного навчального закладу з дітьми, педагогами, батьками та громадськістю* : темат. зб. пр. / упоряд. А. А. Волосюк ; за ред. Л. А. Шишолік. Рівне, 2015. С. 14–26.

УДК 373.2.015.31:793.3

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З БАЛЕТОМ ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Оксана Лобас
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

Тенденції в розвитку особистості в умовах сучасної освіти пов'язуються не лише зі змістом, але і структурою знань, їх системністю. Пізнавальний інтерес дітей дошкільного віку, на думку науковців, виявляється у прагненні визнавати щось нове, з'ясувати незрозуміле. Позитивні емоції (здивування, радість, гордість), які переживають діти, створюють у них упевненість в своїх силах,

спонукають до пошуку нових знань. Сучасні дослідники О. Долинна, О. Дронова, Л. Масол, І. Ликова, Г. Сухорукова та інші акцентують увагу на виховання дітей у найбільш значущих для них художніх видах діяльності (образотворчій, музичній, хореографічній, театралізованій), основою яких є різні види мистецтва. Дослідники пропонують насичувати життя дітей мистецтвом, вводити їх у світ музики, літератури, живопису, театру, танцю. Синтезом різних видів мистецтва є мистецтво балету.

Балети для дітей – це самостійний різновид балетних вистав. Балетне мистецтво активізує пізнавальний інтерес дітей, сприяє розвитку художнього смаку, задовольняє потребу в самопізнанні та самоствердженні. Крім того, балетне мистецтво залучає дітей до хореографічної та загальнолюдської культури, є одним із найбільш дієвих засобів естетичного виховання.

Як показує аналіз наукових робіт, балетні вистави для дітей рідко стають предметом спеціальних досліджень. Можна констатувати певне поживлення у цій царині в останні роки. Р. Вагабов виявляє проблеми втілення «дитячої теми» у сучасному театрі; звертає увагу на вимоги, що висуваються до балетів для дітей. Враховуючи роль знань у процесі сприйняття мистецтва і в загальному розвитку дітей, відсутність спеціальних досліджень у цій області і пов'язаний із цим відповідний стан практики, можна вважати, що дослідження формування елементарних музично-освітніх знань у старших дошкільників є завданням актуальним.

Мета дослідження – визначити й експериментально довести ефективність впливу педагогічних умов на формування елементарних знань про балет у старших дошкільників, які б активізували процес сприйняття музичного мистецтва.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан проблеми у психолого-педагогічній та мистецтвознавчій літературі з досліджуваної проблеми.
2. Визначити рівень уявлень дітей про балетне мистецтво та умінь у

танцювальній діяльності.

3. Розробити й експериментально перевірити систему занять з формування первинних знань про балетне мистецтво у дітей старшого дошкільного віку.

Елементарні знання про балетне мистецтво, які надаються дітям, повинні відповідати наступним вимогам:

– на перших етапах повідомляються знання, які сприяють усвідомленню дітьми емоційно-образного змісту музики, потім – особливостей музичних жанрів і форм і далі – знання, що стосуються найбільш яскравих засобів музичної виразності;

– повідомлення знань про балет відбувається безпосередньо у зв'язку з прослуханням балетного твору;

– обсяг знань про балет організовується й упорядковується на основі засвоєння тематичного словника музичних термінів.

Експериментальна робота включала три етапи: констатувальний, формувальний, контрольний. Результати констатувального етапу дослідження показали, що дитячі уявлення про балет носять уривчастий і безсистемний характер. Це, на наш погляд, пов'язано з відсутністю систематичної роботи педагогів, у практиці яких знайомство з мистецтвом балету не здійснюється.

У процесі формувального етапу дослідження були використані педагогічні умови, які спрямовані на формування елементарних знань про балет у дітей старшого дошкільного віку, а саме: створення у старших дошкільників емоційно-позитивного відношення до балетного мистецтва; повідомлення дітям елементарних знань про балетне мистецтво; формування практичних умінь для здійснення дитячої танцювальної діяльності. На кожній зустрічі з дітьми використовувалися різні методи: бесіди з дітьми про музику у балеті, художнє слово; ілюстрації до музичних творів, які допомагали дошкільникам наочно зрозуміти і представити емоційні образи у балетній виставі. Окрім цього використовувалися відео-фрагменти, дидактичні ігри, танцювальну творчість, метод контрастного зіставлення творів, метод порівняння творів за характером,

жанром та ін.

Порівняльний аналіз констатувального етапу дослідження та прикінцевого зрізу показав, що в експериментальній групі, де були використанні вищеназвані педагогічні умови, більшість дітей досягла бажаного рівня сформованості емоційного, змістового, діяльнісного компонентів елементарних знань про балет у дітей старшого дошкільного віку.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, присвячену проблемі формування елементарних знань про балет у дітей старшого дошкільного віку, ми з'ясували, що початкові знання про музику є невід'ємною частиною музично-освітньої діяльності дошкільнят.

Список використаних джерел

1. Божок І. Дні мистецтв у дитячому садку. *Дитячий садок. Мистецтво*. 2013. № 1. С. 5–8.
2. Макаренко Л. Марш. Танець. Пісня. Матеріали до занять : метод. посібник. Київ : Шкільний світ, 2020. 184 с.
3. Синяк І. М., Самсонова О. О. У світі музичних ігор. Харків : Ранок, 2017. 144 с.

УДК 373.21 : 796.011.3

ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

**Лілія Макаренко
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь**

Відновлення в Україні державності, відродження культурно-історичного досвіду та національних традицій висувають завдання гармонійного, цілісного

розвитку особистості. Повною мірою вирішувати ці проблеми зможе лише фізично й психічно здорова людина, яка веде здоровий спосіб життя, розуміє свою значущість, вміє регулювати свою поведінку і діяльність відповідно до вимог суспільства.

В основних державних документах (Закон України «Про охорону дитинства», Закон України «Про дошкільну освіту», Європейська стратегія «Здоров'я і розвиток дітей і підлітків» та інші) вказується на важливість різних соціальних інституцій і регламентуються правові основи соціально-педагогічної діяльності у вирішенні проблеми формування культури здоров'я підростаючого покоління. У Базовому компоненті дошкільної освіти, зокрема, у змісті освітнього напрямку «Особистість дитини» йдеться про здоров'язбережувальну компетентність. Результатом розвитку цієї компетентності у дітей є потреба в опануванні способами збереження та зміцнення власного здоров'я, здоровий спосіб життя та ін.

Сучасна наука розглядає здоров'я як цілісний інтегрований феномен, в якому одна група вчених виділяє три компоненти: фізичне, психічне і соціальне (Ю. Антонов, С. Максименко, О. Рогоза), друга – чотири компоненти: фізичне, психологічне, соціальне й духовне (О. Аксенова, Н. Денисенко, І. Дубровіна, С. Лупінович та інші).

У статті розглядається тільки аспект створення оптимальних умов у закладі дошкільної освіти, а саме забезпечення психологічної захищеності та створення позитивного настрою кожної дитини.

Ефективним засобом забезпечення емоційної підтримки, яка є гарантом психологічного здоров'я дитини, є оздоровчі технології (Н. Денисенко). Використовування оздоровчих технологій допомагає вихователю розв'язати ці проблеми (Г. Смольникова).

Розроблена нами програма, що забезпечує створення здоров'язберігаючого комфорту, включала тренінги, ігри, вправи з використанням різних видів мистецтва (музика, спів, малювання, танці та інше). Так, використання

театралізованої діяльності забезпечує оздоровчий вплив на особистість через образ, театралізацію. Це укріплює і збагачує емоційні ресурси та комунікативні можливості, вчить адекватно реагувати на виниклі неприємні ситуації, розвиває волюві якості, здатність саморегуляції.

Використання *музичної діяльності* забезпечує оздоровчий вплив на дитину через сприйняття музики. Музична діяльність в оздоровленні дитини припускає використання спеціального репертуару музичних творів. Музика, перш за все, впливає на емоційну сферу дитини, є засобом невербальної комунікації й способом пізнання світу. Вона робить життя цікавішою, оптимістичнішою, змістовнішою, збагачує різними емоціями.

Впровадження технології з використанням *співацької діяльності* забезпечує оздоровлення дитини співом. Нескладні, добрі тексти й мелодія, що складається із мажорних звуків, піднімають настрій, задають позитивний тон до сприйняття навколишнього світу, покращують емоційний клімат на музичному занятті, готують голос до співу.

Одним із засобів впровадження у педагогічний процес оздоровчої технології є *танцювальна діяльність*. Через виразні рухи людина може усвідомити свій внутрішній стан, а також повідомити іншого про свої переживання, наміри, сподівання. Танець дає можливість дитині самовиразитися, самореалізуватися, передати свої емоції та відчуття. Через виразні рухи дитині легше відчутти свій внутрішній стан та ін.

Таким чином, використовуючи в навчально-виховному процесі різні оздоровчі технології, вихователі та батьки вихованців можуть сприяти укріпленню зміцненню психологічного здоров'я дитини.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Нова редакція : затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Baz

[ovo%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](#) (дата звернення: 03.12.2021).

2. Денисенко Н. Оздоровчі технології – в освітній процес. *Дошкільне виховання*. 2011. № 9. С. 7–11.

3. Смольникова Г. Здоров'язбережувальні та здоров'яформувальні технології : метод. рекомендації. *Дошкільне виховання*. 2013. № 7. С. 23–27.

УДК 373.2.091.33-027.22

РОЛЬ ГРИ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО-ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

**Нетреба Дар'я
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь**

Трансформаційні процеси в Україні, що зумовлені формуванням нової соціально-фінансової системи, одночасно зазнають впливу процесів глобалізації та переростання індустріального суспільства в інформаційне. Серед сучасних чинників розвитку суспільства на перший план виходить людський капітал, якісною характеристикою якого є рівень знань [2, с. 168], зокрема, володіння фінансовою грамотністю.

Фінансова грамотність – достатній рівень знань і навичок в області фінансів, який дозволяє правильно оцінювати ситуацію на ринку і приймати розумні рішення. Знання ключових фінансових понять і вміння їх використовувати на практиці дає можливість людині грамотно управляти своїми грошовими засобами [3].

Формування фінансової грамотності слід починати з дошкільного дитинства та інтегрувати з соціальною грамотністю. У Базовому компоненті (Державному стандарті) дошкільної освіти України варіативним складником

виділено окремий освітній напрям «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність». Зазначено, що прояв соціальної компетентності й навичок фінансової грамотності означає здатність дитини усвідомити, хто вона є і як потрібно взаємодіяти з іншими людьми. Це надихає дитину вивчати свої права і обов'язки, планувати бюджет, раціонально використовувати ресурси, заощаджувати, оцінювати наявні можливості, формує розвиток лідерських якостей [1].

У дошкільному віці формування соціально-фінансової грамотності відбувається у предметно-практичній, предметно-ігровій, ігровій з правилами (дидактичні ігри), комунікативній, господарсько-побутовій, пізнавальній діяльності дитини [3, с. 29], у процесі організації різноманітних видів діяльності дітей, зокрема, ігор, художньої літератури, спілкування з дорослими, різних видів предметної діяльності. Їх добір визначає ефективність педагогічної роботи з формування елементарних соціально-економічних знань і уявлень.

Проведене нами дослідження соціально-фінансової грамотності старших дошкільників показало, що переважна більшість дітей мають середній (52,3% - 52,4%) і низький (36,3% - 36,8%) рівень, і лише у 10,9% - 11,3% респондентів було виявлено високий рівень. Також дослідження підтвердило, що велику роль у формуванні соціально-фінансової грамотності старших дошкільників відіграє гра.

Гра є стихією дітей, провідним видом їхньої діяльності; в іграх діти черпають сили, розвиваються фізично й духовно. Н. Волкова визначає гру як один із видів діяльності дитини, що полягає у відтворенні дій дорослих і стосунків між ними [3]. Саме в грі дитина не лише наслідує форми суспільних відносин людей, а й набуває здатності поступатися власними бажаннями, щоб підпорядковувати їх загальній меті, поступово опановує моральні норми та починає керуватися ними у своїх стосунках із дорослими й іншими дітьми [2, с. 187]. Відповідно, сучасні дослідники Г. Беленька, О. Богінч, М. Машовець та інші, розглядаючи соціальне походження та зміст гри,

справедливо зауважують, що «у грі дитина не лише повторює ситуації життя, але й розвивається через їх програвання» [4].

Ігрова діяльність дошкільника являє собою свого роду соціальну і культурну практику для дитини. В ігровій практиці дитина осягає культуру. Вперше поняття «культурні практики» вводить Н. Крилова і розкриває їх як різноманітні, засновані на поточних і перспективних інтересах дитини види самостійної діяльності, поведінки, що складаються з перших днів її життя з простору організації власної дії та досвіду ... це звичайні (звичні) для дитини способи і форми самовизначення й самореалізації, тісно пов'язані з екзистенціальним змістом її буття і співбуття з іншими людьми [3, с. 102].

Л. Галкіна вказує на те, що ігри дають можливість моделювати різні життєві ситуації, адже в ігровій діяльності між дітьми складаються абсолютно реальні суспільні відносини. Сучасна психологія і педагогіка основними структурними одиницями гри виділяють уявну ситуацію та роль, яка реалізується в ігровому дійстві; ігрове використання предметів, тобто заміщення реальних предметів ігровими (умовними); рольові та реальні відносини між тими, хто грає [2, с. 117].

Види ігор Н. Волкова визначає на підставі різнопланової діяльності дітей: ігри-дозвілля та педагогічні ігри (організовані з метою вирішення навчально-виховних завдань) [4, с. 406]. Організуючи ігри в дошкільному закладі, педагог ураховує специфіку формування понять і загальні закономірності розвитку дітей певного віку, адже кожному віковому періоду відповідає найбільш доступний і важливий для виховання та психічного розвитку вид діяльності [3, с. 78].

Попередні результати нашого дослідження підтверджують, що найбільш ефективними для формування соціально-фінансової грамотності старших дошкільників є дидактичні та сюжетно-рольові ігри.

Дидактичні ігри проводяться з метою розширення, узагальнення, систематизації та доповнення вже сформованих знань щодо соціально-

фінансової грамотності – «Що можна придбати за гроші?», «Продавці – покупці», «Меблі купувати, в хаті розставляти», «Мої перші цифри», «Знайди пару» та ін. У подальшому ці знання виступають як необхідна термінологічна підтримка на заняттях і в процесі ігрової діяльності дітей.

Опанувати соціально-фінансову грамотність допомагають і сюжетно-рольові ігри («Подорож», «Салон краси», «Будуємо дім», «Поліклініка», «Круїз», «Зоопарк»). Зокрема, діти грають у професії, осягаючи сенс праці, відображають робочу діяльність батьків і подібним чином вивчають фінансову грамотність («Супермаркет», «Банк», «Дитяче кафе», «Ательє мод», «Перукарня»). Ігровий задум, ігрові дії та правила тісно пов'язані між собою: задум визначає характер ігрових дій, а дотримання правил допомагає в їх здійсненні та розв'язанні ігрового завдання. Відсутність, ігнорування хоча б одного з цих елементів унеможлиблює гру [2, с. 47].

За результатами дослідження ми відзначаємо позитивний вплив зазначених ігор на формування соціально-фінансової грамотності дітей старшого дошкільного віку: легше формуються знання, вміння, навички. Додатковий ефект успішності розвивальних впливів дорослих у грі можна побачити щодо розвитку психічних процесів (уваги, пам'яті, мислення, мовлення, уяви, регуляції дій тощо). До того ж, творча взаємодія дорослого з дітьми забезпечує профілактику проблеми співзалежності вихованця та педагога або психолога, оскільки сама дитина вчиться ефективно вирішувати свої проблеми. У грі дитина набуває досвіду бути суб'єктом діяльності, розпорядником та властителем своїх психічних сил.

Отже, гра відіграє велику роль у пізнанні дитиною навколишнього світу, суспільних процесів, економічних відносин, явищ та понять; сприяє їх осмисленню та застосуванню в повсякденному житті. Саме через гру, перебираючи на себе роль дорослого, дитина найефективніше опановує елементарну соціально-фінансову грамотність.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Нова редакція : затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.11.2021).
2. Беленька Г. В. Підготовка фахівців для дошкільної галузі: стратегія змін. *Молодий вчений*. 2017. № 3.2 (43.2). С. 1–4.
3. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посібник. Вид. 4-те. Київ : Академвидав, 2012. 615 с.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. 2-ге вид., доп. Київ : Академвидав, 2013. 464 с. (Серія «Альма-матер»).

УДК 373.2.015.31:572.025

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В РАННІЙ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ

Ірина Овдієнко, Анжела Сьоміна
Костянтинівський ДНЗ № 5
міської ради м. Костянтинівка

Головна вимога сьогодення - створення умов для формування особистості, здатної до самоствердження, творчого сприйняття світу та майбутньої соціально значущої діяльності. У оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти (2021 року) в Україні освітній напрям «Особистість дитини» націлює на досягнення дитиною особистісної компетенції. Особистісні якості дитини формуються у процесі засвоєння соціальних цінностей, вимог, норм, прийнятих в суспільстві. Завданням дорослих є постійне розширення уявлень дитини про соціальний світ, надання допомоги в накопиченні досвіду і розумінні свого місця у світі людей. Знання про соціальну дійсність підносяться і через

розширення уявлень дошкільнят про трудову професійну діяльність людей.

Основна мета ранньої профорієнтації дошкільнят полягає в розвитку емоційного ставлення дитини до світу професій, відкритті перед нею можливостей для прояву себе в різних видах діяльності. Рання профорієнтація дошкільників - це процес, який необхідно будувати з урахуванням сучасних освітніх технологій, де акцент зміщується з репродуктивної діяльності та пасивного засвоєння знань на індивідуальну дослідницьку практику.

Одним з перспективних методів, що сприяють вирішенню цієї проблеми, є метод проєктної діяльності. У дитячо-батьківських проєктах «Світ професій», «Професії моїх батьків», мами та тата розповідають зрозумілою для дітей мовою про свої професії, розміщують свої фотографії на робочому місці, роблять добірку віршів та пісень про свою професію. Показуючи оформлені альбоми в ЗДО, дітям легко уявити, чим займаються їхні батьки і вони з великим задоволенням розповідають про їх професії.

Ефективною формою роботи з ранньої профорієнтації є квест-гра. У процесі гри кожен учасник може застосувати свої знання, вміння та навички у практичній діяльності. Квест ґрунтується на сюжеті і має обов'язкову кінцеву мету, досягти якої можна лише послідовно вирішуючи поставлені завдання. Легенда профорієнтаційного квесту може бути як у рамках однієї професії, так і включати цілу виробничу лінію. У ході квесту може створитися готовий продукт (наприклад, квест за професією кухаря, де на кожному етапі учасники отримують один із інгредієнтів майбутньої страви. А наприкінці на них чекає вже готовий продукт).

Сучасною технологією проблемного навчання є кейс-технологія – інформаційний процес, який дає можливість осмислити ситуацію, що склалася, можливість наблизитися до практики, стати на позицію людини, що реально приймає рішення, і головне вчитися на помилках інших. Основні види кейсів:

- фото-кейс і кейс-ілюстрація (представляє собою картинку (різного виду) з ситуацією, що вимагає аналізу);

- кейс - гра (містить картинку, предмет, за якою діти визначають проблему, знаходять рішення, потім грають у рольову або дидактичну гру);
- кейс-заняття (змагання, розвага). Така форма дає можливість закріпити отримані знання, використовуючи дидактичні ігри, змагання, вікторини, конструювання, підлогові ігри тощо.

Використання ІКТ у профорієнтаційній роботі з дошкільнятами дає можливість суттєво збагатити, якісно оновити освітній процес та підвищити його ефективність, а дітям допомагає вирішувати пізнавальні та творчі завдання з опорою на наочність.

Сприяти розвитку у дошкільнят дослідницьких здібностей профорієнтаційного характеру допоможуть:

1. Мультимедійні презентації, які є ефективним наочним посібником та демонстраційним матеріалом про різноманітність професій, що дає можливість переключити слухове сприйняття на візуальне.

2. Віртуальні екскурсії. У ході віртуальної екскурсії створюється ілюзія реальної подорожі, а діти мають змогу познайомитися з професіями людей, які працюють на підприємствах, заводах та організаціях. Інтерактивні ігри. Дозволяють подати дітям інформацію на екрані в ігровій формі, підвищують мотивацію дітей при вирішенні проблемних ситуацій, викликають у дітей живий інтерес до навчання.

Отже, профорієнтаційна робота дозволяє ненав'язливо підвести дітей до важливого висновку, що праця, професійна діяльність є значущою сферою життя. Знайомство дітей зі світом професій здійснюється протягом усього періоду здобуття вихованцями дошкільної освіти та реалізується у різноманітних формах роботи та у взаємодії педагогів та батьків.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Нова редакція : затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL:

https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.11.2021).

2. Кондрашов В. П. Введение дошкольников в мир профессий : учеб.-метод. пособие. Балашов : Николаев, 2004. 52 с.

3. Кондрашова А. С. Современные образовательные технологии в ранней профориентации дошкольников : учеб.-метод. пособие. Москва : Альфа-книга, 2019. 220 с.

4. Швайка Л. А. Метод проектів у діяльності дошкільного навчального закладу. Харків : Основа, 2010. 203 с.

УДК 373.2.015.31

РОЛЬ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК ЛПЛЕННЯ У РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Світлана Піщола
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

Стрімкі прогресивні зміни в суспільному житті вимагають від сучасної людини вміння генерувати й реалізовувати нові ідеї, визначати та розв'язувати проблеми в ситуаціях невизначеності, бути винахідливою та креативною, мати творчу уяву. Відповідно, постійно зростає попит на самостійних, творчих фахівців.

Творчу особистість слід плекати змалку. Адже саме в дитинстві закладається розвивальний інтерес до творчого вирішення завдань, винахідливості та самостійності, ініціативності та креативності, виявляються й починають розвиватися здібності. У Базовому компоненті дошкільної освіти розвиток творчих здібностей дітей визначено одною з цінностей дошкільної

освіти, а формування творчої особистості дитини – важливим завданням закладів дошкільної освіти (ЗДО) [1, с. 4]. Відповідно, педагоги ЗДО мають знайти ті найсучасніші ефективні, креативні форми, методи, прийоми, технології роботи з дітьми, які б вирішували зазначені завдання та розвивали творчі здібності дошкільників.

Проблеми творчих здібностей дітей вивчалися вченими – педагогами та психологами (Л. Артемова, А. Богуш, О. Богініч, Г. Беленька, Л. Виготський, Н. Гавриш, Н. Глухова, Н. Денисенко, О. Долинна, О. Кононко, Н. Кудикіна, В. Кузьменко, І. Лернер, О. Павленко, Т. Піроженко, З. Плохій, Т. Поніманська, Г. Раратюк, С. Сисоєва, Б. Теплов, О. Терещенко, В. Тименко, О. Хорошковська, Т. Шкваріна, Л. Якименко та багато інших) [4, с. 78]. Зазначені дослідники по різному визначають творчі здібності, та найбільш глибоким і обґрунтованим, на наш погляд, є визначення Л. Якубової: творчі здібності – це специфічна форма загальних здібностей, які дають змогу особистості гнучко та швидко реагувати на вплив оточення, створювати оригінальні образи та ідеї, застосовувати суб'єктивно нові способи постановки й розв'язання проблем [2, с. 4].

Проте визначення складових творчих здібностей дошкільників у сучасній педагогічній та психологічній літературі залишається спірним. Зокрема, О. Листопад визначає наступний компонентний склад творчих здібностей дошкільників: творче мислення, творча уява, використання методів розвитку творчості у дошкільників в процесі виконання творчих завдань [4, с. 78].

Дослідження науковців та досвід педагогів-практиків показують, що активний розвиток творчих здібностей дітей виявляється переважно на шостому році життя, хоча й до цього моменту їхньому розвитку необхідно приділяти увагу - чим раніше дитина навчиться спостерігати, пояснювати незвичні для себе речі, вирішувати проблемні ситуації, тим швидше в неї виявляться й розвиватимуться творчі здібності.

Великі можливості для розвитку творчості дитини має образотворча діяльність. У дошкільному віці це - одне з найулюбленіших занять дітей. Вони

мають можливість передавати свої враження, уявлення у процесі творчості в малюванні, аплікації, ліпленні. Під час такої діяльності розвивається образне мислення та уява, фантазія, творчий потенціал особистості, формуються її естетичні почуття, що надалі сприятиме самовираженню дитини у творчій діяльності. Завдання педагога – знайти найбільш ефективні техніки образотворчої діяльності, а також форми, методи, прийоми, технології роботи для організації цікавої, захоплюючої діяльності, спрямованої на формування в дітей самостійності, активності, а разом із тим, і на розвиток творчих здібностей.

Однак аналізуючи літературу та педагогічний досвід, ми можемо зробити висновок, що найбільш дослідженим науковцями та популярнішим серед педагогів закладів дошкільної освіти є використання малювання для розвитку творчих здібностей старших дошкільників – на противагу аплікації та ліпленню. Хоча великий потенціал у даному питанні містить в собі й ліплення, оскільки дитина має справу з певною об'ємною формою (а не її площинним зображенням – як при малюванні), яку легше асоціювати з конкретним предметом (куля – м'яч, яблуко, голова тощо) та коректувати за власним бажанням, додаючи характеру й постійно творчо видозмінюючи. Крім того, із виліпленою фігуркою можна гратися, озвучувати її, що розвиває в дітей варіативність мислення, індивідуальність, допитливість, оригінальність, креативність.

Особливо у розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку можна відзначити велику роль нетрадиційних технік ліплення (пластилінографія, пластилінова мозаїка, тістопластика, «ковбаса», переведення картинки, «акварель», «штамп», «філігрань» та ін.) із різноманітних матеріалів (пластилін, глина, тісто, солоне тісто, ароматне тісто, гіпс, холодний фарфор, штучний сніг та ін.). Нетрадиційні техніки дають дитині максимальну свободу в її образотворенні, оскільки можна відійти від звичних традиційних канонів, експериментувати, шукати нові образи, втілювати сміливі фантазії, враження,

думки, креативно мислити, відкриваючи таким чином широкі можливості для розвитку уяви і творчих здібностей.

На думку Д. Кодіної, знайомство дітей з новими матеріалами та техніками в образотворчій діяльності допомагає розвивати їхню творчість. Пропонуючи дітям нетрадиційні техніки, ми розвиваємо їхню самостійність і творчу активність. Знання художніх прийомів для досягнення найбільшої виразності зображення та вміння комбінувати різні техніки зображення пробуджують фантазію дітей, активізують їхню спостережливість, увагу та уяву, допомагають виконати задумане, розвивають почуття форми і сприйняття кольорів, сприяють вихованню художнього смаку і відводять творчість дітей далеко від стандартів і шаблонів [3, с. 15–16].

В. Ніканорова та М. Пономаренко стверджують, що застосовуючи нетрадиційні техніки під час образотворчої діяльності, діти переживають яскраві емоції, відкривають нові можливості добре знайомих предметів.

Усе вищезазначене дає нам підстави для більш глибокого вивчення проблеми розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами нетрадиційних технік ліплення.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Нова редакція : затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 09.11.2021).

2. Данилова А. М. Сучасні наукові підходи до експлуатації творчих здібностей у психолого-педагогічному дискурсі. *Молодий вчений*. 2018. № 5.2 (57.2). С. 1–5.

3. Кодина Д. Н. Нетрадиционные техники рисования. *Современное дошкольное образование*. 2009. № 5. С. 15–16.

4. Листопад О. А. Творчі завдання як засіб розвитку творчих здібностей

старших дослідників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка, соціальна робота.* 2011. Вип. 23. С. 78–81.

УДК 373.2.015.31: 792

ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталія Пономаренко
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

На сучасному етапі все більше уваги приділяється вихованню дітей дошкільного віку. Це практико-перетворююча діяльність, яка, на думку дослідників, направлена на зміну психічного стану, світогляду і свідомості, знання і способу діяльності, особистості і ціннісних орієнтацій дітей, яких виховують.

Відомо, що виховний процес у закладі дошкільної освіти направлений на реалізацію державних стандартів дошкільної освіти. Так, державний освітній стандарт дошкільної освіти (нова редакція 2021 р.) визначає одним з основних принципів виховання особисто-розвиваючий і гуманістичний характер взаємодії педагогів і вихованців. У зв'язку з цим, як зазначають авторитетні дослідники (О. Брежнєва, Н. Гавриш, Т. Піроженко та ін.) є необхідність оновлення змісту діяльності закладу дошкільної освіти в цілому.

Велике виховне значення театралізованих ігор для дітей: у дошкільників формується шанобливе відношення один до одного; вони пізнають радість, яка пов'язана з подоланням труднощів спілкування; дошкільники захоплюються театралізованою грою; стають розкутими, легко спілкуються між собою. Театр

допомагає здійснювати виховання грати в колективі, брати на себе різні ролі, діяти, а також набувати життєвого досвіду.

Театралізована діяльність у закладі дошкільної освіти пронизує всі режимні моменти. Вона включається: в освітню діяльність, у вільний час у спільну діяльність дітей і дорослих, здійснюється у самостійній діяльності дітей. Театралізована діяльність сприяє тому, аби зробити життя дітей у групі більш захоплюючим.

Плейбек – це театральна імпровізація, яка заснована на розповіді глядача. Учасник процесу розповідає про будь-яку подію із свого життя, а діти-актори імпровізують. Подібна форма театралізованої роботи з дітьми, на погляд науковців, найбільш ефективна у вихованні, а також у формуванні соціально-комунікативних зв'язків і художньо-естетичного розвитку.

Мета дослідження: виявити та розкрити ефективні шляхи виховання дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності.

Завдання дослідження:

1. Визначити й науково обґрунтувати сутність і структуру феномена «театралізована діяльність» у вихованні дітей дошкільного віку; уточнити поняття «виховання».

2. Виявити критерії, показники та схарактеризувати рівні вихованості у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності.

3. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови організації театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини.

4. Розробити, науково обґрунтувати й апробувати модель та експериментальну методика організації театралізованої діяльності у вихованні дітей дошкільного віку.

Починаючи дослідження, ми виходили з припущення, що театралізована діяльність у вихованні особистості дитини відбуватиметься ефективно, якщо реалізувати такі педагогічні умови:

- усвідомлення значущості театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини;

- створення процесу виховання особистості на основі організації театралізованої діяльності у закладі дошкільної освіти;

- засобом виховання дітей старшого дошкільного віку буде спеціально організована система занять з театралізованої діяльності.

Педагогічний експеримент є таким методом дослідження, при якому відбувається активна дія на педагогічні явища шляхом створення нових умов, відповідних меті дослідження. Ми провели дослідження, яке включало:

– діагностику рівнів виховання дошкільників засобами театралізованої діяльності;

– активізацію виховання дітей старшого дошкільного віку;

– виявлення результатів формувального етапу дослідження..

Констатувальний етап дослідження проводився з метою вивчення початкового рівня використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку. На цьому етапі були використані емпіричні методи дослідження.

На формувальному етапі дослідження нами була проведена робота з перевірки ефективності побудови навчально-виховного процесу, спрямованого на використання театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини.

На контрольному етапі роботи ми провели діагностику, яку використовували на констатувальному етапі експерименту, але зміст завдань було дещо змінено, щоб дошкільникам було цікаво виконувати завдання. Ми побачили, що рівень використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників значно підвищився.

Отже, театралізована діяльність – це хороша можливість розкриття творчого потенціалу дітей старшого дошкільного віку, виховання творчої спрямованості особистості. Діти вчаться помічати у навколишньому світі цікаві ідеї, втілювати їх, створювати свій художній образ персонажа. У них розвивається творча уява, асоціативне мислення, мова, уміння бачити незвичайні моменти у буденному житті.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. Театр і гра. Київ : Томіріс 2002. 78 с.
2. Гладких О. Батьківський плейбек. *Дошкільне виховання*. 2019. № 2. С. 36-37.
3. Макаренко Л. Організація театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі. Бердянськ : ФО-П Ткачук О. В. 2014. 256 с.

УДК 373.2.015.31:17.022.1

МОЖЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Марія Рудська
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

Перед усіма вихователями і батьками стоїть завдання закладати в особистість людей дошкільного віку основи моралі, доброти, справедливості. При вихованні дітей має йти потяг до доброти, справедливості, патріотизму, чесності, піддаватися міжособистісних відносин між двома і більше людьми. Завдяки такому напрямку досягається мета по вихованню правильних моральних якостей у дітей дошкільного віку.

Мета наукової статті полягає у визначенні сучасних можливостей використання художньої діяльності при вихованні моральності у дітей старшого дошкільного віку.

Завдання статті полягають у визначенні терміну «мораль» та «моральність» та у характеристиці мистецтва як можливості виховання у дітей старшого дошкільного віку якостей моралі та моральності.

Перспектива дослідження визначається можливістю подальшого використання засобів художньої діяльності при вихованні моральності у дітей старшого дошкільного віку у наукових дослідженнях, а також на практиці при вихованні дітей старшого дошкільного віку.

Проблему формування моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку у ознайомленнях їх із образотворчою діяльністю широко досліджували такі психологи та педагоги, як Л. Виготський, Е. Еріксон, Ж. Піаже, Н. Рубінштейн, І. Харламов, С. Якобсон. Концептуальні основи, розробки проблеми формування моральних якостей, пов'язані з працями: С. Козлова, М. Лучич, Є. Тихєєвої та інших.

Багато вчених відзначають, що моральне виховання проникає в усі сфери діяльності людини. Наприклад, серед них В. Сухомлинський. Він зазначав, що без морального виховання все в житті людини може поступово втрачати сенс, серед цієї освіти, духовне багатство, праця, фізична досконалість, фінансова забезпеченість і так далі. Тому, багато сучасних дослідників області морального виховання відзначають, що воно повинно лежати в основі виховання таких якостей, як гуманізм, відповідальність, працьовитість і вміння людини відповідати за свої вчинки [4, с. 156].

Проблема морального виховання характеризується такими поняттями як «мораль», «моральність». Для того щоб визначити головний зміст розвитку морального виховання, необхідно звернутись до пояснення цього поняття.

Поняття «мораль» і «моральність» як цілісність норм поведінки, комунікації та взаємин, що затверджені в соціумі, мають головне значення для ідеї морального виховання. Мораль є людською свідомістю, системою норм і цілісних орієнтацій, що регулює суспільне життя і взаємовідносини людей. За висловом О. Павловської, мораль є комплексом цінностей, що налаштовують людей у життєвих відносинах [1, с. 48].

Дошкільний вік самий сензитивний з усіх вікових періодів. Саме в цьому віці закладаються основи людської особистості, її моральні та культурні якості –

цінності. Дуже важливо в даний період створити навколо дитини чисту, моральну атмосферу для розвитку і виховання в суспільстві, сім'ї. А в разі необхідності скорегувати негативні прояви в розвитку дитини. Велике значення у формуванні особистості дошкільника грає образотворча діяльність.

Психолого-педагогічна література не містить єдиного визначення щодо образотворчої діяльності, яке давало б повне уявлення її специфіки, завдань, функцій і засобів. І. Ликова називає дану діяльність «художньою», визначаючи її як специфічну дитячу активність, спрямовану на естетичне освоєння світу за допомогою мистецтва [2, с. 34]. Більш змістовним є визначення Т. Комарової, що художньо-творча діяльність, спрямована не тільки на відображення вражень, отриманих в житті, а й на вираження свого ставлення до зображуваного предмету [3].

Предметним втіленням суспільних цінностей та ідеалів виступає мистецтво, що грає особливу роль в трансляції зростаючої особистості культурного досвіду і традицій. У роботах Є. Кабкової, М. Кагана, Л. Печко, розкривається виховний потенціал художньо-естетичного середовища, підкреслюється значення мистецтва як «образної пам'яті людства», що концентрує в собі духовно-ціннісний досвід, накопичений людською цивілізацією.

Отже, ми можемо передбачити, що зіткнення з мистецтвом дає можливість емоційного переживання моральних цінностей, виражених в художніх образах. В художньому переживанні акумулюються і закріплюються суб'єктивно забарвлені уявлення особистості про світ, оформляється особистісно значуще ціннісне ставлення до нього, яке потім реалізується в поведінці особистості, в її творчих і буттєвих взаємодіях з навколишнім світом.

Список використаних джерел

1. Колесник А. Г., Архіпова О. А. Моральне виховання дошкільників: сучасний аспект. *Збірник студентських наукових статей*. Одеса, 2009.

2. Комарова Т. С. Изобразительная деятельность в детском саду Москва : Мозаика-синтез, 2006. 56 с.

3. Куприна Н. Г., Масленникова С. Ф. Современные подходы к содержательной разработке понятий «нравственность» и «мораль». *Современные проблемы науки и образования*. 2015. № 4. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=20627> (дата звернення: 06.11.2021).

4. Маценко Л. М. Педагогіка сімейного виховання : підручник. Київ : Компринт, 2015. 376 с.

УДК 373.2.015.31:502

МЕТОДИКА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ПРИРОДО-ДОЦІЛЬНОГО СВІТОГЛЯДУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анастасія Семенець
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

Вступ. На сьогодні, екологічна освіта є самостійним елементом загальної системи освіти. Метою екологічної освіти є формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості [2].

Важливим складником екологічної культури є також сформованість певних навичок, які ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності. Цілком правомірно вважати екологічно спрямованою особистістю ту, яка володіє екоцентричним типом екологічної свідомості, що характеризує ставлення до природи як найвищої цінності, а до природних об'єктів – як до партнерів по взаємодії та суб'єктів спілкування [3].

Все вищевикладене визначає одне з пріоритетних завдань дошкільної освіти: формування еколого-природничої компетентності дитини. Це пояснює актуальність багаточисленних досліджень з формування екологічної культури особистості (Г. Беленька, О. Борейко, В. Вербицький, Н. Лисенко, В. Маршицька, З. Плохій, О. Половіна, Н. Пустовіт, Г. Тарасенко та ін.).

Мета дослідження: описати рівень сформованості природно-екологічної компетенції дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Формування природо-доцільного світогляду передбачає врахування усіх його складників і можливе лише за умов комплексності впливу на особистість дитини. При цьому, активність та самостійність дитини у здобутті життєвого досвіду перетворить її на активного суб'єкта освітнього процесу [2].

Для проведення експериментальної частини дослідження було обрано старшу групу дітей у КДНЗ «Ясла-садок №159 «Веселка» та КДНЗ «Ясла-садок №114 «Калинонька» Маріупольської міської ради Донецької області, всього у експерименті приймали участь 52 дитини. З них 26 дітей експериментальна група і 26 — контрольна.

Для вивчення сформованості природо-доцільного світогляду дітей дошкільного віку, в даному дослідженні нами було використано ігрову діагностичну методику «Я і Світ» І.І. Карабаєвої.

В основу цієї методики покладено з'ясування ціннісних ставлень дитини до себе і до навколишнього світу. Саме ціннісні орієнтації є елементом соціального досвіду, який, у свою чергу, є основою формування означених компетенцій. Ціннісне ставлення дошкільника до природи, перш за все, повинно проявлятися в усвідомленій природо-доцільній поведінці, що передбачає готовність включатися у практичну природоохоронну діяльність та прагнення дотримуватися правил природокористування [4].

Методика дослідження рівня сформованості екологічної компетенції полягала в наступному: ми надавали дитині таку інструкцію: «Подивись на

малюнки (показували картки до ігрової методики «Я і Світ»). На них зображено дітей, які демонструють певну поведінку у природному довкіллі. Далі пропонувалося розповісти, що саме дитина бачить на малюнках, чи правильно роблять діти або ні, обґрунтувати свою думку.

Результати дослідження за даною методикою показали наступні результати: природо-доцільний світогляд експериментальної групи дітей сформований:

- повною мірою – у 2 дітей (8%);
- достатньо - у 7-х дітей (27%);
- посередньо – у 5-ти дітей (19,2%);
- мінімально – у 11-х дітей (42%);
- не сформований – у 1-єї дитини (3,8%).

У контрольній групі:

- повною мірою – у 3-х дітей (11,5%);
- достатньо – у 6-х дітей (23,2%);
- посередньо – у 5-х дітей (19,2%);
- мінімально – у 9-х (34,6%);
- не сформований – у 3-х дітей(11,5%).

Висновки. Як бачимо, вихідні рівні сформованості природо-доцільного світогляду приблизно однакові в контрольній та експериментальній групах і знаходяться, переважно, на мінімально сформованому рівні.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Нова редакція : затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 04.11.2021).
2. Беленька Г. В. Екологічна казка в житті сучасної дитини. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 2. С. 17–24.
3. Беленька Г. В., Конюхова Т. С. Авторські казки про природу як засіб

формування основ екологічного світогляду у дітей дошкільного віку. *Наука і сучасність* : зб. наук. пр. Київ, 2004. Т. 43 : Педагогіка. Філософія. С. 20–29.

4. Карабаєва І. І., Савінова Н. В. Моніторинг якості дошкільної освіти: кваліметричний підхід до оцінки розвитку дитини. Київ : МЦФЕР-Україна, 2016. 184 с.

УДК 373.2.016:811.161.2

НАВЧАННЯ ЧИТАННЮ ТА РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ 5–ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗА МЕТОДИКОЮ Л. ШЕЛЕСТОВОЇ

Анастасія Філіпецька
*Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

Мовленнєве спілкування є одним із перших видів діяльності, яким дитина оволодіває в онтогенезі; воно є універсальною умовою розвитку особистості в період дошкільного дитинства. Мовленнєва компетентність є однією з провідних базових характеристик особистості, що формується на етапі дошкільного дитинства. Своєчасний і якісний розвиток мовлення – важлива умова повноцінного мовленнєвого розвитку випускника закладу дошкільної освіти. Психологами доведено, що саме дошкільний вік (до 6-7 років) є найсприятливішим для оволодіння рідною мовою. Разом із тим, дошкільний вік є сенситивним для підготовки дитини до школи, зокрема для навчання її читанню.

Українською дослідницею Л. Шелестовою [1; 2] розроблено навчально-розвивальний посібник «Вчимося читати» та робочі зошити з навчання грамоти для дітей 4-5 років, які схвалено Міністерством освіти і науки України. Вони універсальні, адже за допомогою них дошкільники легко та із задоволенням навчаються читати, розвивають зв'язне мовлення та інші психічні процеси.

У контексті нашого дослідження нами було розроблено та впроваджено в практику роботи середньої групи Кременчуцького закладу дошкільної освіти № 57 систему роботи з розвитку зв'язного мовлення, навичок читання дітей п'ятого року засобом робочих зошитів Л. Шелестової.

Під час дослідження ми проводили з дітьми заняття щоденно як гурткову роботу. Тривалість занять складала 20-25 хв. Почали ми роботу з ознайомлення дітей з літерами, що позначають голосні звуки: А, О, У, Е, И, І, але не з усіма одразу. На вивчення кожної букви ми пропонували послідовно 5-8 завдань: спочатку – на ознайомлення з літерою, потім – на її знаходження у складах і словах (дитина, показує пальчиком, розфарбовує, підкреслює, обводить, вирізає тощо).

Для прикладу, наведемо завдання на запам'ятовування літери «У»: допоможи їжачкові зібрати груші з літерою «У»; виріж ці груші і наклеї їжачкові на голки; поплач разом із лялькою, що забила ніжку, вимовляючи «У-у-у...»; знайди літеру «У», що заховалася у складах, обведи їх олівцем; розфарбуй у червоний колір полунички, на яких є: склади з літерою

Після того як діти вільно почали орієнтуватися в буквах на позначення голосних звуків, ми переходили до вивчення літер, які позначають приголосні звуки.

Зауважимо, що для дошкільнят важливішим є запам'ятання звуків, а не літер, оскільки дитина, побачивши, скажімо, зображення літери «Б», має сказати [б], а не [бе], і відповідно [в], а не [ве], [г], а не [ге] тощо. Правильні ж назви літер дитина вже без проблем вивчить у школі, коли ознайомлюватиметься з абеткою. Щоб дитина не відчувала перевантаження, з буквами, що позначають приголосні звуки, ми знайомили поступово, по одній букві.

Водночас знайомлячи дошкільників з буквами на позначення приголосних звуків, ми вчили їх помічати й утворювати з літерою, що вивчається, відкриті склади (приголосний + голосний – БА, ГО, ВУ тощо) і знаходити ці склади в

словах. Так, вивчаючи літеру «Б», ми пропонували вихованцям знайти на зображеннях літеру, вирізати її, розфарбувати, побарабанити у барабан, вимовляючи склади БА, БО, БУ, БЕ, БИ, БІ і, помарширувати по кімнаті; знайди та обведи олівцем у словах склади з літерою «Б», з'єднати лінією малюнок і слово, що його називає.

Під час таких виконання завдань ми стежили, щоб дитина відразу читала вголос склади (а не літери, з яких вони складаються}. У разі потреби ми пропонували малютам виконати вправу кілька разів – головне, щоб вона навчилася читати склади правильно і швидко.

Вивчаючи з дітьми кожен літеру за методикою Л. Шелестової, ми проходили такі етапи роботи:

- Знайомство з буквою, відшукування її серед уже відомих.
- Знайомство зі складами, які утворюються з цією буквою.
- Відшукування складу з новою буквою серед інших складів.
- Відшукування складу з новою буквою у словах.
- Повторення попередньо вивчених складів і складання з них складів, слів.

Коли ми помітили, що дитина може вільно утворювати відкриті склади, впевнено їх читає, то давали їй можливість читати й одно- та двоскладові слова, що підсилювало інтерес до читання, бо читати слова інакше, ніж склади. Разом із тим, ми допомагали дитині читати слова, якщо в цьому була потреба: вихователь читав перший склад, а дитина – другий.

Аналіз результатів експерименту дає підстави для висновку: запропонована методика навчання читання впливає на розвиток сприймання, уваги, мислення, мовлення, уяви; розширює світогляд дитини; формує позитивну мотивацію діяльності; дозволяє набути міцних знань і навичок, викликає інтерес і задоволення у малюків. Тому дуже важливо зробити процес навчання читання цікавим для дітей, невимушеним, не помітним. Цьому у пригоді стане система навчання читанню Л. Шелестової. Важливою умовою навчання дошкільників читання за означеною методикою є те, що воно має проходити у формі гри, адже гра – це основний вид діяльності дошкільника.

Список використаних джерел

1. Шелестова Л. Вчимося читати. Робочий зошит для дітей 4–5 років. Київ : Фенікс, 2018. Ч. 1. 272 с.
2. Шелестова Л. Вчимося читати. Робочий зошит для дітей 6–7 років. Київ : Фенікс, 2018. Ч. 2. 276 с.

УДК 373.2.016:51

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ ЛОГІКО- МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Наталя Чеботарьова
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

Актуальність визначається положеннями Національної доктрини розвитку освіти в Україні, Закону України «Про дошкільну освіту», Базового компоненту дошкільної освіти в Україні, який спрямований на розвиток і формування математичних уявлень і здібностей, логічного мислення, розумової активності, кмітливості, креативності дітей дошкільного віку [2].

Також програмами розвитку дошкільників, у яких обґрунтовано завдання щодо формування логіко-математичних уявлень у дитини дошкільного віку. Актуальність дослідження проблеми логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку зумовлена посиленням значення математики в різних галузях науки, економіки й виробництва країни. Реалії сьогодення висувають перед педагогічною спільнотою важливе завдання виховання покоління дітей, здатних розв'язувати складні інтелектуальні проблеми. Звідси

виникає необхідність знаходження нових підходів до вдосконалення засобів і методів навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Протягом десятиліть питання особливостей використання дидактичних засобів, методів навчання дітей математики знаходились в центрі уваги вчених (А. Столяр, Г. Белошиста, Г. Леушина, З. Михайлова, К. Щербакова, Л. Вороніна, Л. Зайцева, М. Машовець, Н. Фрейлах, О. Фунтікова, Р. Непомняща, С. Татарінова, Т. Степанова, Ф. Блехер). В останні п'ять років проблема модернізації способів подання дітям математичного змісту розглядалася з різних позицій: у зв'язку з реалізацією індивідуально-диференційованого підходу (Н. Баглаєва, Т. Степанова); формуванням і розвитком математичних здібностей у дошкільників (А. Белошиста). У дослідженні Л. Зайцевої подана методика формування елементарної математичної компетентності в дітей старшого дошкільного віку з використанням засобів наочності (таблиці, схеми, індивідуальні картки тощо). Особливості засвоєння абстрактних математичних понять з опорою на наочність вивчала М. Машовець [6].

Як свідчать сучасні наукові дослідження [1; 3; 6], вдосконалення процесу навчання дітей старшого дошкільного віку елементарним математичним уявленням і забезпечення їх математичного розвитку, детерміноване відповідним змістом, формами, засобами і методами навчання (Д. Альтхауз, Л.А. Венгер, А.З. Зак, К.Л. Крутій, А.І. Маркушевич, Ж. Папі, А.А. Столяр, М. Фідлер, К.Й. Щербакова та ін.). Учені засвідчують, що науковому інтересу підлягає новий аспект – введення дошкільників у світ логіко-математичних уявлень, а для їх розуміння важливо добирати своєрідні засоби: моделі, схеми, схематичні малюнки і зображення, які суттєво відображають пізнавальний інтерес, впровадження еквівалентів предметів, “граф” [5, с. 89–101].

Доказуючи вплив дидактичних засобів на кінцевий результат навчання, автори не завжди розглядають засіб у взаємозв'язку, і, крім того, не вибудовують їх з урахуванням етапів навчання (перше ознайомлення з фактом,

явищем: усвідомлення, розуміння, засвоєння пропонувананих знань; закріплення цих знань і формування умінь).

Проблема використання дидактичних засобів в роботі з дітьми старшого дошкільного віку досліджена науковцями не до кінця, не виокремлені етапи та алгоритми використання цих засобів у логіко-математичному розвитку старших дошкільників, не визначені педагогічні умови, не розроблена модель логіко-математичного розвитку старших дошкільників.

Отже, аналіз проблеми використання дидактичних засобів у логіко-математичному розвитку старших дошкільників показав, з однієї сторони, її актуальність, а з іншої – недостатнє опрацювання.

Метою статті є розкриття етапів та алгоритму використання дидактичних засобів в логіко - математичному розвитку старших дошкільників.

Експериментальна програма логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку ґрунтувалася на таких наукових принципах їх побудови, як: урахування вікових і психологічних особливостей дітей, системності, діяльності, безперервності, мінімаксу, принцип домінанти і варіативності засобів навчання, розвитку математичного мовленнєвого спілкування, орієнтація на „зону найближчого розвитку” (Л. С. Виготський) [4], принцип психологічної комфортності. На основі аналізу наявних програм і даних констатувального експерименту ми адаптували їх зміст у відповідності з рівнями математичного розвитку дітей рівномірно протягом трьох кварталів.

Залишається відкритим питання: в якій логічній послідовності мають бути використані дидактичні засоби, щоб забезпечити більш високий рівень логіко-математичного розвитку старших дошкільників.

Результати констатувального етапу дозволили сформуванати загальне уявлення про рівень розвитку логічної сфери у дітей старшого дошкільного віку, визначити мету та завдання для подальшої навчально-виховної роботи щодо логіко-математичного розвитку вихованців.

З урахуванням отриманих результатів нами було розроблено й

запроваджено авторський кейс, який включає в себе комплекс різноманітних структурованих дидактичних засобів навчання для логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Формування математичних знань здійснювалося протягом трьох етапів. Експериментальна робота на кожному етапі проходила в трьох напрямках: спеціально організоване навчання, співпраця вихователя і дітей, вільна самостійна діяльність дошкільників. Завданням експериментального логіко-математичного розвитку старших дошкільників із використанням дидактичних засобів було: формування емоційного ставлення до математичної діяльності у старших дошкільників; забезпечення оволодіння дидактичними засобами (реальними предметами, виконання та освоєння дії за певним алгоритмом дій); забезпечення формування дії в матеріальній (матеріалізованій формі).

На першому етапі формувального експерименту робилася опора на мотиваційну основу дії. У процесі логіко-математичного розвитку старших дошкільників поряд із використанням дидактичних засобів широко використовувалися методи та прийоми стимулювання математичної діяльності дітей, а саме: створення проблемних ситуацій, залучення та використання цікавого матеріалу, використання несподіваної, невідомої та суперечливої інформації, емоційна насиченість навчального змісту, використання елементів змагання, гри тощо.

На другому етапі формувального експерименту забезпечувався розвиток пізнавальної та творчої діяльності дітей на основі використання дидактичних засобів. На цьому етапі відбувалося забезпечення наступності пропонованого матеріалу; системність презентації дидактичних засобів. На цьому етапі ми широко використовували колективну форму роботи з дітьми старшого дошкільного віку. На заняттях використовувалися дидактичні засоби такі, як картки із зображенням предметів; картки, поділені на низку квадратиків; картки з числовим зображенням умовної мірки (смужка, склянка, ложка тощо), цифрами, умовними знаками, опорними схемами, моделями тощо.

На третьому етапі логіко-математичний розвиток ґрунтувався на системі ігрових завдань. До кожного розділу математики (форма, величина, кількість, простір, час) розроблені завдання з використанням різних видів дидактичних засобів, які були включені до пізнавально-ігрових комплексів. Кожен комплекс включав п'ять ігор. Перші три гри передбачали застосування знань із математики в різних видах образотворчої діяльності (малюванні, аплікації, конструюванні); наступні – знаходження декількох варіантів або способів розв'язання завдання, інші – вияв творчості, отримання нового знання. Така структура комплексу передбачала врахування індивідуальних можливостей старших дошкільників. Пізнавально-ігрові комплекси мали сюжетний характер, що дозволило зацікавити дітей, підтримувати їх увагу, розвивати пізнавальний інтерес. Саме за таких умов знання, які отримували діти, засвоювалися швидше, легше, ніж під час механічного повторювання. Така система роботи з дітьми та вихователями з використання дидактичних засобів у логіко-математичному розвитку в старших дошкільників забезпечувала значно вищий рівень засвоєння математичних знань, урізноманітнювала процес навчання.

Висновки. Отже, використання різноманітних дидактичних засобів у логіко-математичному розвитку старших дошкільників дозволяє моделювати різні логічні структури, розв'язувати логічні задачі, вправи з допомогою спеціально створених конкретних ситуацій; сприяє успішному проходженню таких психічних процесів: сприймання, мислення, запам'ятовування, слугує основою для активізації математично-мовленнєвих дій та розумової діяльності, розкриттю логічних зв'язків. Окрім того сприяє формуванню способів та прийомів навчальної діяльності: узагальнення, виділення головного, розкриття причиннонаслідкових зв'язків, розгляд предметів та явищ із різних точок зору. Таким чином, завдяки врахуванню послідовних етапів та алгоритму використання дидактичних засобів у логіко-математичному розвитку максимально реалізуються потенційні можливості розвитку математично-мовленнєвих дій та здібностей дітей.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи : навч.-метод. посібник. Київ : Кондор, 2008. 272 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Нова редакція : затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 12.11.2021).
3. Белошистая А. В. Дошкольный возраст: формирование и развитие математических способностей. *Дошкольное воспитание*. 2000. № 2. С. 69–79.
4. Выготский Л. С. Психология развития ребенка. Москва : Смысл : Эксмо, 2005. 512 с.
5. Степанова Т. М. Індивідуалізація і диференціація навчання математики дітей старшого дошкільного віку : монографія. Київ : Слово, 2006. 208 с.
6. Щербакова Е. И. О некоторых особенностях познавательной активности в процессе обучения математике. *Дошкольное воспитание*. 1983. № 9. С. 42–45.

**ІНКЛЮЗИЯ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ПЕРСПЕКТИВНИЙ ДОСВІД**

УДК 373. 24. 6

**СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ОГЛЯД
ДОСЛІДЖЕНЬ**

Марина Андрєєва
*Маріупольський державний
університет,
м. Маріуполь*

Аналіз літератури показав, що існують два підпорядкованих поняття «інклюзивне середовище» та «інклюзивне освітнє середовище». Спробуємо проаналізувати спільне та відмінне в цих термінах та визначити якими сутнісними характеристиками визначається саме інклюзивне освітнє середовище закладу дошкільної освіти.

Загальноприйняте поняття «інклюзивне освітнє середовище» визначається як сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб і можливостей (Закон України «Про освіту», 2017 р.). Міністерство освіти і науки України на сьогоднішній день надає рекомендації щодо створення інклюзивного освітнього середовища, зокрема універсального дизайну та розумного пристосування будівель, приміщень та прибудинкових територій, в закладах дошкільної освіти (додаток до листа МОН №1/9-348). Значну частину приділено вимогам щодо організації ресурсної кімнати, основним призначенням якої є створення комфортного простору для організації освітнього процесу дітей з ООП на основі застосування особистісно-

орієнтованих методів. Але ж слід зацентувати увагу на тому, що створення інклюзивного освітнього середовища не обмежується тільки матеріально-технічним забезпеченням але й потребує цілісної перебудови всіх складових освітнього процесу у закладі дошкільної освіти. Тож звернемось до передового педагогічного досвіду науковців, які досліджували цю проблему.

Вчена І. Кузава поняття «інклюзивне середовище» розуміє як життєвий простір, що забезпечує підвищення почуття власної гідності та впевненості у собі дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку. У своєму науковому пошуку вчена дійшла висновку, що створення такого середовища являє собою гнучку, індивідуалізовану систему, що передбачає не лише пристосування фізичного середовища, але й підготовку педагогів, зміну системи надання вихованцям можливості навчатись за індивідуальним навчальним планом, забезпечення медико-соціального, психолого-педагогічного та наукового супроводу, створення навчальних програм, навчально-методичного забезпечення[2]. Ми вважаємо, що особливість організації такого середовища полягає в корекційній спрямованості, що є досить важливим у роботі майбутнього вихователя здатного працювати в умовах інклюзії, проте така діяльність матиме вузьку спрямованість, її розширення покращить функціонування інклюзивного середовища.

На відміну від І. Кузави, яка зробила акцент саме на корекційній складовій, О. Мартинчук, досліджуючи теорію і практику підготовки фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі зауважує, що інклюзивне освітнє середовище характеризується наявністю двох компонентів: розвивального і корекційного, реалізація цих компонентів є важливим складником фахової діяльності педагогів [4]. О. Мартинчук визначає ще одну характеристику такого середовища, як безпечність. Вчена наголошує, що фахівець має володіти знаннями і навичками щодо створення і модифікації безпечного середовища з урахуванням конкретних навчальних потреб дитини з ООП, у якому створено умови для

взаємодії як у навчальному процесі, так і в повсякденних ситуаціях.

І. Малишевська досліджуючи проблему підготовки психолого-педагогічних фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища, поняття інклюзивне освітнє середовище розуміє, як вид освітнього середовища, яким усім об'єктам освітнього процесу забезпечено можливості для ефективного саморозвитку, передбачено вирішення проблеми освіти дітей з ООП за рахунок адаптації освітнього простору до потреб кожної дитини, включаючи реформування процесу навчання, методичну гнучкість і варіативність, сприятливий психологічний клімат, перепланування навчальних приміщень таким чином, щоб задовольнити потреби та активну участь в освітньому процесі всіх без винятку дітей. Слід виділити такі характеристики як *гнучкість, варіативність, рівність* [2].

Л. Балла звертаючись до досліджень І. Малишевської також зазначає, що модель інклюзивного освітнього середовища повинна створюватися за принципом варіативності та диференціації, і не порушувати при цьому цілісність при взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Вчена також наголошує, що слід враховувати особливості всіх учасників освітнього процесу, гуманного та толерантного відношення до кожної дитини [1].

Інклюзивне освітнє середовище, за визначенням О. Ковшар – це комплекс психолого-педагогічних та матеріально-технічних умов, що забезпечують інтеграцію життя дітей з ООП у закладі дошкільної освіти, фізичний, психологічний та розумовий розвиток дитини та сприяють подальшому становленню та соціалізації її особистості. Дослідниця слідом за І.Кузавою також наголошує, що створення інклюзивного освітнього середовища є гнучкою й індивідуалізованою системою.

Аналіз досліджень дав нам змогу встановити певний смисловий контент в полі визначення сутнісних характеристик інклюзивного освітнього середовища, серед них нами виокремлено: гнучкість, варіативність, безпечність, рівність. Взято до уваги існування різноманітних визначень поняття «інклюзивне освітнє

середовище». Проведений аналіз не вичерпує всіх аспектів цього питання, тож відкриваються перспективи подальших досліджень щодо визначення ознак, компонентів та умов успішного функціонування інклюзивного освітнього середовища ЗДО.

Список використаних джерел

1. Балла Л. Особливості організації інклюзивного освітнього середовища закладу дошкільної освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки.* 2021. №3. – С.110-115. – URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4331> (дата звернення 29.11.2021).
2. Кузава І. Б. Роль інклюзивного середовища у формуванні особистості дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку / І. Б. Кузава // Педагогічна освіта: теорія і практика. - 2012. - Вип. 11. - С. 315-318. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2012_11_60 .
3. Малишевська І. А. Теоретико-методичні основи підготовки фахівців психологопедагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища : монографія / І. А. Малишевська. – Умань : «ВПЦ» Візаві, 2018. – 386 с.
4. Мартинчук О.В. Теорія та практика підготовки фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.03. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені М. Д. Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України, Київ, 2019. 614 с.

УДК 373. 24. 6

**МОТИВАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНИХ ГРУПАХ
ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Олена Бухало
*Маріупольський державний
університет,
м. Маріуполь*

У педагогічній науці проблему формування професійної майстерності розглядали як одну з найважливіших в підготовці майбутніх педагогів. Вплинути на духовний світ дошкільника неможливо без участі вихователя-майстра, який повинен володіти глибокими спеціальними знаннями, досконало володіти умінням впливати на дитину, формувати її переконання, здібності і практичні навички. При цьому вихователь має бути зразком поведінки, бути тактовним, уважним, любити дітей, прагнути зрозуміти їх, постійно самоудосконалюватися і, тим самим, досягати нових вершин професіоналізму.

Наразі система дошкільного освіти України зазнає істотних змін, живо відгукуючись на нові політичні, економічні і соціокультурні процеси, що відбуваються в державі і суспільстві. Серед проблем дошкільної освіти одним з головних є питання впровадження засад інклюзії, форм і умов роботи з дітьми з особливими потребами і, відповідно, необхідної підготовки педагогічних кадрів, здатних здійснювати цю роботу. Саме інклюзивна освіта дозволяє організувати освітній процес з урахуванням потреб дітей, незалежно від їхніх фізичних, психічних та інших особливостей. Саме вихователь закладу дошкільної освіти розпочинає роботу щодо інклюзії дошкільників з особливими потребами в оточуючий світ, забезпечуючи їх психолого-педагогічний супровід. Професійна майстерність фахівців сучасної системи дошкільної освіти в умовах інклюзивного навчання є однією з важливих складових процесу реалізації

інклюзивної освітньої моделі.

Проблеми професійної підготовки та мотиваційної готовності зокрема, розглядались у дослідженнях: Г. Беленької, І. Беха, Б. Кобзаря, О. Кононко, К. Крутій, Н. Ничкало, О. Проскури, С. Сисоєвої та інших. Розглядаючи цю проблему як складову структури професійної компетентності вихователя закладу дошкільної освіти, Г. Беленька найглибше розкрила це питання у дослідженні. Вона підкреслювала, що специфіка структури професійної компетентності вихователя включає в себе характеристики особистісних якостей людини. Особистісні характеристики для вихователя дітей дошкільного віку є найзначущими, ніж його знання, уміння та навички [1].

Мотиваційна готовність є складною системою інтегративних властивостей педагога, що постає у формі активно діючого психічного стану особистості і являє собою певний рівень освоєння особистістю прийомів і способів вирішення завдань професійної сфери. Зміст мотиваційної готовності розглядається через систему, у якій конкретизуються індивідуально-професійні якості педагога, провідні компоненти і функції.

Науковиця І. Хафізуліна досліджувала питання формування інклюзивної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки. Вона виділила критерії сформованості інклюзивної компетентності майбутніх вихователів, серед яких важливим є формування мотивації для здійснення інклюзивного навчання та використання повного змісту педагогічних дисциплін, для формування позитивної мотивації до здійснення інклюзивної освіти [3].

У своїй статті О. Мартинчук розглядає професійно-особистісну готовність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи в інклюзивних групах, до складу якої входить мотиваційний компонент. Він розглядається як здійснення ефективного процесу виховання і навчання за допомогою сукупності стійких мотивів роботи в умовах інклюзивного простору,

визнання кожної дитини провідним суб'єктом навчально-вихованої діяльності, формування готовності до позитивного сприймання дітей з особливими освітніми потребами та особливостями психофізичного розвитку [2].

Отже, сутність мотиваційної готовності майбутнього вихователя інклюзивної групи, її розуміння, пов'язані з низкою методологічних передумов, через які виявляється взаємозв'язок між загальною і професійною культурою. Мотиваційну готовність слід розглядати як універсальну характеристику майбутнього вихователя інклюзивної групи, яка є підґрунтям, передумовою для успіху в його подальшій професійній діяльності. Високий рівень мотиваційної готовності, який виявляється в розвиненому професійному мисленні фахівця, обумовлений розвинутою здатністю до вирішення професійних завдань. Розвиток інтересів студентів, їх нахилів, здібностей, спрямованих на усвідомлення ними ролі і значення ефективної педагогічної діяльності, а також активізація прагнень до самоствердження, через колективну взаємодію, усвідомлення цінності творчої діяльності формує їх мотиваційну готовність до подальшої професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. 320 с.
2. Мартинчук О. В. Підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. *Вісник психології і педагогіки* : зб. наук. пр. 2012. Вип. 8.
3. Хафизуллина И. Н. Формирование инклюзивной компетентности будущих учителей, воспитателей в процессе профессиональной подготовки. *Теория и методика профессионального образования*. Астрахань, 2008.

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДО УМОВ ІНКЛЮЗИВНОЇ ГРУПИ

Ангеліна Ємельяненко
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

Наразі в Україні відбуваються масштабні реформи в галузі дошкільної освіти, зокрема широкого впровадження набуває інклюзивна освіта, а питання адаптації дітей дошкільного віку не є новим. Педагоги звертають увагу, що найважча педагогічна проблема в соціалізації у дітей саме з затримкою психічного розвитку. У спеціальній педагогіці доведено нерозривний зв'язок і взаємозалежність органічного дефекту дитини з порушенням його спілкування з оточуючими і визначене значення нормалізації спілкування в особистісному розвитку дітей з відхиленнями [1].

Сучасні дослідники, такі як А. Відренко, Т. Власова, Л. Булахова, Т. Вісковатова, Т. Лазоренко, І. Марковська, Т. Іляшенко, Т. Сак, М. Рождественська, В. Лубовський та інші присвячують свої праці вивченню особливостей психологічної адаптації дітей із затримкою психічного розвитку. Пристосування організму, його функцій, клітин, органів до умов навколишнього середовища називають терміном «адаптація», який використовується для позначення процесу, так і, безпосередньо, для результату цих змін. Отже, можна констатувати, що адаптаційний процес полягає у функціонуванні фізіологічних і психічних механізмів адаптації [3].

Адаптація дитини із затримкою психічного розвитку до закладу дошкільної освіти – це тривалий процес, пов'язаний зі значним напруженням усіх систем організму. Аналіз літературних джерел, що вивчають цю категорію дітей (Т. Власова, Н. Борякова, Л. Кузнецова, В. Лебединський, В. Лубовський,

М. Певзнер, С. Шевченко та інші.), дозволяє зробити висновок про те, що діти дошкільного віку із затримкою психічного розвитку відчують значні труднощі в адаптації.

У своїх дослідженнях Т. Егорова показує роль батьків у формуванні особистості дитини з затримкою психічного розвитку. Ставлення дошкільників із ЗПР до дорослих і соціального світу обумовлено не тільки емоційним та інтелектуальним розвитком, а й батьківською позицією у вихованні [2].

Особливості спілкування дошкільника з ЗПР з дорослими, описано у дослідженнях О. Сліпович, у в разі ускладнень вони рідко звертаються за допомогою до дорослого, які не перебувають з дитиною в родинних стосунках (вихователя, помічника вихователя). У незнайомій ситуації дошкільники з ЗПР, передбачаючи нерозуміння певних вимог або завдань, заздалегідь прогнозують свій неуспіх і схильні до припинення діяльності. У контактах зі сторонніми дорослими переважає ділове спілкування, за власною ініціативою вкрай рідко звертаються за оцінкою своєї діяльності. Вербальні звернення лаконічні: «Дайте мені», «Я не хочу» тощо. Такий стан дитини перешкоджає усвідомленому освоєнню соціально схвалюваних правил поведінки і способів спілкування з оточуючими, проте вони дуже чутливі до доброзичливого ставлення, співчуття [4].

Дошкільники з затримкою психічного розвитку байдужі до оцінок однолітків: до їхнього емоційного стану, не мають стійких дружніх стосунків, груп спілкування. Одноліток, що знаходиться за межами родини, не має суб'єктивної значущості. На думку Л. Виготського «дитина, розвиток якої ускладнено дефектом, є менш розвиненою, ніж її нормальні однолітки, просто вона розвивається інакше» [2].

Вирішення проблеми адаптації пов'язане з ранньою діагностикою симптомів і факторів ризику, з розробкою диференційованих програм корекційного навчання, з пошуком ефективних засобів психолого-педагогічної

підтримки вихователів та батьків дезадаптованих вихованців. Для полегшення соціальної адаптації дітей необхідне створення єдиного освітнього простору «сім'я – дитина – освітня установа». Системний підхід, при якому реалізується взаємодія працівників ЗДО, батьків і дітей, забезпечує ефективність соціалізації дитини з затримкою психічного розвитку, сприяє розвитку її особистості.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Нова редакція : затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 01.06.2020).

2. Егорова Т. А. Педагогическая помощь родителям в формировании отношения к миру у старших дошкольников с задержкой психического развития : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.03. Санкт-Петербург, 2006. 23 с.

3. Кочерга О. М. Дезадаптованість як психологічна проблема. *Психолог.* 2002. № 4.

4. Слепович Е. С. Некоторые особенности общения дошкольников с задержкой психического развития. *Генетические проблемы социальной психологии* : сб. ст. Минск : Университетское, 1985. С. 67–80.

ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК АПЛІКАЦІЇ В ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ІНКЛЮЗИВНОЇ ГРУПИ

Тетяна Єськова
*Бердянський державний
педагогічний університет,
м. Бердянськ*

У Базовому компоненті дошкільної освіти визначається пріоритетна роль дошкільної освіти у формуванні особистості дитини та її розвитку. Дитина розглядається як цінність, як активна творча особистість [1]. Гуманізація освітнього процесу, спрямовує фахівців дошкільної освіти на всебічне розуміння кожної дитини, її індивідуальних відмінностей та врахування їх під час організації роботи з дошкільниками в умовах впровадження інклюзії. Саме підтримка дітей з особливими освітніми потребами в освітньому процесі закладу дошкільної освіти з метою забезпечення їх права на освіту, надання їм можливості всебічного розвитку зумовлює використання нетрадиційних образотворчих технік для розвитку їх потенціалу [2]. Тому проблема дослідження педагогічних умов, форм, методів, засобів розвитку дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами в різних видах образотворчої діяльності набуває особливої актуальності.

Сучасна корекційна освіта спирається на досягнення нейрофізіологічних досліджень (В. Бехтерев, О. Запорожець, М. Кольцова, О. Мастюкова, Л. Фоміна та ін.) в яких було доведено, що рівень розвитку вищої нервової діяльності залежить від стану рухового аналізатора, а особливо від рівня сформованості диференційованих рухів кисті та пальців рук. Тому необхідно звертати особливу увагу на розвиток дрібної моторики в системі корекційно-розвивального навчання дітей із порушеннями розвитку. Оскільки в дошкільників із мовленнєвими проблемами спостерігаються різного ступеня

прояви порушень загальної моторної недостатності та розвитку тонких диференційованих рухів пальців рук, то необхідно залучати таких дітей до різних видів образотворчої діяльності, яка надає значні можливості для розвитку ручного праксису. Одним з видів такої діяльності є аплікація. Аплікація – це художнє оформлення різних предметів за допомогою прикріплення до основного тла вирізаних декоративних форм з паперу, картону, тканини, природного матеріалу. Аплікація, як вид образотворчої діяльності дошкільників, розглядалася дослідниками у різних аспектах: як засіб розвитку сенсорики, оволодіння технічними вміннями та навичками (І. Гусарова); як декоративний елемент в українських орнаментах (Л. Скиданова, Л. Сірченко); як засіб естетичного та творчого розвитку дошкільників (З. Богатєєва) та ін. На сучасному етапі у освітньому процесі в закладах дошкільної освіти використовуються не лише традиційні види аплікації, а й нетрадиційні, розвивальна значущість яких полягає у тому, що вони надають дитині всі можливості мислити нестандартно, розвивати уважність, фантазію, проявляти креативність у створенні сюжетів, образів, самостійність у виборі деталей, оригінальність у власному задумі, впливати на розвиток дрібної моторики та мовлення. Доступність використання нетрадиційних технік аплікації визначається віковими особливостями дошкільників, їх бажанням експериментувати з новими матеріалами, поєднувати нові елементи, отримувати щось незвичайне і у той же час вправлятися в різноманітних технічних прийомах виконання роботи, які сприяють розвитку дрібної моторики (Т. Варяхова, Н. Голота, О. Дронова, Л. Комарова, І. Ликова, О. Половіна, О. Рогальова, О. Терещенко та ін.) [3].

Для організації корекційно-розвивальної роботи з дошкільниками в інклюзивній групі необхідно створити певні педагогічні умови, які будуть впливати на вдосконалення як загальної моторики так і розвиток тонких диференційованих рухів пальців рук. По-перше: це створення цікавого розвивального середовища. Наприклад, казковий ігровий простір, спрямований

на здійснення ігрової та пізнавальної діяльності дітей, що надає їм можливість використовувати різні матеріали (папір, тканину, природний, викидний) для гри, сенсорного розвитку та створення казкових героїв у вільні години. По-друге, це проведення спеціально організованих занять з аплікації, тематика яких буде пов'язана як з використанням нетрадиційних технік аплікації (обривна, квілінг, з природного та викидного матеріалів, нитяна), так і з інтересами дітей: тварини, улюблені казкові та мультиплікаційні персонажі тощо. Використання різноманітних ігрових методів та прийомів, що сприяють як розвитку практичних навичок роботи з матеріалами, так і творчості дітей: «оживлення» матеріалів, казкових героїв; дидактичні ігри: «Подорож до картини», «Запам'ятай і прикрась тарілочку» та ін. По-третє, важливою умовою розвитку дітей з ООП буде проведення індивідуальних занять та занять парами для підвищення рівня їх технічних умінь та навичок, розвитку мовлення, в яких використовували пропедевтичне навчання, спрямоване на формування і збагачення чуттєвого досвіду дітей, яке включає такі форм роботи: дидактичні ігри і вправи на впізнавання, пошук, розрізнення і називання предметів за величиною, формою, кольором. Обов'язкове використання пальчикової гімнастики та вправ для розвитку рухів рук (малювання майбутнього предмета у повітрі пальчиком, зорове і рухово-дотикове формування образу предмета, який треба буде потім вирізати, складання контуру цього предмета з паличок, намистинок, насіння тощо). В процесі виконання таких завдань рухи рук стають більш впевненими і координованими, діти вправляються у вимові слів, зв'язному мовленні, самостійно використовуючи нетрадиційну аплікацію. Це свідчить про ефективність використання нетрадиційних технік аплікації для розвитку дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами в інклюзивних групах.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної

освіти): Нова редакція : затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 01.12.2021).

2. Кравченко Г. Інклюзивна освіта в ДНЗ. Харків : Ранок, 2014. 176 с.

3. Половіна О. Дитина у світі мистецтва. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 2. С. 3–8.

УДК 376-056

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Ярослава Короткова
Маріупольський
державний університет,
м.Маріуполь

Головним завданням сучасної дошкільної освіти є забезпечення ефективного освітнього процесу за засадах інтеграції, комунікації, інклюзії тощо. Значна роль у цьому аспекті належить формуванню комунікативних навичок.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях (Л. Андрусишин, І. Баскакова, Є. Ф. Соботович, Л. І. Трофіменко) йдеться про те, що вміння та навички зв'язного мовлення при мимовільному їх розвитку у дошкільному віці у дітей із загальним недорозвиненням мови не доходять до рівня, необхідного для повноцінного навчання дитини в школі, його соціалізації у соціумі [2].

У передових педагогічних дослідженнях, що розглядають проблеми ефективності освітнього процесу, одним з головних факторів, що потребують великої уваги, вважається виявлення, обґрунтування та апробація педагогічних

критеріїв, важливих для покращення якісних характеристик освітнього процесу.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що зараз не існує єдності в трактуванні терміна «педагогічні умови». Його сприйняття змінювалося протягом тривалого часу.

Аналіз позицій різних дослідників щодо визначення поняття «педагогічні умови» дозволяє виділити ряд положень, важливих для нашого розуміння цього феномена: 1. умови виступають як складовий елемент, у тому числі і цілісного педагогічного процесу; 2. педагогічні умови відбивають сукупність можливостей освітнього та матеріально-просторового середовища, що впливають позитивно чи негативно на її функціонування; 3. у структурі педагогічних умов присутні як внутрішні (що забезпечує вплив на розвиток особистісної сфери суб'єктів освітнього процесу), так і зовнішні (сприяють формування процесуальної складової системи) елементи; 4. реалізація правильно обраних педагогічних умов забезпечує розвиток та ефективність функціонування педагогічної системи в загалом.

Створення системи педагогічних умов для повноцінного розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку, які забезпечують ефективність освітньої роботи, передбачає:

- Створення активного розвивального середовища закладу дошкільної освіти;
- Поєднання методів, форм і засобів набуття дітьми мовленнєвого практичного досвіду;
- Організація освітньої взаємодії з батьками.

Розглянемо кожну з педагогічних умов докладніше.

Перша умова – створення активного розвивального середовища закладу дошкільної освіти;

Є. Тихеева вказувала, що у порожніх стінах дитина не заговорить. Групові кімнати мають бути оснащені сучасним ігровим обладнанням, що забезпечує

підвищення рівня фізичного розвитку дітей та мотивує до мовної активності. Підбір іграшок та посібників, прийоми керівництва грою, види та форми втручання в неї повинні бути ретельно продумані та засвоєні вихователями з погляду впливу розвитку зв'язного мовлення дітей [6].

Зміст предметно-просторового розвивального середовища з розвитку зв'язного мовлення може включати мовленнєвий, книжковий та театральний куточок. Мовленнєвий куточок з іграми на збагачення словника, розвиток різних сторін мови, зв'язного мовлення, мовленнєвого дихання. Книжковий куточок надає великий вплив на розвиток зв'язного мовлення та мовної творчості. У ньому діти розглядають ілюстрації до художніх творів, переказують казки, оповідання, заучують вірші тощо. Театральний куточок з різними видами театру (настільний, пальчиковий, ляльковий, схемами-сценаріями дитячих постановок). У інсценування казок діти вчаться правильно вибудовувати речення, вести діалоги, перетворюються на різних героїв, змінюючи у своїй інтонацію, голос.

Таким чином, облаштовуючи простір для групи, педагоги повинні звертати увагу на можливість задоволення дітьми важливих життєвих потреб у пізнавальній, руховій та комунікативної діяльності.

Друга умова – поєднання методів, форм і засобів набуття дітьми мовленнєвого практичного досвіду.

Методичні прийоми розвитку зв'язного мовлення старших дошкільнят з ЗПР поділяються на три основні групи: словесні, наочні та ігрові.

Широко застосовуються словесні прийоми. До них мають відношення мовний зразок, повторне промовляння, пояснення, вказівки, оцінка дитячого мовлення, питання.

Завдання формування зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку входить вироблення таких умінь, як переказ літературних творів, складання оповідального, описового та творчого оповідань, оповідань із досвіду, висловлювань типу міркувань.

У пошуках нових форм та методів роботи ми інтегруємо у корекційну роботу знання суміжних дисциплін та інноваційних технологій. Одним із таких методів є метод мнемотехніки. На сьогоднішній день він один з ефективних напрямів у розвитку зв'язного мовлення дітей із ЗПР. Метод заснований на візуальному сприйнятті інформації з можливістю подальшого її відтворення за допомогою зображень. Мнемотехніки дозволяє не тільки розвивати зв'язне мовлення, збагачувати словниковий запас дошкільнят, а й сприяє розвитку уваги, зорово-образного мислення та зорової пам'яті, уваги.

Інший різновид формування у дітей зв'язного мовлення – це складання оповідальних оповідань із досвіду. Даний вид вправ відрізняється від переказу та складання оповідання по серії сюжетних картин самостійністю у виборі змісту та послідовності побудови промови-оповідання.

Окрім того у розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗПР допомагає застосування різних ігор. Гра є основним видом діяльності дошкільнят. Отже, ігрове спілкування є той необхідний базис, в рамках якого відбувається формування та вдосконалення мовної активності дитини.

Сінквейни у роботі з дітьми дошкільного віку із ЗПР також дають позитивний результат у розвитку їх мовлення. Сінквейн це творча робота, яка має форму вірша, що складається з п'яти нерифмованих рядків.

Складаючи дидактичний сінквейн, дітям необхідно з усього свого лексичного запасу знайти необхідні слова-ознаки, слова-дії, скласти поширене речення з цими словами, підібрати слово, яке асоціативно пов'язане із цим поняттям.

Третя умова – організація освітньої взаємодії з батьками.

Включення батьків у педагогічний процес є найважливішою умовою повноцінного розвитку зв'язного мовлення.

Жодна, навіть сама найкраща, розвиваюча програма не може дати повноцінних результатів, якщо вона не вирішується спільно з сім'єю, якщо в дошкільній установі не створено умов для залучення батьків до участі у

освітньо-виховному процесі. Опанування дитиною зв'язного мовлення успішніше йде тоді, коли з нею займаються не лише у дошкільній установі, а й у сім'ї.

Таким чином, кожна з перерахованих вище методик має місце бути в корекції зв'язного мовлення, але при виборі технології формування зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із ЗПР та при застосуванні їх у роботі, потрібно викликати інтерес та бажання дітей до певного типу діяльності, важливо врахувати вікові та індивідуальні особливості.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Попова І. Вихідні рівні розвитку образного мовлення дітей передшкільного віку засобами художньої літератури. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки*. 2017. № 1. С. 194–197.

2. Брушневська І. М. Організаційно-педагогічні умови формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дітей п'ятого року життя із загальним недорозвитком мовлення. *Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 15–16 груд. 2017 р. Одеса, 2017. С. 58–61.

3. Глухов В. П. Формирование связной речи детей дошкольного возраста с общим речевым недоразвитием : учеб.-метод. пособие. Москва : АРКТИ, 2002. 146 с.

4. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навч.-метод. посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 123 с.

5. Тихеева Е. И. Развитие речи детей. Москва : Юрайт, 2019. 161 с.

6. Трофименко Л. І. Засвоєння лексико-семантичних мовних явищ дошкільниками із загальним недорозвитком мовлення. *Тенденції розвитку корекційної освіти в Україні* : матеріали міжнар. наук. конф. Київ : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. № 11. С. 215–219.

**ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗДО
НА ЗАСАДАХ ІДЕЙ ВІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ М. МОНТЕССОРІ**

Світлана Макаренко
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

У сучасних умовах демократизації українського суспільства зростає повага до різноманіття, набувають актуальності ідеї толерантності, повноцінної інтеграції всіх верств населення в соціум, запровадження інклюзивної освіти, у тому числі, дітей з особливими освітніми потребами (ООП). У цьому контексті особливий науковий інтерес нині привертають дослідження різноманітних аспектів інклюзивного освітнього середовища.

Аналіз педагогічної та психологічної літератури свідчить про різноманітність підходів до тлумачення поняття «інклюзивне освітнє середовище» та розуміння стратегії його моделювання. Погоджуємося із трактуванням Н. Родіної, яка розуміє інклюзивне освітнє середовище як кероване інклюзивними принципами освітнє середовище, здатне вдосконалюватися й забезпечувати якісну психолого-педагогічну підтримку і задоволення індивідуальних потреб кожної людини (авт. – дитини) з ООП на засадах відкритості та професійної співпраці [5, с. 75].

Основними компонентами інклюзивного освітнього середовища дослідники Т. Зубарева, І. Кузава, О. Шпек та інші визначають безбар'єрне фізичне і психічне середовище, соціальні умови навчання та виховання [2, с. 317], Ю. Найда, Н. Софій – фізичне, соціальне та структурне середовище [4, с. 9]. При цьому провідною характеристикою інклюзивного освітнього середовища всі дослідники одноставно називають безпеку (фізичну і психологічну) – тобто відсутність небезпечного обладнання та предметів,

позитивний мікроклімат, задоволеність взаємодією, захищеність від насильства.

Реалізуючи цю важливу характеристику інклюзивного освітнього середовища, нині в закладах дошкільної освіти поступово забезпечується фізична безпека, безбар'єрність. На часі – дослідження питань щодо безпеки психологічної, розвиток соціального середовища, що передбачає взаємодію між педагогами й дітьми одної групи або всього закладу дошкільної освіти (ЗДО) на засадах інклюзивних цінностей рівності, права, участі, спільноти, поваги до багатоманітності, сталого розвитку, ненасильства, довіри, співчуття, чесності, мужності, радості, любові, надії, оптимізму та краси (за Т. Бут і М. Ейнскоу).

Дослідники наголошують, що інклюзивне освітнє середовище має виступати своєрідною «технологією інклюзивного навчання», спрямованою на успішну соціалізацію дітей з ООП. Відповідно, організація такого середовища має базуватися одночасно на загальнодидактичних принципах і на принципах інклюзивної освіти, зокрема [1]:

- цінність кожної особистості не залежить від її здібностей і досягнень;
- кожна особистість має право на освіту та вибір форми навчання;
- особливості кожної людини, дитини – це не перепони, а стимул навчання, катализатор її всебічного розвитку;
- єдність освітнього простору на засадах консолідації парадигм і технологій спеціальної та загальноосвітньої підтримки кожної особистості, індивідуального і диференційованого підходів;
- варіативність освітньо-розвивального середовища;
- добровільність взаємодії та співпраці всіх учасників освітнього процесу;
- активність усіх суб'єктів інклюзивного освітнього процесу.

У контексті реалізації зазначених принципів щодо організації соціальної складової інклюзивного освітнього середовища ЗДО набувають особливої актуальності ідеї вільного виховання М. Монтессорі. Педагогиня вбачала вільне виховання у створенні для дітей таких умов, які б найбільше відповідали їхній природі та сприяли б вільному особистісному розвитку й самовираженню через

реалізацію принципу свободи (свободи пересування в організованому предметно-просторовому середовищі, свободи місця та тривалості діяльності, вільного вибору необхідного матеріалу і партнерів, свободи спілкування й рефлексії тощо). При цьому педагогічне керівництво даним процесом мало бути мінімізованим, без тиску й насилля. Девіз вільного виховання М. Монтесорі – «Допоможи мені зробити це самому».

Найбільш актуальними в організації соціальної складової інклюзивного освітнього середовища ЗДО вважаємо такі провідні ідеї вільного виховання М. Монтесорі: свободи дії та порядку, індивідуалізації, самостійності, активності дитини, її дисципліни [3, с. 56].

Свободу як спонтанну діяльність дитини М. Монтесорі розуміла, з одного боку, як біологічну свободу (свободу зростання, розвиток дитини), а з іншого – як свободу вибору. У першому випадку дитина розглядалась як істота, яка зростає в душі й тілі завдяки внутрішньому імпульсу, закладеному природою, і потребує лише необмеженого простору для послідовного та впорядкованого розкриття своєї сили. Щодо свободи вибору, то М. Монтесорі вважала, що все життя – це існування вільної діяльності, тому дитина, яка розвивається, має вроджену потребу у свободі. Відповідно, сутність освіти педагогиня вбачала не в формуванні особистості дитини, а в організації середовища («умов свободи»), що найкраще відповідає її потребам і здатне «примусити» дитину до самовиховання, самонавчання та саморозвитку (фізичного і духовного), плекаючи вільну, незалежну, соціально адаптовану, самостійну та відповідальну особистість.

Відтак Монтесорі-педагогіка є втіленням ідеї індивідуального підходу до кожної дитини, адже центром освітнього процесу визначено саме дитину – особу, суб'єкта, який сам себе формує та розвиває. М. Монтесорі підкреслювала, що дитина не є індивідом, який ми своєю мудрістю маємо наповнювати; дитина скеровується власним внутрішнім вчителем – своєю індивідуальною природою [3].

Основним чинником розвитку малюка, його природною потребою, показником та ознакою розвитку педагогиня визначала активність. Малюк від народження свого гостро потребує активності, докладає зусилля її (активність) відшукати, задля цього стає на шлях свого розвитку і змушений наполегливо йти цим шляхом. За дитину це зробити не може ніхто. Дитина сама має будувати себе [3, с. 18]. Тож вихователь, організовуючи освітній процес, не повинен відволікати увагу дітей на себе, а має посилено допомагати кожній дитині спрямовувати її дії на вільний вибір і максимальну свободу розвитку індивідуальних проявів, при цьому дотримуватись принципу «Природному розвитку дитини не заважати!» [3, с. 122].

Велику увагу в організації Монтессорі-середовища педагогиня приділяла дисциплінуванню дітей для діяльності, для добра, при цьому не змішуючи добро з абсолютною пасивністю, нерухомістю як показником слухняності. Дисциплінованість М. Монтессорі вбачала в неприпустимості заважати іншим у їхній діяльності, пустувати та шуміти, в обов'язковості ретельного прибирання після себе тощо. Причому досягати цього необхідно було без насильства та примусу, грубості або покарань із боку Монтессорі-педагогів, адже «людина має бути дисциплінована саме свободою в душі її внутрішнього «Я» [3, с. 78].

Отже, технологія вільного виховання М. Монтессорі передбачає не форми, методи й засоби освіти, а створення предметно-просторового середовища, у якому дитина щасливо живе й розвивається на засадах свободи й дисципліни, у властивому саме їй темпі, реалізуючи індивідуальні здібності, потреби та бажання. На підставі зазначеного, а також усвідомлюючи велику роль соціального середовища ЗДО як «третього вчителя», особливо щодо організації інклюзивної освіти, пам'ятаємо про необхідність його базування на інклюзивних цінностях рівності, права, спільноти, поваги до багатоманітності, ненасильства, довіри, радості та інших. Забезпеченню організації такого інклюзивного освітнього середовища ЗДО як гнучкої, індивідуалізованої, комфортної системи умов для освіти кожного вихованця на засадах свободи,

урахування його індивідуальних запитів і потреб сприятиме впровадження ідей вільного виховання М. Монтесорі.

Для цього необхідна готовність педагогів – обізнаність із теорією питання та володіння технологією, методами реалізації. Практика свідчить, що вихователі ЗДО активно використовують переважно систему сенсорного виховання М. Монтесорі, а організація розкритої нами вище середовищної моделі освіти дошкільників на засадах вільного виховання викликає певний страх з огляду на певну неорганізованість, відсутність порядку, неконтрольованість тощо. Зрозуміло, що вихователів значно простіше керувати одним видом одночасної діяльності усієї групи дітей, аніж забезпечувати індивідуальний психолого-педагогічний супровід кожної дитини.

Підготовка фахівців до організації та здійснення психолого-педагогічного супроводу інклюзивного освітнього середовища дошкільного закладу – актуальне й важливе завдання вищої школи та методичної служби ЗДО.

Список використаних джерел

1. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Київ : АТОПОЛ, 2011. 274 с.
2. Кузава І. Б. Роль інклюзивного середовища у формуванні особистості дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2012. Вип. 11. С. 315–318.
3. Монтесорі М. Помогі мне сделать это самому: статьи, советы и рекомендации. Москва : Карапуз, 2000. 272 с.
4. Середовище, що належить дітям : poradnik для педагогів закладів дошкільної освіти / уклад. Н. Софій, Ю. Найда. Київ : ЮНІСЕФ: Крок за кроком, 2019. 65 с.
5. Родіна Н. Особливості формування інклюзивного освітнього середовища для людей з особливими освітніми потребами. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія : Педагогічні науки*. 2021. Вип. 2. С. 72–78.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗДО: АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Оксана Михайлова
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

Доведено, що аксіологічні (ціннісні) позиції сприяють аналізу проблеми ціннісного ставлення до інклюзивної освіти та до дитини з особливими освітніми потребами в системі освіти, де в якості пріоритету є якість життя дитини з особливими освітніми потребами при наявності або відсутності інклюзивного навчання. Аксіологічний підхід є основою інклюзії, в якій зосереджена цінність прийняття права кожної дитини на освіту. Аксіологічний підхід розвиває ідеї гуманізму, активує пошук шляхів розвитку та соціалізації особистості дитини з особливими освітніми потребами в системі дошкільної освіти.

Сучасні науковиці А. Колупаєва та О. Таранченко досліджуючи навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі, також акцентують увагу на важливості реалізації аксіологічного підходу. Дослідниці переконані, що цей підхід спирається на морально-ціннісні норми як основу для розвитку інклюзивної освіти і передбачає реалізацію емпатійних та толерантних основ з одночасним збереженням автономності кожного учасника інклюзивного процесу. В той же час аксіологічний підхід в умовах інклюзивної освіти містить підстави для визначення загальних позицій, що полягають у бажанні дотримуватися морально-етичних норм як запоруки створення гуманістичного і толерантного освітнього середовища. Цільова аксіологічна установка, що проявляється у визнанні цінності кожної дитини, незалежно від її відмінностей чи особливостей, головна мета підготовки майбутніх вихователів до роботи в інклюзивному середовищі ЗДО. Погоджуємось з думкою вчених,

що пріоритетом діяльності вихователя інклюзивної групи є збереження права всіх дітей відкрито транслювати розмаїття поглядів стосовно різних аспектів діяльності [2].

Звертаючись у своєму науковому пошуку до аксіологічного підходу, О. Юдіна структурі готовності педагога до реалізації інклюзивної освіти виокремлює аксіологічний компонент. Він проявляється в осмисленні педагогом педагогічних цінностей, визнанні людини як головної цінності, прийнятті філософії та принципів інклюзивної освіти, прийнятті дітей з ООП та їх рівноправності, виявленні бажання здійснювати допомогу, підтримку цим дітям, бажанні створювати сприятливе освітнє середовище, узгоджувати свою діяльність з інтересами та потребами дітей, допомагати дітям усвідомлювати свою рівноправність, поважати цінність кожного, налаштовувати, вмотивовувати дітей на взаємодію та партнерство. Ця думка є близькою до нашого дослідження, адже формування досвіду ціннісного ставлення є основою для успішної реалізації інклюзивної освіти.

Баришева Т. та Аляб'єва Н., досліджуючи проблему аксіологічного підходу в професійній освіті здобувачів, вважають даний підхід невід'ємною частиною гуманістичної педагогічної традиції, згідно якої людина є «найвищою цінністю суспільства та самоціллю суспільного розвитку. В рамках цього підходу майбутній педагог інклюзивної освіти – цілісна особистість, яка готова приймати унікальність дитини з особливими освітніми потребами, як ціннісну характеристику окремого індивіда, яка володіє особливим типом мислення та інклюзивною педагогічною культурою.

Н. Суховієнко досліджуючи проблему підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти, виділяє аксіологічний підхід як такий, що акцентує увагу на ціннісному сприйнятті вихователем своєї діяльності. Важливість використання цього підходу дослідниця пояснює тим, що в «орієнтації професійної освіти на формування у здобувачів вищої освіти системи загальнолюдських і професійних цінностей, визначається їхнє

ставлення до світу, до своєї діяльності, до самого себе як людини і професіонала. Реалізація аксіологічного підходу з позиції ціннісного відношення містить різноманітні вектори його розгляду: визначення майбутнім вихователем освіти як цінності, визначення майбутнім вихователем ціннісного потенціалу інклюзивного освітнього середовища для дитини, визнання майбутнім вихователем особистості кожної дитини як найвищої цінності у своїй діяльності. Аксіологічний підхід у сфері підготовки майбутніх вихователів дає можливість знайти його на всіх рівнях взаємодії – між вихователем та дитиною, між вихователем та суспільством, між вихователем та освітою. Погоджуємось з узагальненням думки Н. Суховієнко, що аксіологічний підхід є універсальним і обов'язковим для включення в процес підготовки майбутніх вихователів до роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти [4].

Як зазначає Т. Райчева, використання аксіологічного підходу має значний вплив для особистості, але якщо будуть дотримані певні умови: «якщо процес професійної підготовки вихователя в своїй основі містить аксіологічні складові, а також логічно підпорядкований розвитку ціннісної сфери особистості; якщо мета професійної освіти вихователя базується на аксіологічних орієнтирах; якщо аксіологічні цінності визначають життєву позицію майбутнього вихователя й реалізовані в його діяльності.

3. Шевців, аксіологічний підхід до професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи в інклюзивному середовищі тлумачить як орієнтир цілеспрямованого відбору цінностей, який забезпечує формування позитивних мотивів і розвиток ціннісного ставлення до професійної діяльності. Реалізація аксіологічного підходу, на думку вченої, забезпечує формування гуманістичного типу особистості здобувачів вищої освіти, прийняття ними гуманістичних цінностей, що є утворенням важливих морально-особистісних якостей: толерантності, альтруїзму, честі, відповідальності, гідності.

На думку, Є. Кетриш, полем проблеми якої було дослідження готовності педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти, аксіологічний підхід є системою ціннісних орієнтацій, які складають змістовну частину підготовки педагогів та проектують внутрішню основу їх відношення до інклюзивної освіти та до дітей з особливими освітніми потребами [1].

Досліджуючи аксіологічні аспекти професійної готовності педагогів до інклюзивної освіти Є. Кутепова, А. Сунцова аксіологічному підходу надають фундаментальне значення, адже саме аксіологія розкриває значимість ціннісних переживань вихователя та дитини, важливість розбудови стереотипів, внутрішніх переживань, бар'єрів та виводить на продуктивну взаємодію [3].

В рамках аксіологічного підходу інклюзія враховує як потреби, так і спеціальні умови та підтримку, які необхідні дітям та педагогам для досягнення мети. Аксіологічний підхід у контексті загальної мети нашого дослідження є ключовим інструментом в контексті з методологічним підходом, які визначають особливості професійної підготовки майбутніх вихователів до роботи в інклюзивній групі закладу дошкільної освіти.

Аксіологічний підхід визначає змістові аспекти професійної підготовки, зорієнтовані на формування ціннісного ядра особистості майбутнього вихователя інклюзивної групи закладу дошкільної освіти. Знання, розуміння та прийняття цінностей інклюзивного суспільства, формування власного інклюзивного світорозуміння, наслідування принципів інклюзії на практиці – основні результати використання аксіологічного підходу у процесі підготовки майбутнього вихователя в інклюзивному середовищі ЗДО.

Отже, аксіологічний підхід підготовки майбутніх вихователів в нашому дослідженні передбачає формування у здобувачів вищої освіти ціннісного ставлення до роботи в інклюзивному середовищі ЗДО, і задає загальну спрямованість інтересам і прагненням особистості, ієрархію індивідуальних переваг, мотиваційну програму діяльності й, у кінцевому підсумку, визначає

рівень готовності майбутнього фахівця до реалізації професійних завдань в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Кетриш Є. В. Готовность педагога к работе в условиях инклюзивного образования : монография. Екатеринбург : Изд-во Рос. гос. проф.-пед. ун-та, 2018. 120 с.

2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навч.-метод. посібник. Харків : Ранок, 2019. 304 с.

3. Кутепова Е. Н., Сунцова А. С. Аксиологические аспекты профессиональной готовности педагогов к инклюзивному образованию. *Образование лиц с особенностями психофизического развития: традиции и инновации* : материалы междунар. науч.-практ. конф., г. Минск, 25–26 окт. 2018 г. Минск : БГПУ, 2018. С. 165–168.

4. Суховієнко Н. А. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Хмельницький, 2018. 288 с.

УДК 373.2.091.21-056.26

ФОРМУВАННЯ АДАПТИВНО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА В ІНКЛЮЗИВНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Оксана Ожга
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

Концепція інклюзивного освітнього закладу, в основі якої визнання цінності кожної дитини незалежно від особистості, психофізичних

особливостей, пізнавальних, академічних і інших досягнень, визначає головну умову інклюзії – заклад освіти пристосовується до дитини, а не навпаки.

Сучасний заклад дошкільної освіти, що працює в інноваційному інклюзивному режимі на основі нових педагогічних технологій, адекватних умовам, що змінюються, повинен створювати відповідне своєму статусу варіативне адаптивно-виховне середовище, яке відповідатиме особливим освітнім потребам кожної дитини, забезпечуючи процеси адаптації і інтеграції дітей в загальноосвітньому просторі незалежно від стану здоров'я, рівня розвитку, соціально-економічного статусу батьків і інших відмінностей.

На підставі аналізу змісту освітньої діяльності стосовно інклюзивної освіти визначаємо адаптивно-виховне середовище інклюзивного закладу дошкільної освіти як складну систему включення кожної дитини в інклюзивний освітній простір ЗДО, що становить взаємопов'язану сукупність цілеспрямовано організованих керованих просторів (компонентів): освітнього (когнітивно-креативного – система знань, умінь і навичок дітей, що обумовлена креативністю професійного мислення педагогів; комунікативно-рефлексивного - комунікативних навичок, що забезпечують необхідну взаємодію в системі «педагог-дитина» «дитина-дитина»; культурно-поведінкового – вербальні і невербальні навички і уміння толерантності суб'єктів освітнього процесу: дітей, педагогів) і здоров'язберігаючого (емоційно-психологічний клімат в ЗДО в цілому і в кожній групі окремо), які забезпечують реалізацію адаптивної функції освітнього закладу. Воно функціонує на основі складної педагогічної взаємодії педагога і дитини, спрямоване на усунення перешкод, що заважають успішному просуванню дитини в навчанні, спираючись на знання її адаптивних можливостей.

Формування адаптивно-виховного середовища інклюзивного закладу освіти, на нашу думку, повинно ґрунтуватися на гуманістичних засадах. Модель формування адаптивно-виховного середовища, включає мету, проектування, діяльність спрямована на формування структурних компонентів

середовища (валеологічного / здоров'язбережувального, когнітивно-креативного, комунікативно-рефлексивного, культурно-поведінкового).

Управління реалізацією складових формування адаптивно-виховного середовища дозволяє використовувати комплекс різних форм управління. На наш погляд, ефективним є використання елемента прямого адміністративного управління; перш за все це функції ініціатора, консультанта, координатора, які напряду пов'язані з авторитетом керівника, розподіл функціональних обов'язків між усіма учасниками цього процесу.

Актуальним для формування адаптивно-виховного середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти є створення особливих групових структур, наділених правом самостійного ухвалення рішень.

Аналіз літератури (А. Моїсєєв, В. Лазарєв, Л. Новікова, М. Поташник, Н. Селіванова, Є. Ямбург та інші) дозволили виявити організаційно-педагогічні умови, що забезпечують формування адаптивно-виховного середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти:

- забезпечення формування всіх компонентів адаптивно-виховного середовища в інклюзивному закладі дошкільної освіти, що обумовлюють включення – інклюзію кожної дитини відповідно до соціальних норм і вимог державного стандарту освіти;
- організовується цілеспрямований пошук внутрішніх ресурсів освітнього закладу, що стимулює його розвиток з урахуванням потреб адаптивно-виховного середовища;
- заклад освіти оперативно реагує на інформацію дієвого зворотного зв'язку, спрямованого на усунення перешкод, що заважають успішній адаптації кожної дитини до освітнього простору закладу дошкільної освіти.

Результати проведеної роботи підтвердили доцільність використання в педагогічній практиці визначених організаційно-педагогічних умов формування адаптивно-виховного середовища у інклюзивному закладі дошкільної освіти: забезпечується формування всіх компонентів адаптивно-

виховного середовища в інклюзивному закладі дошкільної освіти, що обумовлюють включення – інклюзію кожної дитини відповідно до соціальних норм і вимог державного стандарту освіти; організовується цілеспрямований пошук внутрішніх ресурсів освітнього закладу, що стимулює його розвиток з урахуванням потреб адаптивно-виховного середовища; заклад освіти оперативно реагує на інформацію дієвого зворотного зв'язку, спрямованого на усунення перешкод, що заважають успішній адаптації кожної дитини до освітнього простору закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Бузова А., Долинна О., Низковська О. Планування освітнього процесу в сучасному дошкільному закладі. *Дошкільне виховання*. 2002. № 11. С. 12–15.
2. Інклюзивний простір. Порадник для педагогів та батьків : навч.-метод. посібник / уклад. Т. В. Логвін. Чернігів : Десна : Поліграф, 2018. 188 с.
3. Коваленко О. Створюємо умови для розвитку. *Дошкільне виховання*. 2009. № 11. С. 20–21.

УДК 373.2.016:81

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРАЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ

Наталя Савченко

*Костянтинівський ДНЗ № 15 «Колосок»
міської ради м. Костянтинівка*

Ідеї інтегрованого навчання сьогодні особливо актуальні, оскільки сприяють успішній реалізації нових освітніх завдань, визначених державними документами. Інтеграція в освіті передбачає створення принципово нової навчальної інформації з відповідним змістом навчального матеріалу, навчально-

методичним забезпеченням, новими технологіями, створює нові умови діяльності педагогів та вихованців і представляє собою дієву модель активізації розумової діяльності та розвиваючих прийомів навчання.

Цілісно-інтегративний підхід до педагогічного процесу в дошкільній освіті дозволяє сформувавши у дітей цілісну картину світу, загальні вміння, системні знання, посилити світоглядну спрямованість інтересів; більш ефективно сформувавши їх переконаність та досягти всебічного розвитку особистості. Завдання педагога - наповнити діяльність групи дітей цікавими темами, справами, проблемами, ідеями, включити кожен дитину в змістову діяльність, сприяти реалізації її інтересів та життєвої активності.

Головний зміст - втілювати в повсякденне життя шляхом взаємопроникнення усіх природних для дошкільників видів діяльності, головна з яких гра. Для таких занять характерна змішана структура, що дозволяє маневрувати при організації змісту, викладати окремі його частини різними засобами. Педагог має вміти не тільки варіювати види роботи під час заняття, але й бути емоційним, артистичним, використовувати максимум наочності, елемент казки, сюрприза; переміщуватися у груповому просторі, використовувати динамічні, релаксаційні паузи, мовлення з рухами.

Основні завдання пов'язані з розвитком інтересів, здібностей кожної дитини, стимулюванням активності, самостійності. Це дозволяє дитині виявити індивідуальність, ініціативу, допитливість, пізнавати довкілля без примусу, прагнути до творчого відображення пізнаного.

На заняттях педагог вчить самостійно застосовувати свої знання, здійснювати пошукову діяльність, помічати та усвідомлювати суперечності в судженнях, формулювати висновки, порівнювати, модулювати, аналізувати.

Слід зазначити найбільш важливі цілі інтегрованих занять:

- систематизувати, поглибити, узагальнити особистий досвід дитини;
- забезпечити засвоєння нових засобів дій для усвідомлення зв'язків та залежностей, які у повсякденних справах приховані від дитини;

- створити умови для використання наявних знань, умінь та навичок в різноманітних ситуаціях (життєвих, ігрових, спеціально створених).

Для формування життєвого досвіду дитини та її власного «Я» велике значення має спілкування як специфічна діяльність, спрямована на особистість іншої людини. Інтеграція освітнього процесу зумовлює розмаїття комунікативних форм, які сприяють різнобічному розвитку. В особистому спілкуванні створюються передумови для засвоєння різних стратегій (колективна, індивідуальна, симбіозна) та рівнів взаємин (функціонально-рольові, емоційно-оцінювальні, особистісно-сміслові).

У структурі Базового компонента мовленнєвий розвиток дітей передбачений в різних напрямках діяльності, що підкреслює пріоритет формування мовленнєвої особистості перед просто оволодінням дитиною певних вмінь та навичок вербального спілкування, обумовлює різноманітність комунікативно-мовленнєвих форм. Спостереження показують, що сучасні діти стають більш пасивні у спілкуванні з однолітками та дорослими. Сьогодні технічні засоби займають майже весь час і, як наслідок, заблоковані здібності дивуватися, співчувати, бажання пізнавати щось нове. Мовленнєва компетентність передбачає розвиток у дитини пізнавальної активності, творчого ставлення до дійсності, готовності знаходити засоби вирішення проблем, перенесення знань в нові умови.

Практика показала, що найбільш ефективними прийомами формування мовленнєвої компетентності є наступні:

- порівняльний аналіз, зіставлення, пошук, евристична діяльність;
- проблемні запитання, стимулюючі прояв спільних із педагогом «відкриттів», що допомагають дитині знайти відповідь;
- різноманітні мовленнєві дидактичні ігри для знайомства з культурно-мовленнєвими еталонами, активізації словника, розширення уявлень про різноманіття граней рідної мови, виховання почуття впевненості у своїх силах.

Традиційно центральним завданням лексичного розвитку в дошкільному віці вважалося розширення словникового запасу у процесі ознайомлення з навколишнім світом, тобто кількісне його нагромадження у словнику.

Однак навколо лексичної одиниці створюється нескінченне різноманіття структурно-системних зв'язків. Людина оперує не окремими словами, а вибирає слово, щоб висловити думку. Отже, крім кількісного зростання, головною умовою усвідомленої побудови мовлення є формування у дитини розуміння семантичного значення, змістової структури слів. Ця робота передбачає формування вміння підбирати найбільш доцільні для конкретної ситуації слова, ознайомлення з поняттями полісемії, з антонімічними і синонімічними відношеннями, переносними значеннями слів та словосполучень (метафора, фразеологізми, образні висловлювання, прислів'я).

Розроблений нами навчальний матеріал успішно використовується в корекційному дошкільному закладі та націлює не на просте оволодіння певними знаннями, вміннями, досвідом, а на розширення інформаційного поля, дає можливість вихованцям вийти за межі вузьких завдань, викликає інтерес та відчуття причетності до вирішення завдань проблемного характеру. Даний навчальний матеріал може бути цікавий і для інклюзивних дошкільних груп. Успішному вирішенню завдань якісного оволодіння лексиною допомагає використання ігор, вправ, цікавого матеріалу, які роблять навчання дітей більш радісним, цікавим. Підвищена стомлюваність долається зміною видів діяльності, різноманіттям завдань, нестійка увага – ігровими ситуаціями. Діти краще запам'ятовують те, що цікаво.

«Зробити серйозне заняття для дитини цікавим – ось це завдання початкового навчання». К. Д. Ушинський.

Пропоновані ігри та вправи сприяють формуванню мовленнєвої компетентності дітей, а в їх основі лежить інтеграція прийомів. Мета ігор – розширення лексики, розвиток фонематичного слуху, розуміння семантичного значення слів, розвиток психічних функцій (пам'яті, уваги, мислення),

стимулювання до прояву ініціативи у спілкуванні. Нами розроблено дидактичний матеріал на всі звуки. Наприклад, для закріплення звука [р]:

<p><u>Гра «Зміни 1-й звук»</u></p> <p>хобот – танець – нога – газ – поза – лама – макети – мука – мак –</p> <p><u>Вправа «Склади речення»</u></p> <p>Рита і Рома розфарбували різнокольоровими ручками радісного робота.</p>	<p><u>Гра «Допитливий»</u> (відповіді на запитання)</p> <p>- Хто? (рись) - Яка? (розкішна) - Із ким? (з росомахою) - Де? (на ринку) - Що робили? (різали) - Що? (редиску) - Яку? (рожеву)</p>	<p><u>Гра «Запам'ятай та підбери»</u></p> <p>1) «Рукою подати», «Розвісити вуха», «Розкрити рота», «Раз плюнути», «Рука не піднімається», «Руки не доходять».</p> <p>2) «Рибам - вода, птахам - повітря, а людині - вся земля», «Рибалка рибалку бачить здалеку».</p>
<p><u>Гра «Скажи навпаки»</u></p> <p>кривий - /рівній/, клеїти - /різати/, збирати - /розкидати/, сумний - /радісний/, загортати - /розгортати/</p>	<p><u>Гра «Запам'ятай пару»</u></p> <p>-космос-ракета; -луг-ромашка; -антилопа-роги; -тайга-рись; -двері-ручка; -магазин-робот.</p>	<p><u>Гра «Що спільного?»</u></p> <p><u>Між</u> раком та крабом, ракетою та кометою, рибою та човном, риссю та білкою, роботом та людиною, річкою та струмком?</p>

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Теоретичні аспекти виховання мовної особистості дошкільника. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки.* 2005. № 2. С. 21–27.

2. Гавриш Н. В. Сучасне заняття в дошкільному закладі : навч.-метод.

посібник. Луганськ, 2007. 495 с.

3. Крутій К. Л. Термінологічне поле інновацій в дошкільній освіті. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя*. 2006. № 5. С. 6–9.

4. Методичне забезпечення інтеграційних процесів розвитку здібностей дошкільнят. Донецьк : ІППО, 2006. 92 с.

УДК 373.2-056.2/.3

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ТА РІВНИЙ ДОСТУП ДО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗДО

Катерина Суятинова
*Криворізький державний
педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

Актуальність дослідження. Поняття «інклюзивна освіта», «інклюзивне навчання» є ключовими у ряді визначальних міжнародних / державних документах, які допомагають усувати бар'єри в системі освіти та системі підтримки дітей з особливими освітніми потребами (ООП), залучати батьків до процесу навчання, дітям з ООП соціалізуватися та формувати соціальну компетентність, а саме: Декларація ООН про права людини, Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960), Конвенція про права дитини (1989), Всесвітня декларація про освіту для всіх (1990), Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів (1993), Саламанкська декларація (1994), Конвенція ООН про права людей з інвалідністю (2006), Концепція розвитку інклюзивної освіти» (2010), Регламент ЄС № 305/2011 Європейського Парламенту та Ради (2011), Закон України «Про освіту», Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017—2026 рр., Національна стратегія із створення

безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, Закон України «Про дошкільну освіту» та ін. Так, в основі міжнародних стандартів прав людини лежить забезпечення доступу до соціальних прав кожної людини. Згідно нормативних документів України одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти є соціальна модель навчання осіб з ООП, створення безбар'єрного освітнього середовища, виконання ключових завдань інклюзивної освіти.

Метою нашого дослідження є проблема безбар'єрності та рівного доступу до освітнього середовища, зокрема в закладах дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. У схваленому проєкті нової редакції Закону України «Про дошкільну освіту» пропонувалися покращені умови для здобувачів дошкільної освіти. Серед умов була наступна: «забезпечення рівного доступу дітей до якісної дошкільної освіти, зокрема шляхом створення територіальної та безбар'єрної інфраструктури, запровадження інклюзивних форм, методів, змісту, подолання мовних бар'єрів і забезпечення права дитини на здобуття освіти мовою корінного народу чи національної меншини України, а дітям із порушенням слуху – права на здобуття дошкільної освіти українською жестовою мовою».

Так, проблема дослідження «середовища» не нова. В науковій літературі знаходимо про «освітнє середовище», «навчальне середовище», «виховне середовище», «розвивальне середовище», «предметно-розвивальне середовище», «оточуючий простір» та ін. У нашому дослідженні ми акцентуємо увагу на доробку науковців, які вивчали середовище закладу дошкільної освіти: Т. Бреусова, А. Вербенець, І. Євтушенко, Є. Зворигіна, І. Карабаєва, Т. Комарова, О. Кошіль, О. Крежевских, К. Крутій, С. Литвиненко, О. Малихіна, Л. Парамонова, М. Полякова, Т. Русакова, Л. Терещенко, М. Урбанська, О. Філіпс, Є. Царегородцева, Ю. Шумілова та ін. Приходимо до висновку, що освітнє середовище це сукупність створених умов та можливостей у закладі дошкільної освіти, активна взаємодія педагога, батьків та дитини, під час якої відбувається формування життєвих цінностей дошкільників, набуття ними

компетентностей, засвоєння соціального досвіду, становлення особистості та всебічного розвитку.

У науковий обіг А. Колупаєвою було введено дефініцію «інклюзивне освітнє середовище», яке деякі дослідники використовуються як синонім «безбар'єрне освітнє середовище». Науковці розмірковують над останнім поняттям у таких контекстах: «Безбар'єрне середовище – це середовище, що доступне всім членам міського суспільства, незалежно від їх віку, стану здоров'я, ступеню їх соціальної та фізичної активності, не має фізичних або моральних перешкод, що заважають активній життєдіяльності людей, які у ньому перебувають» [6, с. 5].

«Безбар'єрне середовище – комплекс заходів для забезпечення доступності та створення рівних можливостей для осіб з особливостями психофізичного розвитку в усіх галузях життя суспільства» [2].

Однозначне тлумачення дефініції «інклюзивне освітнє середовище» знаходимо в тексті Закону України «Про освіту», а саме: «сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей».

Першим, хто запропонував рішення, що дозволили розкрити питання створення безбар'єрного середовища, був американський архітектор Рон Мейс, який з дитинства був хворий на поліомієліт. Ці обставини посприяли визначенню ним декількох принципів універсального дизайну, які й сьогодні використовуються у всіх сферах життєдіяльності. Саме сім принципів, запропонованих Роном Мейсом, є економічно ефективним підходом, що задовольняє потреби всіх сучасних користувачів: 1) рівноправне використання; 2) гнучкість у використанні; 3) просте та зручне використання; 4) сприйняття інформації, незважаючи на сенсорні можливості користувачів; 5) припустимість помилок; 6) низький рівень фізичних зусиль; 7) наявність необхідного розміру і простору [1, с. 106–116].

У посібнику М. Порошенко знаходимо визначення про універсальний

дизайн у сфері освіти: «це дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм і послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну» [3, с. 107].

Авторський колектив С. Зубченко, Ю. Каплан, Ю. Тищенко провели дослідження в межах ініціативи першої леді України О. Зеленської «Без бар'єрів» і дійшли висновку, що «соціальна інклюзія та створення безбар'єрного середовища в Україні традиційно розглядаються у контексті політики щодо людей з інвалідністю, представників маломобільних груп» [4]. Натомість у розвинених країнах «до цільових груп залучають не тільки осіб з функціональними порушеннями працездатності та інвалідністю, а й людей старшого віку, матерів з дітьми до 6 років, дітей, що залишилися без батьківського піклування, та молодь» [4]. Серед рекомендацій для посилення соціальної інклюзії в Україні виокремлено напрям освітньої політики: «розвиток та впровадження політики освіти впродовж життя з урахуванням прав та інтересів маломобільних груп, молоді, жінок з дітьми до 6 років, людей старшого віку. Такий підхід розширює можливості представників цільових груп до соціальної інтеграції, сприяє розвитку інклюзивної системи освіти, дистанційного навчання, зокрема й професійних навичок та набуття новітніх компетенцій. Залученню до інформаційного суспільства допоможуть: розвиток комп'ютерної грамотності, знання іноземних мов, технологічна культура та соціальні навички» [4].

Дослідниця У. Токарева зауважила, що для «подальшого розвитку інклюзивної освіти та створення безбар'єрного середовища слід звернути увагу на необхідність у системі дошкільної освіти забезпечити раннє втручання та ранню педагогічну допомогу дітям, які мають особливі освітні потреби, та визначити у дошкільних закладах можливості виховання таких дітей, що потребує додаткового фінансування та забезпечення відповідними фахівцями. Для того щоб створити відповідний супровід таких дітей потрібне раннє

виявлення порушень у розвитку дитини та надання їй комплексної медико психолого педагогічної допомоги, запровадження програм патронату таких сімей та створення відповідної електронної бази даних, що дозволить у подальшому врахувати індивідуальні особливості кожної дитини при переході до середньої освіти та визначити необхідну форму навчання» [5, с. 89–94].

Зазначимо, що у м. Кривий Ріг 5 років поспіль діє програма бюджету участі, що дає можливість мешканцям міста пропонувати проекти, які можуть бути реалізовані місцевою владою у наступному році. Кожен мешканець міста / ОТГ може подати проєкт, пов'язаний з покращенням життя в місті / ОТГ, узяти участь у конкурсі, перемогти в голосуванні і спостерігати за тим, як його проєкт реалізують в рамках бюджету. Заявки і голосування проводяться на платформі «Громадський проєкт». Дана платформа дозволяє брати участь у конкурсі on-line. Так, наприклад, КЗДО (ясла-садок) КТ № 125 КМР подали проєкт «Ресурсна кімната – безбар'єрний простір, покликаний допомагати дітям створити своє майбутнє», а Криворізька гімназія №58 КМР – «Безбар'єрний освітній простір – відповідь на виклики сучасності». Очікуємо на результати голосування.

Висновки. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти відіграє важливу роль у становленні особистості дитини. Навчання, виховання і розвиток дошкільників напряду залежить не тільки від батьків, а й від професійної підготовки майбутніх вихователів / логопедів – фахівців, які зможуть врахувати запити батьків, можливості дитини, створять індивідуальну траєкторію розвитку та допоможуть бути активними членами суспільства.

Список використаних джерел

1. Кривуц С. В., Катріченко К.О. Засоби організації території парків на основі принципів універсального дизайну. *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті*. 2016. № 3. С. 40–43.
2. Нагорна О. В. Застосування технологій інклюзивної освіти як засіб

створення безбар'єрного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *International Academy Journal Web of Scholar*. 2020. No 1(43). URL : <https://rsglobal.pl/index.php/wos/article/view/326> (дата звернення: 01.12.2021).

3. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навч. посібник. Київ : Агентство «Україна», 2019. 300 с.

4. Створення безбар'єрного середовища та соціальна інклюзія: світовий досвід для України : аналіт. доп. / С. О. Зубченко, Ю. Б. Каплан, Ю. А. Тищенко. Київ : НІСД, 2020. 24 с.

5. Токарева У. Д. Публічне управління створенням безбар'єрного середовища в освітній сфері. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 12. С. 89–94.

6. Формування безперешкодного середовища для маломобільних груп населення : навч.-метод. посібник / уклад.: Ю. П. Єгоров, Л. В. Полікарпова, Д. Л. Надточий. Запоріжжя, 2012.

УДК 378.14:373.211.24

ОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ООП ДО НОВИХ СОЦІАЛЬНИХ УМОВ

Ольга Шадюк, Віта Бугай
*Рівненський державний
гуманітарний університет,
м.Рівне*

Сучасне українське суспільство характеризується як суспільство перехідного періоду з властивими йому духовними орієнтирами, нормами й цінностями, які є надто неоднозначними й суперечливими. Це зумовлює становлення нового типу особистості – особистості, яка могла б належно адаптуватися до швидких змін умов та способу життя [1, с. 5].

Адаптація є предметом сучасних теоретичних та практичних досліджень, що пов'язано з об'єктивною потребою суспільства у формуванні соціальної мобільності особистості на різних вікових етапах [1, с. 13]. Ще більшої значущості набуває ця проблема у зв'язку з модернізацією системи освіти в Україні, а особливо в процесі інклюзивного навчання, адже діти з особливими освітніми потребами мають і особливості в адаптації до нових соціальних умов.

В останні роки, в усьому світі відзначається збільшення кількості дітей, які потребують додаткової уваги та піклування суспільства через те, що мають порушення у стані фізичного та психічного здоров'я. Такі діти важко оволодівають комунікативними навичками, усним та писемним мовленням, в них важко формуються математичні уявлення. На жаль, байдужість, бездуховність сучасного суспільства – основні перепони до успішної адаптації дітей з ООП [3, с. 5].

Варто зазначити, що ефективність адаптації та особистісного розвитку дітей з ООП залежить від того, наскільки успішно будуть підготовлені ці діти до нових умов.

Кожна дитина – особлива, і незалежно від стану свого здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, вона має право на 50 повноцінне життя, освіту, якість якої, ні в якому разі, не повинен, відрізняється від якості освіти решти людей [2, с. 49].

Нова соціокультурна ситуація і вимоги суспільства до особистості доводять, що сучасне покоління дітей поступово зіткнеться з необхідністю оволодіти наукою виживання на основі розвитку соціально-психологічних засобів пристосування до різноманітних, в тому числі й екстремальних ситуацій. Отже, діти мають практикуватися у входженні до соціального середовища, розвивати в собі мобільність, гнучкість поведінки, адаптивні механізми, а особливо це важко дається дітям з особливими освітніми потребами [1, с. 5].

Діти з особливими освітніми потребами дуже чутливі, емоційні і тонко

відчувають, коли педагог ставиться прихильно до їхніх почуттів, думок, ідей. Одним із методів досягнення емоційної рівноваги дитини є подолання її невпевненості та відчуття страху перед навколишнім середовищем. Зважаючи на це, важливим чинником адаптації дітей з особливими освітніми потребами до нових соціальних умов, є забезпечення їх емоційної рівноваги. Пріоритетна роль у цьому питанні належить вихователю, адже саме він несе відповідальність за ефективність педагогічної взаємодії [4].

О. Петровський розробив теорію розвитку особистості як процесу входження її в різні соціальні групи. Згідно з цією теорією входження індивіда в життя, як соціальної істоти, вимагає від нього проходження трьох фаз соціального розвитку: адаптації до норм та форм взаємодії й діяльності, що є дієвими у цій спільноті; індивідуалізації як задоволення потреби індивіда в максимальній персоналізації; прояв власної індивідуальності, її фіксація у структурі особистості; інтеграції, яка визначається протиріччями між бажанням бути ідеально представленим власними відмінностями й особливостями і потребами групи прийняти лише ті особливості, які сприяють груповому розвитку, чим й спрямовують розвиток індивіда як особистості [1, с. 11].

Отже, освіта потребує ґрунтовних досліджень у пошуках кращих варіантів побудови адаптивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами. Варто зазначити, що увесь процес навчання і виховання дітей з ООП повинен бути спрямований на те, щоб забезпечити її успішну адаптацію до нових соціальних умов.

Список використаних джерел

1. Захарова Н. М. Адаптація дітей дошкільного віку до сучасного соціального простору : монографія. Донецьк : Ноулідж, 2010. 218 с.
2. Круглик А. С., Меркулова Н. В. Проблеми адаптації дітей з особливими освітніми потребами до загальноосвітнього навчального закладу. URL: <http://eprints.mdu.edu.ua/id/eprint/3561/1/%D0%BA%D1%80.pdf> (дата звернення:

11.11.2021).

3. Соціальна адаптація дітей з особливими освітніми потребами до навчання в школі : навч. посібник / уклад. О. М. Холодїй. Черкаси, 2014. 125 с.

4. Соціальна адаптація дітей з особливими потребами: URL: http://livecole97.at.ua/INKLUZIA/socialna_adaptacija-n.pdf (дата звернення: 11.11.2021).

**ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО І
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

УДК 373.2.015.31;173.7

**ВПЛИВ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН
НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Ольга Канарова
*Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь*

Проблеми сімейного виховання завжди привертали увагу педагогічної науки, адже сім'я – один із найважливіших виховних інститутів, значення якого для особистості важко переоцінити. Сьогодні сім'я переживає серйозні труднощі, що значною мірою зумовлено кризовими явищами, притаманними українському суспільству в цілому, що негативно позначаються на внутрішньо сімейній атмосфері.

Актуальність проблеми сімейного виховання дітей у сучасних умовах, спонукає до пошуків таких педагогічно зумовлених підходів до її розв'язання, які забезпечували б орієнтацію батьків на дитину як на особистість, надавали б можливості для її гармонійного розвитку, враховуючи при цьому індивідуальні особливості.

По-перше, в теперішній час проблема дитячо-батьківських відносин як фактора психічного благополуччя дітей в умовах сім'ї набуває особливої актуальності, так як являється однією із найважливіших складових державної політики збереження здоров'я нації.

По-друге, актуальність даної роботи обумовлює складна ситуація в

сучаснім суспільстві, яка аж ніяк не ідеальна. У світі багато жорстокості, зла, байдужності людей до навколишніх, а часом навіть до своїх рідних і близьким. Злочинність росте з кожним днем. І все це, найчастіше, результат неправильного виховання, результат насильства в родині, результат прояву агресії батьків стосовно дітей, або проста байдужність.

По-третє, сім'я, на думку вчених, єдиний соціальний інститут, який забезпечує ефективне виховання дітей.

У словнику С. І. Ожегова сім'я визначається як група живуть разом родичів [2]. У східно-слов'янських мовах це слово пов'язане з поняттям територіальної спільності. Незаперечна зв'язок слова «сім'я» з давньоруськими поняттями «насіння» – «потомство і семьіться», «сходитися», «нагромаджується».

Традиційно головним інститутом виховання особистості дитини є родина. Те, що дитина здобуває в сім'ї, вона зберігає протягом усього наступного життя. У ній закладаються основи особистості дитини, і до вступу в школу вона уже більш ніж наполовину сформувалася як особистість [1].

А.А. Осіпова у своїй праці «Загальна психокорекція» виділяє основні функції та завдання сім'ї:

1. Виховна функція сім'ї полягає в тому, щоб задовольняти індивідуальні потреби в батьківстві у контактах з дітьми і їхнім вихованням.

2. Господарсько-побутова функція сім'ї складається в задоволенні матеріальних потреб сім'ї й у сприянні збереження їхнього здоров'я.

3. Емоційна функція сім'ї полягає в тім, щоб задовольняти потреби її членів у симпатії, повазі, визнанні, емоційній підтримці, психологічному захисті.

4. Функція духовного (культурного) спілкування несе в собі задоволення потреб у спільному проведенні дозвілля, взаємному духовному збагаченні.

5. Функція первинного соціального контролю забезпечує виконання членами родини соціальних норм.

б. Сексуально-еротична функція полягає в задоволенні сексуально-еротичних потреб родини [3].

Функції сім'ї згодом перетерплюють визначені зміни: одні втрачаються, інші з'являються відповідно до нових соціальних умов, треті-змінюють своє положення в загальній структурі. Функції сім'ї можуть бути порушені. У цьому випадку її життєдіяльність порушується, утрудняється виконання функцій. Сприятливі порушенням може широкі коло факторів: особливості особистостей її членів і взаємин між ними, визначені умови життя сім'ї.

Завдання сім'ї полягають у тому, щоб: створити максимальні умови для росту і розвитку дитини; забезпечити соціально-економічний і психологічний захист дитини; передати досвід створення і збереження сім'ї, виховання в ній дітей і відносини до старшого; навчити дітей корисним прикладним навичкам і умінням, спрямованим на самообслуговування; виховати почуття власного достоїнства, цінності власного "Я", гуманного ставлення до людей, природи та навколишнього світу, що засноване на емпатії. Як засвідчують дослідження Л. Врочинської, саме емоційний стан дітей є однією з найважливіших причин їх гуманної або негуманної поведінки [2].

Сімейне виховання повинне ґрунтуватися на визначених принципах і мати визначений зміст, що спрямовано на розвиток усіх сторін особистості дитини: гуманність і милосердя до зростаючої людини; залучення дітей у життєдіяльність сім'ї як її рівноправних учасників; відкритість і довірчість відносин з дітьми; оптимістичність взаємин у сім'ї; послідовність у своїх вимогах (не вимагати неможливого); надання посильної допомоги своїй дитині, готовність відповідати на питання [3, с. 710].

Отже метою сімейного виховання є формування таких якостей особистості, що допоможуть гідно перебороти труднощі і перешкоди, що зустрічаються на життєвому шляху. Розвиток інтелекту і творчих здібностей, первинного досвіду трудової діяльності, моральне і естетичне формування, емоційна культура і фізичне здоров'я дітей, їхнє щастя – усе це залежить від сім'ї, від батьків, і все

це складає завдання сімейного виховання.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Формирование общественной направленности ребенка-дошкольника в игре. Киев : Вища шк., 1998. 60 с.
2. Врочинська Л. І. Виховання гуманної поведінки дітей старшого дошкільного віку у процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08. Київ, 2009. 218 с.
3. Ожегов С. И. Словарь русского языка. Москва : Русский язык, 1991. 917 с.
4. Осипова А. А. Общая психокоррекция : пособие для студентов вузов. Москва : Сфера, 2010. 512 с.

УДК 373. 34

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО КОМФОРТУ ДИТИНИ В СІМ'Ї

Крістіна Лагода
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

Виховання емоційної зрілості особистості, її переживань і почуттів є не менш важливим педагогічним завданням, ніж розвиток інтелектуальної сфери дитини. У житті дитини неодмінно мають панувати позитивні емоції як першооснова для її нормального психічного розвитку. На цьому наголошує гуманна особистісно зорієнтована педагогіка. Емоційна сфера дитини, як підкреслювала український психолог В. Котирло, є найважливішим ланцюжком

зв'язку дошкільника з навколишнім світом, фундаментом ставлення до себе й до інших. Саме емоції й почуття дають дитині змогу осмислити й розрізнити добро і зло, красиве й потворне, оволодіти здатністю регулювати власну поведінку. Власне емоційність є однією з визначних фундаментальних характеристик особистості. Тож перед педагогом стоїть завдання формувати емоційну грамотність дитини [1].

Виховання в дитини позитивних почуттів і всілякий осуд та приглушення негативних завжди були і є значимими аспектами розвитку дошкільника. Їх вважали стрижневою складовою гуманних міжособистісних відносин, які своєю чергою становлять основу взаєморозуміння і співжиття в соціумі. Найсильніші та найстійкіші емоції дитини виявляються у її настрої. Кого ж цікавить настрої малюка? Хто про нього дбає? Звісно, першочергове місце в становленні й культивуванні настрою дитини посідає сім'я, і замінити її в цьому аспекті не зможе ніщо і ніхто. Сім'я – це перша школа дитячого життя. І вирішальною тут є загальна атмосфера в родинному колі. Привітність, люб'язність, ввічливість притаманні сім'ї, у якій панує позитивний настрій. І навпаки – переважні роздратування, підвищений тон мами, незадоволення батька, відсутність порядку формують негативний настрій і дорослих, і дітей. Ми запитали мам (оскільки саме вони щодня збирають дітей до дитячого садка), який настрій переважає в дитини вранці? Більшість щиро зізналася, що їм ніколи вранці звертати увагу на настрої дитини. Винятком є лише скарги дошкільника на самопочуття. Дещо більше уваги батьки звертають на настрої дитини у вечірній час. І передусім тому, що діти ввечері більше вередують, не чують звертань дорослого, частіше плачуть. Помилковим є переконання дорослих про те, що чуйна, співчутлива людина – це м'якотіла, розбещена істота. Адже лагідність, співчуття й інші благородні почуття особи зовсім не свідчать про її плаксивість і слабкість. Дитина може бути чуйною, нікого не образити й водночас здатною не дозволити однолітку образити себе [1].

Отже, за своєю природою дитина – істота насамперед емоційна: у своїх

вчинках вона керується не стільки засвоєними поняттями та правилами, скільки чуттєвими враженнями [2].

Емоції – це своєрідний місток між внутрішнім світом малюка і людським оточенням. Елементарна емоційна компетентність дошкільняти – невід’ємний компонент морального становлення особистості [2].

Поняття – емоційний (психологічний) комфорт означає, що дитина перебуває у стані душевної рівноваги, спокою, захищеності, вона задоволена своїм буттям, оптимістична. Це позитивно впливає на всі сфери життєдіяльності. Вона працездатна, кмітлива, посилюється її активність, підтримуються на високому рівні домагання, впевненість у своїх можливостях, оцінка своїх чеснот. У стані психологічного комфорту малюк характеризується оптимістичним світосприйманням, він вірить у прихильність до нього оточуючих, відкритий до контактів. І, зрозуміло, душевний дискомфорт знижує емоційний тонус, пізнавальний потенціал, з’являються тривожні передчуття, невпевненість у своїх силах, бажання ухилитись від контактів з іншими людьми; гальмує формування адекватної самооцінки [3].

Найперше завдання вихователів – забезпечення в садочку психічного комфорту, який сприяє душевному здоров’ю, забезпечує духовне благополуччя. А психологічний комфорт, в свою чергу, допоможе поставити освітній процес на глибинну психологічну основу, органічно поєднати формуючий вплив дорослого на дитину з урахуванням її природних нахилів і здібностей.

В кожному садочку, в кожній групі зустрічаються діти: невмійки, непослухи, новачки тощо. Перед вихователями постає важливе і складне завдання: знайти правильний підхід до дитини який би сприяв емоційному благополуччю дитини [4].

Список використаних джерел

1. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) : навч. посібник для вузів. Київ : Освіта, 1998. 255 с.

2. Павленко Т. В. Комунікативні аспекти емоційного розвитку дітей. *Палітра педагога*. 2003. № 2. С. 19–20.
3. Свирська Л. В. Взаємодія дорослих із дітьми раннього віку. Київ, 2004. 124 с.
4. М'ясоїд П. А. Загальна психологія : навч. посібник. Київ : Вища шк., 2004. 490 с.

**ОЦІНКА ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ
МІЖНАРОДНОГО ТА ВІТЧИЗНЯНОГО ДОСВІДУ**

УДК 373.2.091.113

**ПРОЄКТНА ТЕХНОЛОГІЯ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Світлана Капштикова

*Костянтинівський ДНЗ № 7 «Ромашка»
міської ради м. Костянтинівка*

Лариса Місюра

*Костянтинівський ДНЗ № 17 «Колобок»
міської ради м. Костянтинівка*

Бути гарним управлінцем – це бути справжнім реформатором життя України, апостолом Правди і Науки.

С. Русова

Сучасні вимоги, що висуває суспільство до системи дошкільної освіти в цілому та до окремих її працівників, набувають небаченої мінливості та динамізму. За таких умов здобуті раніше керівниками закладів дошкільної освіти знання швидко втрачають актуальність.

Виникає необхідність використання інноваційних, нетрадиційних технологій в управлінні, оскільки дошкільний заклад не може розвиватися, не оновлюючи свою діяльність. Це потребує оновлення змісту, форм та методів управлінської діяльності, формування керівника закладу дошкільної освіти нового типу – відкритого, демократичного, компетентного, гуманістичного, творчо спрямованого.

На даний час перед кожним керівником постає глобальна проблема: як

розробити оптимальну систему управління? Як зробити так, щоб заклад дошкільної освіти ефективно працював та розвивався, управлінські рішення приймалися та виконувалися своєчасно, а освітній процес був результативним?

Неможливо запропонувати єдину універсальну форму управлінської діяльності для всіх закладів дошкільних освіти. Кожний керівник має знайти особисто для себе, для свого освітнього закладу оптимальний варіант, оскільки кожний заклад, кожний працівник – особисті та неповторні у своєму роді. Неможливо одну й ту саму систему, навіть найкращу, використовувати однаково у всіх закладах освіти.

Ефективною та перспективною у процесі осучаснення і вдосконалення системи управління закладом дошкільної освіти є проєктна технологія. Вона забезпечує інтеграційний підхід щодо розв'язування нестандартних проблем, розвиток масштабного мислення при створенні сучасної управлінської системи. При впровадженні проєктної технології керівникам доцільно дотримуватися таких принципів організації управлінської діяльності [2, с. 12–15]:

- принцип ефективності;
- принцип оптимальності;
- принцип плановості;
- принцип єдності цілей;
- принцип матеріального і морального стимулювання праці;
- принцип гнучкості організаційних структур;
- принцип цілісності системи менеджменту.

Відповідаючи актуальним запитам суспільства, проєктна технологія в управлінні закладами дошкільної освіти сприяє вирішенню таких основних завдань:

- Забезпечує заклади дошкільної освіти сучасними підходами до організації управлінської діяльності.
- Сприяє підвищенню якості управлінської діяльності на корпоративній

основі.

- Розвиває професійну майстерність суб'єктів управлінської діяльності на основі диференційованого та корпоративного підходу.

- Розвиває управлінську творчість, ініціативність, креативність керівників закладів дошкільної освіти.

- Формує особистість «управлінця майбутнього».

Управлінський проєкт потребує добре обміркованої структури: визначення теми, аргументації її актуальності, визначення завдань і методів реалізації проєкту, плану реалізації проєкту, передбачення ризиків та розроблення шляхів їх усунення.

Алгоритм реалізації управлінського проєкту:

1. Комплексне вивчення показників діяльності закладу дошкільної освіти на основі аналітичних та економіко-математичних методів для її об'єктивної оцінки.

2. Виявлення проблеми, за змістом якої розробляється проєкт.

3. Виконання поточних заходів плану проєкту (нормативів, стандартів).

4. Узгодження діяльності усіх учасників освітнього процесу для досягнення спільної мети проєкту.

5. Спонування персоналу до ефективної праці щодо досягнення мети проєкту, розробка системи винагород: дипломи, грамоти, матеріальне заохочення тощо.

Проєктна технологія в управлінській діяльності впроваджується впродовж певного проміжку часу та має більш-менш чітко окреслені початок і закінчення. Проєкт вважається завершеним, коли досягнуті його основні цілі. Під час виконання проєкту значні зусилля спрямовані саме на те, щоб його було завершено в заплановані строки.

Основними умовами оптимізації керівної роботи щодо використання проєктної технології є такі:

- забезпечення атмосфери доброзичливості, толерантності, довіри та взаємодії між учасниками освітнього процесу;

- створення атмосфери комфорту, рівноваги, зняття емоційної напруженості й тривожності;

- вміння приймати спільні рішення, обговорювати, домовлятися, поступатися, обґрунтовувати власну точку зору, знаходити компроміс, а не очікувати готових пропозицій експерта.

Результатами використання проєктної технології є наступне: упровадження сучасних інноваційних технологій в управлінську діяльність керівників закладів дошкільної освіти, прояв творчості, ініціативності, креативності в організації управління на корпоративній основі.

Список використаних джерел

1. Будіянський М. Ф. Психологія управління : навч. посібник. Одеса : Астро-принт, 1998. 140 с.

2. Винославська О.В., Карамушка Я.М. Психологічні особливості мотивації управлінської діяльності керівників традиційних і нових типів навчальних закладів. *Актуальні проблеми психології: традиції і сучасність*. Київ : Ін-т психології, 1993. Т. 1. С. 12–15.

3. Інновації у вищій освіті : матеріали I міжнар. конф. / за заг. ред. Дж. Вілліс, Є. Коваленко. Ніжин : НДП ім. М. Гоголя, 2004. 285 с.

**ОСОБИСТИЙ БРЕНД ПЕДАГОГА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА
БРЕНДИНГУ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ**

Грина Преснякова
Маріупольський
державний університет,
м. Маріуполь

Початок ХХІ століття ознаменований глибокими змінами в системі освіти України, змінюються пріоритети державної політики і в розвитку дошкільної освіти. Про освіту все частіше говорять як про сферу надання послуг, а заклад дошкільної освіти (ЗДО) у зв'язку з цим розглядають як такий, що надає освітні послуги.

На ринку освітніх послуг усе більш відчутною стає конкуренція між закладами дошкільної освіти, що активізує пошук шляхів формування конкурентних переваг. Зазначене вимагає від керівника та колективу застосування нестандартних методів позиціонування ЗДО — зокрема, усвідомленого формування його бренду, що демонструватиме унікальність і цінність саме його освітніх послуг.

Вивчення наукової літератури показало, що значний науковий внесок у дослідження теоретичних і практичних проблем формування і розвитку бренду зробили зарубіжні та вітчизняні вчені, науковці, економісти: Д. Аакер, Д. Алессандро, С. Велещук, О. Власенко, А. Гальчинський, А. Давидов, С. Девіс, О. Зозульов, Ж. Капферер О. Кендюхов, Ю. Приходько та інші [4]. На думку Н. Спіріної бренд - це комбінація функціональних та емоційних характеристик товару чи послуги, що існують у свідомості споживача і визначають індивідуальність даного товару чи послуги, яка, в свою чергу, стимулює споживчі переваги певної категорії людей [5, с. 90].

Дослідженнями брендингу галузі освіти займаються науковці Є. Дагаєва, Ф. Котлер, Н. Спіріна, А. Уїллер та інші. Бренд закладу вищої освіти як основу конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг вивчають М. Кривцова, О. Сорока та інші. Загальні психологічні основи брендингу загальноосвітнього навчального закладу розглядали Л. Алексєєва, О. Бандурка, А. Громова, О. Землянська, В. Шпалінський та інші. Проте питання бренду закладу дошкільної освіти та його формування вітчизняними науковцями висвітлено недостатньо (О. Березіна, І. Воробйова, О. Качур).

Зазначено, що бренд освітнього закладу – це образ закладу освіти, який сприймається людьми зі сторони; його ексклюзивність у своїй освітній діяльності. Це не тільки його торгова марка, яка поєднує назву, логотип, а й сам продукт (освітні послуги) і всі відмінні характеристики, вірогідні очікування та асоціації, що сприймаються споживачем освітніх послуг, перелік певних переваг і пріоритетів [3, с. 157–160]. Тобто сукупності уявлень, асоціацій, образів, ідей і обіцянок, які формуються в людській свідомості про конкретний продукт або компанію загалом [4].

Відповідно, бренд закладу дошкільної освіти можна розглядати як комплекс інформації про заклад у цілому (кадровий потенціал, матеріально-технічна та навчально-матеріальна база, місце в соціально-економічному просторі міста, спектр освітніх послуг для населення) [4]. Бренд підкреслює унікальну своєрідність і цінність ЗДО з-поміж інших та працює у дві сторони: допомагає закладу бути впізнаваним і привабливим для дітей, батьків, педагогів – і водночас пояснює, у чому цінність саме цього закладу.

Характеризуючи бренд освітнього закладу, науковці визначають дві його складові: організаційну (бренд закладу) та особисту (бренд кожного педагога в ньому) [2]. Організаційний – це образ закладу освіти, який забезпечує зв'язок між закладом освіти та замовниками освітніх послуг – дітьми, їхніми батьками, партнерськими організаціями [2]. Організаційний бренд ЗДО складається з декількох складових [2]:

- тісної співпраці з батьками, іншими закладами освіти, громадськими організаціями, підприємствами;
- участі вихованців разом із педагогами та батьками у різноманітних заходах закладу освіти, міських та заходах іншого рівня;
- ведення сайту закладу освіти, сторінок у соціальних мережах;
- отримання грантів благодійних організацій та фондів різного рівня (від міських до міжнародних).

Особистий бренд – це образ, сформований в інших людей про педагога, сукупність його якостей та професійний досвід, що вирізняє його, надає ексклюзивності у власній діяльності [2]. Сучасний педагог повинен мати здатність працювати в умовах конкуренції; розуміти, що високий професіоналізм, ініціатива, творчість, інноваційний підхід до освітньої діяльності, здатність швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища допоможуть не тільки витримати конкуренцію, але й успішно сформувати бренд закладу освіти.

Особистий бренд відкриває сучасному педагогу такі можливості [2]:

- отримати авторитет серед колег, батьків;
- підвищити самооцінку;
- побачити свої сильні сторони, які відкриють нові можливості у педагогічній діяльності;
- вибудувати власний стиль роботи та отримати найвищу кваліфікацію;
- отримати достатню стабільність, «залишитися на плаву» у різних економічних умовах;
- педагогу-бренду легше підійматися кар'єрними сходинками, йому відчиняється більше дверей, більше людей він зможе переконати у своїй професійній значущості.

Формування бренду освітнього закладу відбувається шляхом брендингу – процесу побудови та розвитку бренду (створення узагальненого образу освітнього закладу загалом та кожного його педагога зокрема). До процесу

брендингу, просування закладу на ринку освітніх послуг має бути залучений весь колектив закладу на чолі з керівником.

У сучасному освітньому просторі кожен педагог має формувати й керувати особистим брендом, що допомагає знайти власний шлях і стати Майстром педагогічної справи.

Отже, метою закладу дошкільної освіти є надання сучасних якісних освітніх послуг, що і стане гарантом сильного бренду. Якість освітніх послуг залежить від кваліфікованого педагогічного складу та особистого бренду кожного педагога. У цьому контексті керівнику необхідно докласти максимум зусиль для формування позитивного бренду кожного педагога, що позитивно вплине на брендинг закладу дошкільної освіти в сучасному освітньому просторі.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці системи заходів із формування особистого бренду кожного педагога у ЗДО та вивченні його впливу на загальний брендинг закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Березіна О. О. Теоретичні основи освітнього бренду закладу дошкільної освіти. *Збірник матеріалів I Всеукраїнської Інтернет-конференції викладачів, студентів, аспірантів та молодих вчених*. С. 13–18. URL: http://91.250.23.215:8080/jspui/bitstream/123456789/2665/1/evoliuts_protsey_2020.pdf#page=13 (дата звернення 03.11.2021).

2. Здор О. В. Як ми формуємо бренд педагога та бренд закладу. *Практика управління закладом освіти*. 2021. № 3. URL: <https://edirshkoly.mcfr.ua/877880> (дата звернення: 05.11.2021).

3. Мотриченко В. М. Розвиток брендів в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 11. С. 157–160.

4. Сорока О. В., Кривцова М. С. Бренд закладу вищої освіти – основа конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. *Науковий вісник*

Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 19, ч. 3. С. 65–71.

5. Спирина Н. А. Брендинг образовательных услуг: понятие, особенности, основные элементы. *Вопросы управления*. 2009. Вып. № 2 (7). С. 89–96.

Наукове видання

**ЕВОЛЮЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ГАЛУЗІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ІННОВАТИКА, ДОСЯГНЕННЯ,
ПЕРСПЕКТИВНИЙ ДОСВІД**

Збірник матеріалів
II Всеукраїнської Інтернет-конференції
викладачів, студентів, аспірантів та молодих вчених

30 листопада 2021 року

